

SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet

Præsentation af undersøgelsen og udvalgte resultater fra første dataindsamling 2017/2018

Signe Boe Rayce, Anne Toft Hansen, Marianne Mikkelsen og Maiken Pontoppidan

SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet – Præsentation af undersøgelsen og udvalgte resultater fra første dataindsamling 2017/2018

© VIVE og forfatterne, 2021

e-ISBN: 978-87-7119-923-9

Arkivfoto: Ricky John Molloy/VIVE

Projekt: 100721

Finansiering: Satspuljen og Novo Nordisk Fonden

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

At blive forælder er en stor ændring, der både medfører glæde og udfordringer. De første år i et barns liv er afgørende i forhold til, hvordan barnet senere klarer sig både fysisk, psykisk og kognitivt. Selvom internationale studier tyder på, at indsatser til forældre med små børn kan påvirke barnets trivsel og udvikling positivt, er der stadig brug for mere viden – ikke mindst om, hvad der virker i en dansk og nutidig kontekst.

Forløbsundersøgelser er afgørende, når vi ønsker at følge en større gruppe af børn og deres forældre igennem barndommen. De fleste eksisterende danske kohorter er imidlertid mindst 15 år gamle. Der er derfor behov for en ny forløbsundersøgelse, som ikke blot kan bidrage med væsentlig viden om, hvordan det er at være barn og forælder omkring år 2020, men som også kan bruges til effektstudier af forskellige typer af indsatser, der har til formål at støtte småbørn og deres familier til en sund udvikling.

VIVE igangsatte i 2017 forløbsundersøgelsen *SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet*. SPOR er en spørgeskemabaseret undersøgelse blandt forældre til mere end 50.000 spæd- og småbørn, der handler om barnets udvikling, forældrenes trivsel og familiens daglige liv i hjemmet – forhold det ikke er muligt at opnå viden om gennem registre. Ud over med sin størrelse at være velegnet til effektstudier er den unik ved at indsamle spørgeskemadata fra begge barnets forældre. Det giver mulighed for at belyse fars rolle i barnets udvikling og trivsel – et område, der er underrepræsenteret i den eksisterende forskning. Det er vores forventning, at undersøgelsens data vil danne grundlag for mange forskningsprojekter.

Vi ønsker med denne rapport at præsentere forløbsundersøgelsen SPOR med fokus på design, gennemførelse og studiepopulation. Herudover præsenteres udvalgte resultater fra undersøgelsens første dataindsamling.

Rapporten er udarbejdet af seniorforsker Signe Boe Rayce (projektleder), forsker Anne Toft Hansen, analytiker Marianne Mikkelsen og seniorforsker Maiken Pontoppidan. Seniorforskerne Miriam Wüst, Hans Henrik Sievertsen, Jens Dietrichson, Maiken Pontoppidan og Signe Boe Rayce har bidraget til design og igangsættelsen af denne første runde af SPOR. Videnskabelig assistent Mai Tødsø Jensen har bidraget med pilottest af spørgeskemaer. Senioranalytiker Helle Hansen har bidraget til styring af dataindsamling. Forsker Anne Toft Hansen, analytiker Anders Bo Bojesen og analytiker Marianne Mikkelsen har bidraget til dataopbejldning. Danmarks Statistik Survey har været ansvarlig for selve dataindsamlingen.

Vi ønsker at rette en stor tak til alle de forældre, der har takket ja og taget sig tid til at deltage i SPOR. Rapporten er gennemlæst og kommenteret af to eksterne reviewere, som vi takker for gode og konstruktive kommentarer.

Forløbsundersøgelsen SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet er gennemført med støtte fra Satspuljen samt Novo Nordisk Fonden, som også har støttet udarbejdelsen af denne rapport.

Mickael Bech

Forsknings- og analysechef for VIVE Sundhed
2021

Indhold

Sammenfatning	5
1 Introduktion	9
1.1 Spæd- og småbørns udvikling og trivsel – et vigtigt forskningsfelt.....	9
1.2 SPOR – Børns udvikling og trivsel – en ny forløbsundersøgelse.....	9
1.3 Danske undersøgelser om spæd- og småbørns trivsel.....	10
1.4 Hvad kan forløbsundersøgelsen SPOR bidrage med?	11
1.5 Denne rapports formål	11
2 Datagrundlag og Metode.....	12
2.1 SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet	12
2.2 Rapportens baggrundsvariable.....	15
2.3 Studiepopulationens karakteristika	15
2.4 Datagrundlag for rapportens analyser	17
2.5 Præsentation af resultater	18
3 Børns udvikling og trivsel	19
3.1 Socio-emotionel udvikling	19
3.2 Sprogudvikling	23
3.3 Opsummering	26
4 Livet i hjemmet.....	28
4.1 Sprogligt stimulerende aktiviteter.....	28
4.2 Børns skærmtid.....	30
4.3 Opdragelse	33
4.4 Dagtilbud og pasning	42
4.5 Opsummering	44
5 Forældres trivsel og netværk	45
5.1 Trivsel	45
5.2 Stress i forælderrollen.....	47
5.3 Praktisk og følelsesmæssig støtte	51
5.4 Samarbejde mellem ikke samboende forældre	55
5.5 Opsummering	58
6 Perspektivering	59
6.1 Social ulighed på tværs af rapportens indikatorer	59
6.2 Små børn oplever stadig hårdhændet opdragelse og vold.....	60
6.3 Udvikling og trivsel i familier med indvandrer- eller efterkommerbaggrund.....	60
6.4 Metodemæssige overvejelser	61
6.5 Praksismæssige perspektiver	63
6.6 Forskningsmæssige perspektiver	63
Litteratur.....	65
Bilag 1 Bilagstabel	72

Sammenfatning

Baggrund og formål

Udviklingen hos spæd- og småbørn sker hurtigere end på noget andet tidspunkt i livet og danner fundamentet for barnets videre udvikling og trivsel i barndommen og i voksenlivet. Der er derfor god grund til at interessere sig for børns tidlige udvikling og trivsel og for, hvordan forhold i familien og barnets omgivelser påvirker barnets udvikling, trivsel og velfærd på kort og længere sigt.

SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet er en ny spørgeskemabaseret forløbsundersøgelse, der skal følge mere end 50.000 børn fra spæd- og småbørnsalderen til voksenlivet. Formålet med SPOR er at skabe et solidt datagrundlag, der kan bidrage til at belyse: 1) danske småbørns udvikling og trivsel både nu og på længere sigt, 2) hvilke forhold og omstændigheder tidligt i livet der har betydning for udvikling, trivsel og velfærd på længere sigt og 3) effekten af forhold knyttet til barnets daglige liv samt indsatser, der har fokus på børns udvikling og trivsel, herunder effekten af indsatser til udsatte børn og deres familier.

I denne rapport præsenterer vi først SPORs design, gennemførelse og studiepopulation. Herefter præsenterer vi udvalgte resultater fra undersøgelsens første dataindsamling. Fokus er på a) spæd- og småbørns udvikling og trivsel, b) det daglige liv i hjemmet, samt c) forældrenes trivsel og netværk, og hvordan disse fordeler sig på sociodemografiske baggrundsforhold.

SPOR – design, gennemførelse og studiepopulation

Første runde af SPOR – baselineundersøgelsen – blev gennemført i perioden oktober 2017 til september 2018 og omfattede forældre til børn på henholdsvis 9 måneder, 2 år og 3 år. Undersøgelsen blev gennemført som en webbaseret spørgeskemaundersøgelse blandt begge barnets forældre. Forældrene modtog en invitation til at deltage i undersøgelsen måneden efter, at deres barn fyldte henholdsvis 9 måneder, 2 år eller 3 år. Børnene i undersøgelsen er derfor aldersmæssigt sammenlignelige inden for hver aldersgruppe (kohorte).

Vi kontaktede begge forældre til 90.387 børn fordelt ligeligt på de tre aldersgrupper. Vi oversamplede børn fra familier med karakteristika, som øger sandsynligheden for at møde sociale indsatser senere i livet. Konkret udgjorde børn i denne 'risikogruppe' 60 % af de børn, der blev inviteret til at deltage i SPOR. Baggrunden for dette var, at vi ønskede at sikre repræsentation af forældre fra denne gruppe.

Ved dataindsamlingens afslutning havde vi modtaget anvendelige besvarelser fra forældre til 52.010 børn. Heraf udgjorde børn i 'risikogruppen' halvdelen (50,3 %). Undersøgelsens samlede svarprocent målt som, at mindst én af barnets forældre har besvaret spørgeskemaet, er 57,5 %.

Resultater

Børns udvikling og trivsel

Socio-emotionel udvikling: I SPOR har vi målt socio-emotionel udvikling med det standardiserede måleredskab ASQ:SE-2. Rapportens analyser fokuserer på den andel af børn, der har en score, som ligger i den øverste del af fordelingen i barnets aldersgruppe og defineres som at

være i risiko for ikke at være alderssvarende i deres socio-emotionelle udvikling. Med udgangspunkt i denne definition er det samlet set 20,3 % af børnene i SPOR, der er i risikogruppen for ikke at være alderssvarende i deres socio-emotionelle udvikling. Andelen er lidt højere blandt drenge og markant højere blandt børn, der er født for tidligt. Der ses desuden en klar social gradient i andelen af børn, der er i risiko for ikke at være alderssvarende, og som bliver mere udtalt i takt med, at børnenes alder stiger. Andelen er markant højere blandt børn, hvor forældrenes højeste uddannelse er grundskole, blandt børn, hvor ingen af forældrene er i arbejde, og blandt børn, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Endelig er der blandt børn, hvor forældrene ikke bor sammen, en lidt højere andel, der er i risiko for ikke at være alderssvarende i deres socio-emotionelle udvikling.

Sprogudvikling: I SPOR har vi målt to aspekter af sprogudvikling: sprogforståelse og talesprog. Disse er målt med to delskalaer fra det standardiserede måleredskab 2-5. Rapportens analyser fokuserer på andelen af børn, der ligger blandt de ca. 10 % dårligst scorende i deres aldersgruppe. For sprogforståelse er andelen af børn, der ligger blandt de 10 % dårligst scorende i deres aldersgruppe lidt højere, hvis barnet er en dreng, og hvis barnet er for tidlig født. Mere markante forskelle ses, hvis begge forældre er indvandrere eller efterkommere, hvis forældrene er lavt uddannede eller ikke er i arbejde, hvor der for de to sidstnævntes ses en tydelig social gradient. For talesprog tegner der sig et næsten identisk billede i forhold til det, vi ser for sprogforståelse. Også her er sprogudvikling knyttet til køn, om barnet er født for tidligt og familiens sociodemografiske baggrundskarakteristika.

Livet i hjemmet

Sprogligt stimulerende aktiviteter: Et flertal af børnene (72,0 %) laver mindst to af de sprogligt stimulerende aktiviteter, der bliver spurgt til i SPOR-spørgeskemaet, sammen med en forælder dagligt eller næsten dagligt. Andelen er højest blandt de yngste (85,5 %) og blandt børn, hvor forældrenes højeste uddannelse er en lang eller mellemlang videregående uddannelse. Derudover ses en lidt højere andel blandt børn fra familier, hvor forældrene bor sammen. I familier, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere, ses en lavere andel af børn, der indgår i mindst to af de sprogligt stimulerende aktiviteter sammen med en forælder dagligt eller næsten dagligt.

Børns skærmbrug: Godt hver fjerde af børnene i SPOR har et dagligt skærmbrug, der er højere, end det anbefales for deres aldersgruppe. Der ses en betydelig aldersvariation, hvor andelen stiger markant med alderen, og 41,7 % af de 3-årige har et skærmbrug, der er højere end det anbefalede. Andelen med et skærmbrug over det anbefalede er højest blandt børn fra familier, hvor forældrenes højeste uddannelse er grundskole. På tilsvarende vis ses en markant højere andel i familier, hvor begge forældre ikke er i arbejde, og i familier, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere.

Opdragelse: Forældrene er blevet spurgt til en række former for støttende forældreadfærd. Blandt børnene på 9 måneder svarer mere end ni ud af ti mødre og otte ud af ti fædre, at de for det meste ved, hvordan de skal tilfredsstille deres barns følelsesmæssige behov. Andelen er højest blandt børn, hvor begge forældre er af dansk herkomst, og lavest, hvis begge forældre er indvandrere eller efterkommere. For langt størstedelen af de 2-3-årige svarer barnets forælder, at de for det meste bruger ros og taler til barnet på en positiv måde. Der ses kun små forskelle på tværs af familiens baggrundskarakteristika. Tre ud af fire mødre og godt to tredjedele af fædre til de 2-3-årige svarer, at de for det meste ved, hvordan barnet kan afledes ved uhensigtsmæssig adfærd. For mødrene ses sociale forskelle, hvor andelen, der ved, hvordan de skal aflede uhensigtsmæssig adfærd, er lavest blandt forældre, hvor forældreparrets

maksimalt har en kort videregående uddannelse, og hvor ingen i forældreparret er i arbejde. For fædre ses derimod ingen forskelle afhængigt af forældreparrets uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet. Herudover ses der tydelige forskelle afhængigt af forældrenes herkomst, hvor andelen med den pågældende form for støttende forældreadfærd er lavest blandt forældre, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere.

Samlet set har 12,4 % af børnene i SPOR oplevet en af følgende former for hårdhændet opdragelse/vold i løbet af de sidste 2 måneder: dask, rusk, smæk eller er blevet slået. For alle fire former gælder det, at en højere andel af fædre har anvendt hårdhændet opdragelse/vold. Andelen stiger med barnets alder, og der ses forskelle på tværs af samtlige af familiens baggrundsforhold. De mest markante forskelle ses i relation til forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet samt til forældrenes herkomst. Andelen af børn, der udsættes for mindst én form for hårdhændet opdragelse/vold, er højere for børn, hvor ingen af forældrene er i arbejde og blandt børn af to indvandrere eller efterkommere.

Dagtilbud og pasning: Lidt over halvdelen af børnene på 9 måneder passes af andre end deres forældre – 53,4 % i daginstitution og 43,7 % i dagpleje. Næsten alle 2- og 3-årige børn passes i et dagtilbud. Samlet set tilbringer 15,5 % af de børn, der passes af andre end deres forældre, mere end 8 timer i deres dagtilbud eller pasningsordning. Andelen er højest blandt 2- og 3-årige børn, hvor begge forældre arbejder, blandt børn, hvor forældrenes højeste gennemførte uddannelse er en kort videregående uddannelse eller en erhvervs- eller ungdomsuddannelse og blandt børn af to forældre med dansk herkomst.

Forældres trivsel og netværk

Trivsel: Forældrenes subjektive trivsel er blevet målt med det standardiserede måleredskab WHO-5. Henholdsvis 13,2 % af mødre og 12,4 % af fædre placerer sig i risikozonen for at udvikle stress eller depression. For både mødre og fædre er andelen højest, når ingen af barnets forældre er i arbejde, og for mødre også, når kun én forælder er i arbejde. I forhold til forældrenes herkomst er andelen, der har så lav trivsel, at de er i risiko for stress eller depression, væsentligt lavere blandt forældre, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere sammenlignet med forældre, hvor mindst én i forældreparret er dansk.

Stress i forælderrollen: Stress i forælderrollen er blevet målt med måleredskabet the Parental Stress Scale og opdelt i henholdsvis stress og manglende tilfredshed i forælderrollen. Andelen, der oplever mindst syv indikatorer på forældrestress, er let stigende med barnets alder og er lidt højere, hvis begge forældre er uden arbejde, samt hvis begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Blandt mødre ses en lidt højere andel med mindst syv indikatorer på forældrestress, når forældreparrets højeste uddannelse er en kort videregående uddannelse. Til trods for, at forælderrollen kan være stressende, oplever et stort flertal af forældrene i SPOR tilfredshed i forælderrollen. 93,2 % af mødre og 90 % af fædre har således ingen eller kun én indikator på manglende tilfredshed i forælderrollen.

Praktisk og følelsesmæssig støtte: Vi har spurgt til den funktionelle del af forældrenes netværk i form af henholdsvis praktisk og følelsesmæssig støtte. Godt hver tredje af såvel mødre som fædre oplever aldrig, sjældent eller kun af og til, at de kan få praktisk hjælp fra deres netværk. Dette gælder særligt i familier, hvor mindst én forælder har en lang videregående uddannelse, i familier, hvor mindst én forælder er indvandrer eller efterkommer, men også hvis ingen af forældrene er i arbejde. For både mødre og fædre er der små men signifikante forskelle afhængigt af barnets alder og for mødre også afhængigt af familietype.

I forhold til følelsesmæssig støtte har 11 % af mødrene og 21,6 % af fædre enten svaret, at de aldrig, sjældent eller kun af og til har en anden voksen, de kan tale med om bekymringer eller problemer. Forældrene rapporterer om mindre følelsesmæssig støtte, jo ældre barnet er. Andelen, der højst af og til kan tale godt med en anden voksen, hvis de har bekymringer, er højere, hvis ingen i forældreparret er i arbejde, og hvis begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Blandt fædre er andelen desuden højere, hvis de bor sammen med barnets mor.

Samarbejde mellem ikke samboende forældre: Flertallet af forældre, der ikke bor sammen med barnets anden forælder, oplever, at de samarbejder om barnets liv med den anden forælder, men for nogle er det svært. 25,5 % af mødrene og 19,3 % af fædre svarer, at de er uenige, eller hverken enige eller uenige i, at de og barnets anden forælder samarbejder omkring barnets liv. Blandt fædre er andelen, der ikke er enig i, at forældreparret samarbejder, markant højere, hvis de er far til en 2- eller 3-årig, mens der for mødrene ikke er forskel på tværs af barnets alder. Blandt mødre er andelen, der ikke er enig, højere, hvis én eller begge forældre er uden arbejde.

Perspektivering

Forældrenes trivsel, interaktion med barnet og hinanden samt det daglige liv i hjemmet udgør en afgørende ramme for barnets udvikling. Det er derfor positivt, at flertallet af de spæd- og småbørn, der har deltaget i SPOR, vokser op med forældre, der trives, oplever tilfredshed i forælderrollen, for det meste anvender de former for støttende forældreadfærd, der spørges til i SPOR, og indgår i daglige, stimulerende aktiviteter med barnet. Der er imidlertid stadig et betydeligt mindretal af familier, der oplever udfordringer i hverdagen, såsom lav trivsel og udfordringer med opdragelse.

Rapportens resultater viser også, at der er betydelig social ulighed i småbørns levekår og udvikling. Det er i tråd med, hvad tidligere undersøgelser har fundet, og peger på, at der stadig er behov for at have fokus på, hvordan vi styrker udvikling og trivsel blandt børn fra mindre ressourcestærke familier.

Internationale studier finder, at indsatser til forældre med små børn har potentiale til at påvirke barnets trivsel og udvikling positivt. Der er imidlertid stadig brug for viden om, hvilke indsatser der er mest effektive, og i hvilken grad effekter kan overføres til danske forhold. SPOR er særligt velegnet til effektstudier af forhold knyttet til barnets daglige liv og indsatser, der har til formål at støtte småbørn og familier. Dette skyldes 1) et stort antal deltagende børn, 2) spørgeskemadata om forhold, det ikke er muligt at opnå viden om gennem registre (barnets udvikling, forældrenes trivsel og familiens daglige liv i hjemmet), 3) besvarelser fra begge forældre for et stort antal børn, 4) at SPOR-data kan kobles med registerdata og data fra andre undersøgelser samt 5) et longitudinelt studiedesign, hvor de samme børn følges op gennem livet. Samme forhold betyder, at SPOR også er et væsentligt bidrag til at opnå ny viden om små børns udvikling og trivsel, hvad der karakteriserer børn med henholdsvis god og en mindre god udvikling og trivsel på de enkelte alderstrin, samt til associationsstudier generelt. Ved regelmæssige gennemførelser af SPOR vil SPOR være en datakilde, der vil gøre det muligt at følge et stort udsnit af danske spæd- og småbørn op gennem livet, og som gennem forskning og analyse vil kunne bidrage til mere viden om, hvordan vi bedst muligt fremmer en god og sund udvikling hos alle børn og unge.

Henvendelse vedrørende brug af SPOR-data kan rettes til projektleder for SPOR, Signe Boe Rayce.

1 Introduktion

1.1 Spæd- og småbørns udvikling og trivsel – et vigtigt forskningsfelt

Udviklingen i spæd- og småbørnsalderen sker hurtigere end på noget andet tidspunkt i livet, og er med til at danne fundamentet for barnets videre udvikling og trivsel. Forhold i barnets første leveår kan have konsekvenser for barnets udvikling og muligheder senere i livet – sundhedsmæssigt såvel som socialt (Almond & Currie, 2011; Center on the Developing Child at Harvard University, 2010; Elberling et al. 2016).

Det lille barns udvikling sker i tæt samspil med dets omverden, og fra det øjeblik, barnet er undfanget, udgør forældrene barnets primære omsorgsgivere. Forældrenes evne til at møde barnets behov på en sensitiv måde – dvs. forstå barnets signaler og reagere hensigtsmæssigt på dem – har en afgørende betydning for barnets tilknytning og videre udvikling (Doyle & Cicchetti, 2017). I takt med at barnet bliver ældre, udvides barnets verden med nye sociale relationer og omgivelser. Selvom forældrene er barnets vigtigste omsorgsgivere er de set ud fra et udviklingsøkologisk perspektiv ikke de eneste, der har betydning for barnets udvikling og trivsel. Børn udvikler også en tilknytning til pædagoger og lærere, og den sociale (fx daginstitution) samt samfundsmæssige kontekst (fx kulturelle normer og familiepolitik) vil også have stor betydning for barnets opvækstbetingelser (Bronfenbrenner & Morris, 1998). Der er således god grund til at interessere sig for børns tidlige udvikling og trivsel og for, hvordan forhold i familien, dagtilbud samt eventuelle forebyggende og afhjælpende indsatser i barnets tidlige barndom påvirker barnets udvikling, trivsel og velfærd på kort og på længere sigt.

På tilsvarende vis vil forhold i barnets senere barn- og ungdom have betydning for udvikling, trivsel og velfærd (Due et al., 2011; Taylor et al., 2011). Forløbsundersøgelser, der følger de samme børn fra tidlig barndom og op gennem barn- og ungdom, spiller her en afgørende rolle i 1) dels at kunne undersøge effekten af forhold og indsatser i spæd- og småbørnsalderen på udvikling og trivsel i skolealderen, ungdommen og senere voksenlivet, men også for 2) at kunne undersøge mulige mekanismer, fx hvilke forhold i den senere barn- og ungdom, der medierer og modificerer forhold knyttet til den tidlige barndom (Cable, 2014).

Det øgede fokus på betydningen af det lille barns udvikling har ført til initiativer, hvor der refereres til betegnelser som de første 1.000 dage. Et eksempel er tiltaget 'Småbørnsalliancen' (<https://småbørnsløftet.dk/>). Forskningsmæssigt er der især igangsat interventionsstudier, hvor man undersøger effekten af en specifik indsats over for en specifik målgruppe og i forhold til specifikke udfaldsmål. Viden fra disse studier er vigtig, men det er samtidig vigtigt, at have mulighed for at undersøge betydningen af og samspillet mellem familiemæssige og institutionelle forhold samt forebyggende eller afhjælpende indsatser i et væsentligt større udsnit af børn og over længere tid. Dette giver VIVEs nye forløbsundersøgelse SPOR – Børns udvikling og trivsel en unik mulighed for.

1.2 SPOR – Børns udvikling og trivsel – en ny forløbsundersøgelse

Med udgangspunkt i et stort behov for nye data om små børns og deres forældres trivsel igangsatte VIVE i 2017 en ny spørgeskemabaseret forløbsundersøgelse SPOR- Børns udvikling og trivsel gennem livet, der skal følge mere end 50.000 spæd- og småbørn op til voksenlivet. Undersøgelsen hedder SPOR, fordi den skal bidrage til at skabe ny viden om de spor, barndommens forhold sætter i os.

Formålet med SPOR er at skabe et solidt og unikt datagrundlag, der kan anvendes til at belyse: 1) danske småbørns udvikling og trivsel, og 2) hvilke forhold og omstændigheder tidligt i livet, der har betydning for trivsel og velfærd både nu og på længere sigt. Med sit store antal deltagende børn og familier skal SPOR fx anvendes til at evaluere effekten af eksponering for specifikke forhold og indsatser tidligt i livet, der har fokus på børns udvikling og trivsel. Herunder effekten af indsatser til udsatte børn og deres familier.

1.3 Danske undersøgelser om spæd- og småbørns trivsel

Flere andre danske spørgeskemaundersøgelser har fulgt børn fra spædbørns- eller småbørnsalderen op gennem barndommen. Disse undersøgelser har på hver deres måde bidraget med værdifuld viden om børns udvikling, trivsel og sundhed. Årgang 1995 – Forløbsundersøgelsen af Børn født i 95 (Thomsen, 2016) indsamlede data fra ca. 6.000 6-måneders børn og deres mødre, og igen, da børnene var 3-, 7-, 11- og 15 år. Panel- og forløbsundersøgelsen Børn og Unge i Danmark (Ottosen et al., 2018), der i 2009 indsamlede data fra 3-, 7-, 11-, 15- og 19-årige, hvoraf 2.348 børn var 3 år. Undersøgelsen er siden gennemført i 2013 og i 2017. Begge undersøgelser har et samfundsvidenskabeligt fokus og indeholder et bredt udvalg af data omkring børnenes udvikling og trivsel og giver mulighed for at følge, hvordan børnene udvikler sig afhængigt af en række psykosociale og socioøkonomiske forhold. Andre undersøgelser har haft et mere sundhedsvidenskabeligt fokus. Kohortestudiet Copenhagen Child Cohort (CCC2000) (Olsen et al., 2020), har fulgt 6090 børn født i 2000 op gennem barndommen med fokus på børnenes psykiske og fysiske udvikling og trivsel. De første dataindsamlinger fandt sted i spædbarnsalderen, og der er siden indsamlet data ved 1½-, 5-7-, 11-12- og 16-17-årsalderen. Forløbsundersøgelsen Bedre Sundhed i Generationer (Olsen & Meder, 2014) har siden 1997-2004 fulgt ca. 100.000 børn og deres mødre fra graviditeten og op til 18-årsalderen med fokus på, hvad tidlige forhold i graviditet og de første leveår betyder for sundhed senere i livet. Data blev indsamlet i graviditeten, og da barnet var henholdsvis 6 og 18 måneder, ved 7- og 11-års-alderen samt op gennem puberteten. Kohortestudiet Odense Børnekoorte (Kyhl et al., 2015) følger ca. 2.550 børn født i perioden 2010-2013. Undersøgelsen har fokus på børns sundhed og sygdom, samt hvilke sociale, miljømæssige og arvelige faktorer, der har betydning herfor. Undersøgelsen har indsamlet data i graviditeten, ved 3 og 18 måneder, 2½ år, 3 år, 5 år, 7 år og 9 år. Børnene følges indtil de fylder 18 år. Endelig indsamler Databasen Børns Sundhed (Pant & Pedersen, 2019) i et samarbejde mellem sundhedsplejersker og Statens Institut for Folkesundhed data gennem kvalitetssikrede sundhedsplejerskejournaler i 33 kommuner. Data indsamles ved fire sundhedsplejerskebesøg i løbet af barnets første leveår. Herefter indsamles der først data igen ved ind- og udskolingsundersøgelserne.

Fælles for de fleste af de eksisterende forløbsundersøgelser af spæd- og småbørns udvikling og trivsel er, at de er igangsat for mere end 15 år siden. Der er sket meget for familier med små børn i den tid, fx i forhold til barsel, daginstitutioner, skole og jobvilkår, ligesom der også er kommet et meget større fokus på tidlig indsats i både forskning og kommuner samt blandt politikere. Det er derfor centralt med nye datakilder som SPOR, der med en bred geografisk dækning og en substantiel størrelse kan bruges til at skabe ny viden om børns udvikling og trivsel, hvad der har betydning herfor, og hvordan vi bedst muligt fremmer udvikling og trivsel blandt små børn og deres familier.

1.4 Hvad kan forløbsundersøgelsen SPOR bidrage med?

Fra internationale studier ved vi allerede, at indsatser til forældre med små børn kan påvirke barnets trivsel og udvikling positivt (Heckman et al., 2013, Currie & Rossin-Slater, 2015; Hoynes et al., 2016; Hjort et al., 2017; Furlong et al. 2013; Piquero et al. 2016; Barlow et al. 2016). Der er imidlertid brug for mere viden om, hvilke indsatser der er mest effektive, og i hvilken grad de fundne effekter kan overføres til danske forhold. Hertil kommer, at det fx på det socialpolitiske område langt fra altid er muligt at gennemføre et randomiseret kontrolleret forsøg af, hvorvidt en indsats eller en socialpolitik virker efter hensigten. Et alternativ er her såkaldte naturlige eksperimenter, hvor man udnytter den variation i socialpolitik og indsatser, der vil være kommunerne imellem, til at undersøge effekten af specifikke tiltag eller indsatser. Denne tilgang kræver et stort datagrundlag – dvs. at der indgår mange børn på tværs af år-gange og geografi.

SPOR er særligt velegnet til effektstudier af specifikke forhold knyttet til fx dagtilbud og skole samt og (sociale) indsatser (fx i kommunalt regi), der har til formål at støtte småbørn og deres familier. Dette skyldes 1) det store antal deltagende børn, 2) spørgeskemadata, om forhold det ikke er muligt at opnå viden om gennem registre: barnets udvikling forældrenes trivsel og det daglige liv i hjemmet, 3) mulighed for at koble data med registerdata samt data fra andre undersøgelser samt 4) et longitudinelt studiedesign, hvor de samme børn følges op gennem livet.

Ud over at bidrage med nye spørgeskemadata om udvikling og trivsel blandt børn født mellem 2013 og 2017, deres forældre samt det daglige liv i hjemmet, adskiller SPOR sig fra andre undersøgelser ved at indsamle data fra begge barnets forældre. Det gør det muligt at se på begge forældres oplevelse af barnet og deres respektive betydning for barnets udvikling og trivsel. Et perspektiv, der stadig er underbelyst i den eksisterende forskning, er her fædres oplevelse af barnet og familielivet.

1.5 Denne rapportens formål

Denne rapport præsenterer forløbsundersøgelsen SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet med udgangspunkt i undersøgelsens første dataindsamling – det vi har valgt et kalde for baselineundersøgelsen.

Rapporten har to overordnede formål:

- At beskrive og dokumentere forløbsundersøgelsen SPORs design, gennemførelse og studiepopulation overordnet set.
- At beskrive udvalgte resultater fra SPORs baselineundersøgelse om udvikling, trivsel og det daglige liv blandt spæd- og småbørn samt deres forældre, fordelt på sociodemografiske baggrundsforhold.

Rapporten har således et deskriptivt format, hvor kapitel 2 præsenterer selve forløbsundersøgelsen SPOR samt rapportens datagrundlag og metode. Resultater fra baselineundersøgelsen præsenteres i de efterfølgende kapitler. Disse kapitler fokuserer på børnenes udvikling og trivsel (kapitel 3), forhold knyttet til det daglige liv i hjemmet (kapitel 4) og forældrenes trivsel og netværk (kapitel 5), med fokus på, hvordan disse fordeler sig på familiens sociodemografiske baggrundsforhold.

2 Datagrundlag og Metode

2.1 SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet

SPOR – Børns udvikling og trivsel er en forløbsundersøgelse, der har til formål at følge børns udvikling og trivsel fra barnets tidlige leveår til voksenlivet. Første runde af SPOR – Baselineundersøgelsen – fandt sted i perioden fra oktober 2017 til september 2018 og omfattede forældre til børn på henholdsvis 9 måneder, 2 år og 3 år. Undersøgelsen blev gennemført som en webbaseret spørgeskemaundersøgelse blandt begge barnets forældre. Data blev indsamlet hen over et år, således at forældrene modtog en invitation til at deltage i undersøgelsen måneden efter, at deres barn var fyldt henholdsvis 9 måneder¹, 2 år eller 3 år. Dermed er børnene i hver af undersøgelsens aldersgrupper (kohorter) sammenlignelige aldersmæssigt.

Et af formålene med SPOR er at skabe et solidt datagrundlag for effektstudier af forhold og indsatser med betydning for børns udvikling og trivsel. Analyser af sådanne problemstillinger vil ofte kræve et stort datagrundlag. Vi kontaktede derfor forældre til 90.387 børn fordelt ligeligt på de tre aldersgrupper. Målet var at få 30.000 børn og deres forældre til at deltage i SPOR. Ved dataindsamlingens afslutning havde vi modtaget anvendelige² besvarelser fra forældre til 52.010 børn ligeligt fordelt på de tre alderskohorter.

2.1.1 Sampling

Vi ved fra tidligere undersøgelser, at socialt udsatte eller sårbare familier kan være sværere at få til at deltage i spørgeskemaundersøgelser end mere ressourcestærke familier. Eftersom SPOR skal kunne bruges i effektstudier af sociale indsatser til udsatte børn, er det vigtigt for undersøgelsen, at netop disse børn og deres familier er repræsenteret i SPOR i et tilstrækkeligt stort omfang. Derfor er der i SPOR foretaget en oversampling af børn fra familier med karakteristika, som vi på baggrund af tidligere forskning ved, øger risikoen for at møde sociale indsatser i løbet af barndommen: 1) at barnets forældre ikke var samboende ved barnets fødsel, 2) at mors højeste uddannelse ved barnets fødsel var grundskole, 3) at mor var ung (her defineret som 22 år eller derunder) ved barnets fødsel, og 4) at mor var på overførselsindkomst 1, 2 eller 3 år før barnets fødsel. Det er her vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om *risikofaktorer* og ikke et definitivt udtryk for, at barnet eller familien er sårbar. I første fase af samplingen samlede Danmarks Statistik i hver aldersgruppe børn, der opfyldte mindst ét af disse fire karakteristika (n=53.994). Blandt de resterende børn blev der herefter udtrukket et tilfældigt udsnit af børn i hver af de respektive aldersgrupper (n=36.393). Samlet set svarer det til en oversampling af børn i 'risikogruppen' på 60/40.

2.1.2 Dataindsamling

Danmarks Statistik var ansvarlig for gennemførelsen af selve dataindsamlingen, som foregik ved, at begge barnets forældre modtog en invitation til at deltage i SPOR i deres e-Boks. I brevet blev forældrene informeret om undersøgelsens formål, at det var frivilligt at deltage, og at deres data blev behandlet fortroligt og efter gældende retningslinjer. I brevet blev det desuden understreget, at der var et ønske om, at begge forældre deltog i undersøgelsen. Brevet

¹ De yngste børn vil således være 9 måneder, da deres forældre modtog spørgeskemaet, mens de ældste lige vil være fyldt 10 måneder. Børnene omtales fremadrettet som 9 måneder gamle.

² Defineret som, at mindst én af barnets forældre som minimum har udfyldt alle spørgsmål i måleredskabet ASQ:SE-2 (Socio-emotionel udvikling).

indeholdt et link til deltagelse i den webbaserede survey. Rykkere blev udsendt efter henholdsvis 7 og 14 dage. Barnets mor modtog første rykker med post, mens anden rykker blev udsendt via e-Boks. Barnets anden forælder modtog begge rykkere via e-Boks.

2.1.3 Spørgeskemaerne

Der er i baselineundersøgelsen udsendt spørgeskemaer til forældre med børn på henholdsvis 9 måneder, 2 år eller 3 år. Spørgeskemaerne dækker de samme fem overordnede domæner: 1) barnets udvikling og trivsel, 2) forælder-barn-relation og forældrestil, 3) forældrenes trivsel, 4) det daglige liv i hjemmet og 5) dagtilbud og pasning. Tabel 2.1 beskriver de mere specifikke temaer, der indgår i SPOR-spørgeskemaerne.

Tabel 2.1 Domæner og temaer i SPORs spørgeskemaer

Domæne	Temaer
Barnets udvikling og trivsel	Socio-emotionel udvikling ¹ , sprogudvikling (sprogforståelse og talesprog), temperament, gestationsalder og kronisk sygdom eller handicap.
Forælder-barn relation og forældrestil	Forælder-barn-relation ² , forældrefærdigheder og viden ¹ og hårdhændet opdragelse/vold i opdragelsen.
Forældres trivsel	Stress i forælderrollen, trivsel, tilfredshed i parforholdet, samarbejde mellem skilte forældre samt praktisk og følelsesmæssig støtte.
Det daglige liv i hjemmet	Deleordning blandt skilte forældre, sprog talt i hjemmet, selvoplevet økonomi, arbejde, ugentlige arbejdstimer, forældres forhold til mobiltelefon, børns skærmtid, stimulerende aktiviteter (fx læsning samt rim og remser), amning ² , rygning og passiv rygning, forældres alkoholforbrug og barns samvær med påvirkede voksne.
Dagtilbud og pasning	Type af pasning, antal timer i dagtilbud og alder ved start i dagtilbud.

Noter: 1) Alderstilpassede spørgeskemaer, 2) Kun 9-måneders børn.

Spørgeskemaets indhold er valgt med udgangspunkt i en række overordnede overvejelser. Først og fremmest skulle spørgeskemaet dække centrale indikatorer for barnets socio-emotionelle og mentale udvikling. Dernæst skulle spørgeskemaet dække forhold med kendt eller formodet betydning for børns udvikling, trivsel og velfærd. Vi har, i det omfang det har været muligt, valgt at anvende allerede udviklede og validerede måleredskaber, eller spørgsmål, der har været anvendt i andre spørgeskemaundersøgelser (se Bilag 1 for oversigt over måleredskaber og items i SPOR). Dog indgår der også enkelte spørgsmål, der er udviklet eller tilpasset til SPOR-undersøgelsen (fx spørgsmål om dagtilbud). Endelig var det et mål, at spørgeskemaet ikke måtte tage meget mere end ca. ½ time at udfylde. Eftersom SPOR-data kan kobles med registerdata, dækker spørgeskemaet derfor primært temaer samt information, som det ikke er muligt at hente information om fra registre. Spørgeskemaerne var udelukkende tilgængelige på dansk (se afsnit 6.4 for uddybning).

For nogle temaer er det nødvendigt at anvende aldersspecifikke spørgeskemaer, fordi børnenes forventede udvikling er forskellig hen over de tre aldersgrupper. Dette gælder socio-emotionel udvikling, der måles med 12-, 24- og 36-måneders versionerne af Ages and Stages Questionnaire Socio-emotional (ASQ:SE-2) (Squires et al., 2015). På tilsvarende vis måles forældrefærdigheder, ressourcer og viden med de aldersspecifikke versioner af SEAM Familieprofil (Squires et al., 2017). For andre temaer er det kun en eller to af undersøgelsens aldersgrupper, der er blevet bedt om at besvare spørgsmål. Dette gælder fx forælder-barn-relation, hvor det kun er forældre til børn på 9 måneder, der bliver bedt om at besvare Mother and Baby Interac-

tion Scale (MABISC) (Hackney et al., 1996), samt sprogudvikling (sprogforståelse og tale-sprog), hvor det kun er forældre til undersøgelsens 2- og 3-årige, der bliver bedt om at besvare spørgsmål fra måleinstrumentet 2-5 (Kadesjö et al., 2017). Endelig er det blandt forældrene til børn på 9 måneder kun mødre, der er blevet stillet spørgsmål om amning af barnet.

De tre spørgeskemaer, der anvendes i SPOR, har været igennem en kvalitetssikringsproces bestående af tre trin. I første trin gennemgik og kommenterede en ekspertgruppe det første udkast til de tre spørgeskemaer med fokus på, om centrale temaer var medtaget samt spørgeskemaernes specifikke indhold. Dernæst er spørgeskemaerne blevet testet blandt forskerkollegaer med børn i de relevante aldersgrupper. Endelig blev spørgeskemaerne testet i et lille pilotstudie bestående af ti småbørnsforældre. Deltagerne i pilotstudiet udfyldte det webbaserede spørgeskema, hvorefter de blev interviewet om 1) deres oplevelse med at udfylde spørgeskemaet, 2) forståelsen af spørgsmålene og 3) relevansen af de spørgsmål og temaer, der indgik i spørgeskemaet. Der blev efterfølgende foretaget mindre tilpasninger af de tre spørgeskemaer.

2.1.4 Svarprocenter

Tabel 2.2 viser undersøgelsens svarprocenter opdelt for henholdsvis mødre, fædre og børn (dvs. hvor mindst én forælder har deltaget i undersøgelsen). Vi definerer deltagelse i undersøgelsen som en fuld besvarelse af måleinstrumentet ASQ:SE-2, da socio-emotionel udvikling udgør et centralt mål i undersøgelsen. Svarprocenten blandt mødre og fædre er henholdsvis 48,7 og 29,8 %. I alt har vi mindst én besvarelse for 52.010 børn svarende til 57,5 % af de inviterede familier.

Tabel 2.2 Svarprocenter for mødre, fædre og børn, hvor mindst én forælder har besvaret undersøgelsen

	Antal udtrukne til SPOR	Deltager i SPOR	Svarprocent
Mødre	89.633	43.673	48,7
Fædre	82.005	24.440	29,8
Børn	90.387	52.010 ^a	57,5

Note: ^a Mindst én anvendelig forældrebesvarelse.

Tabel 2.3 viser antallet af børn med mindst én besvarelse samt undersøgelsens svarprocent opgjort på aldersgrupper, og hvorvidt barnets familie tilhører den oversampledte risikogruppe.

Tabel 2.3 Svarprocenter for børn, hvor mindst én forælder har besvaret undersøgelsen – opdelt på alder og risikogruppe

	Antal udtrukne til SPOR	Deltager i SPOR	Svarprocent
<i>Alder</i>			
9 måneder	30.247	17.489	57,8
2 år	30.052	17.261	57,4
3 år	30.088	17.260	57,4
<i>Børn fra risikogruppen</i>			
Risikogruppe	53.994	26.153	48,4
Ikke i risikogruppe	36.393	25.857	71,1
I alt	90.387	52.010	57,5

På tværs af alderstrin finder vi ingen forskelle mellem andelen af børn, der deltager i undersøgelsen. Opgøres svarprocenten i stedet efter, hvorvidt barnets familie tilhører den oversampledte risikogruppe, ser vi en væsentlig forskel i de to svarprocenter. Mens svarprocenten er 71,1 % blandt familier, der ikke tilhører risikogruppen, er det lidt under halvdelen (48,4 %) af familierne i risikogruppen, der deltager i undersøgelsen. De deltagende familier i risikogruppen er sammenlignet med familier i risikogruppen, der har valgt ikke at deltage i SPOR, kendetegnet ved et højere uddannelsesniveau, i højere grad at være i arbejde, og at en højere andel af familierne består af to forældre med dansk herkomst. Fremtidige dataindsamlinger.

Anden runde af forløbsundersøgelsen blev indledt oktober 2019 og løb frem til december 2020. Ved denne første opfølgning er de børn, der blev inviteret til at deltage i SPORs baselineundersøgelse, nu blevet henholdsvis 3, 4 og 5 år. Herudover er der blevet tilføjet en ny kohorte af børn på 9 måneder. I denne rapport præsenteres alene resultater fra første undersøgelsesrunde.

2.2 Rapportens baggrundsvariable

Rapportens resultater præsenteres fordelt på en række baggrundsforhold, der er knyttet til barnets eller forældrenes karakteristika.

Barnets karakteristika: Vi anvender tre baggrundsvariable, der er knyttet til barnet: køn, alder og gestationsalder. Alle variable er baseret på registeroplysninger fra Danmarks Statistik. *Barnets køn* angives som dreng eller pige bestemt ud fra Danmarks Statistiks definitioner, der er baseret på barnets personnummer. *Barnets alder* er alderen ved det tidspunkt invitationen til at deltage i SPOR modtages, dvs. 9 måneder, 2 eller 3 år. *Gestationsalder* giver oplysninger om graviditetens varighed og er opdelt i to kategorier: < 37 uger (for tidlig født) og ≥ 37 uger. Køn og gestationsalder anvendes udelukkende i analyserne af børnenes udvikling og trivsel.

Forældrenes karakteristika: Vi anvender fire baggrundsvariable knyttet til forældrene: Forældrenes uddannelse, tilknytning til arbejdsmarkedet, herkomst og familietype. Alle variable er baseret på registeroplysninger fra Danmarks Statistik. *Forældres uddannelse* defineres som den højeste uddannelse blandt barnets to forældre og er opdelt i fem kategorier: 1) grundskole, 2) erhvervs- eller ungdomsuddannelse, 3) kort videregående uddannelse, 4) mellemlang videregående uddannelse og 5) lang videregående uddannelse eller ph.d. *Forældre i erhverv* beskriver, hvorvidt barnets forældre er i arbejde, og er opdelt i 3 kategorier: 1) begge forældre i arbejde, 2) én forælder i arbejde eller 3) ingen forældre i arbejde. Selvstændige eller lønmodtagere, defineres som værende i arbejde. Personer, der er under uddannelse, modtager sygedagpenge, orlovsydelse m.m., eller er arbejdsløse defineres som ikke værende i arbejde. *Forældres herkomst* tager udgangspunkt i Danmarks Statistiks definition af indvandrere, efterkommere samt personer med dansk herkomst og er opdelt i tre kategorier: 1) begge forældre dansk herkomst, 2) begge forældre indvandrere eller efterkommere og 3) én forælder dansk og én forælder indvandrer eller efterkommer. Indvandrere er født i udlandet, og ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. *Familietype* beskriver, hvorvidt barnets forældre bor sammen i det år, forældrene har besvaret SPOR-spørgeskemaet.

2.3 Studiepopulationens karakteristika

Det vigtigt at vide, i hvilken grad de børn, der deltager i SPOR, er repræsentative for den fulde population af børn i deres aldersgruppe. Tabel 2.4 viser, hvordan børnene i henholdsvis SPOR-undersøgelsen (første kolonne) og den fulde population af børn på 9 måneder, 2 og 3 år i

Danmark (anden kolonne) fordeler sig på en række karakteristika knyttet til barnets fødsel samt familiens sociodemografiske baggrund. Tredje kolonne præsenterer et t-test for, hvorvidt fordelingen af børnene i SPOR afviger signifikant fra fordelingen i den fulde population.

Table 2.4 SPOR sample, og den fulde population af børn på 9 måneder, 2 og 3 år fordelt på barnets og familiens baggrundskarakteristika

	SPOR sample (børn)		Den fulde population (børn)		Forskel mellem SPOR og den fulde population (t-test)
	Antal	Andel	Antal	Andel	P-værdi
<i>Barnets alder</i>					
9 måneder	17.489	33,6	61.789	33,5	0,466
2 år	17.261	33,2	62.922	34,1	< 0,001
3 år	17.260	33,2	59.979	32,5	0,002
<i>Barnets køn</i>					
Dreng	26.601	51,1	92.728	51,4	0,362
Pige	25.409	48,9	87.773	48,6	
<i>Gestationsalder</i>					
Født ≥ 37 uger	47.167	94,1	166.241	93,9	0,047
Født < 37 uger	2.934	5,9	10.792	6,1	
<i>Fødselsvægt</i>					
≥ 2500g	47.614	95,1	167.905	95	0,143
< 2500g (lav fødselsvægt)	2.434	4,9	8.883	5	
<i>Familietype ved barnets fødsel</i>					
Forældre bor ikke sammen	7.344	14,4	20.058	11,1	< 0,001
Forældre bor sammen	43.729	85,6	160.443	88,9	
<i>Forældre i erhverv</i>					
Begge forældre i arbejde	29.938	63,1	115.470	66,3	< 0,001
Én forælder i arbejde	14.003	29,5	46.042	26,4	< 0,001
Ingen forældre i arbejde	3.488	7,4	12.710	7,3	0,662
<i>Forældres herkomst</i>					
Begge forældre dansk herkomst	34.424	72,2	130.416	73,4	< 0,001
Begge forældre efterkommere eller indvandrere	7.830	16,4	29.780	16,8	0,083
Én dansk og én indvandrer eller efterkommer	5.413	11,4	17.486	9,8	< 0,001
<i>Forældres højeste uddannelse</i>					
Grundskole	4.139	8,1	13.070	7,3	< 0,001
Erhvervs- eller ungdomsuddannelse	14.846	29,2	51.404	28,7	0,034
Kort videregående uddannelse	2.936	5,8	10.798	6	0,031
Mellemlang videregående uddannelse	14.067	27,6	51.292	28,6	< 0,001
Lang videregående uddannelse eller ph.d.	14.901	29,3	52.609	29,3	0,724

Som det fremgår af Tabel 2.4, er der en række statistisk signifikante forskelle mellem deltagerne i undersøgelsen og den fulde population af børn på 9 måneder, 2 og 3 år. I forhold til barnets karakteristika, er andelen af for tidligt fødte i SPOR samplet marginalt højere end i den fulde population. Ser vi på forældrekarakteristika, er der blandt SPOR-børnene en lavere andel, hvor begge forældre er i arbejde, hvor begge forældre boede sammen ved barnets fødsel, og hvor begge forældre er af dansk herkomst, sammenlignet med den fulde population. Blandt SPOR-børnene er der sammenlignet med den fulde population herudover en lidt højere andel af forældrepar, hvor højeste fuldførte uddannelse er grundskole eller ungdoms- eller erhvervsuddannelse og en lavere andel, der har en kort eller mellemlang videregående uddannelse. Forskellene er signifikante, men procentvis er der for de fleste baggrundsvariable tale om ganske små forskelle.

I SPOR er børn i risikogruppen (se afsnit 2.1.1) oversamlet i forholdet 60/40 ud fra en forventning om en lavere svarprocent for denne gruppe af børn. Med udgangspunkt i denne rapport's baggrundsvariable, som er baseret på begge forældres sociodemografiske karakteristika, er der som beskrevet i Tabel 2.4 kun små substantielle forskelle mellem det endelige SPOR-sample og den fulde population af børn på 9 måneder, 2 år og 3 år, hvilket tyder på, at oversamlingen har fungeret efter hensigten.

Det er for hver af SPORs tre aldersgrupper muligt at vægte SPOR-data op til populationsniveau i den pågældende aldersgruppe. DST Survey har stået for denne opregning, som tager højde for 1) oversampling og 2) bortfald knyttet til specifikke baggrundskarakteristika hos forældrene. En sådan vægtning kan på nuværende tidspunkt foretages på tre niveauer: 1) vægtning af mødre til den fulde population af mødre i den pågældende aldersgruppe (baseret på mors baggrundskarakteristika), 2) vægtning af fædre til den fulde population af mødre i den pågældende aldersgruppe (baseret på fars baggrundskarakteristika) og 3) vægtning af børn til den fulde population af børn i den pågældende aldersgruppe (baseret på den såkaldte primærforælders baggrundskarakteristika).

I de fleste af denne rapport's analyser undersøger vi enten det samlede sample af børn på 9 måneder, 2 år og 3 år eller det samlede sample af henholdsvis mødre og fædre til disse. Som følge af dette, og fordi der kun er små substantielle forskelle mellem SPOR-samplet og den fulde population af børn i undersøgelsens aldersgrupper, er denne rapport's analyser gennemført på de uvægtede SPOR-data. VIVE er i dialog med DST Survey om vægtning af data til brug i fremtidige analyser af det samlede SPOR-sample.

2.4 Datagrundlag for rapportens analyser

I SPOR er begge barnets forældre blevet bedt om at besvare det samme spørgeskema, hvilket betyder, at der kan være to besvarelser for hvert barn. Derfor vil analysernes datagrundlag variere i rapportens kapitler/analyser. I en række analyser er det mest praktisk at anvende én forælders besvarelse. Det er tilfældet i kapitel 3, der omhandler barnets udvikling, samt eksempelvis i afsnit 0, hvor forældrene har svaret på barnets pasningstype. Da et stort flertal af de deltagende børn har en besvarelse fra mor, anvender vi som udgangspunkt moderens besvarelse i disse analyser, mens faderens eller barnets anden forælders besvarelse anvendes, hvis moderen ikke har besvaret spørgeskemaet. For rapportens analyser gælder det, at det er dette datagrundlag, der danner grundlag for analyserne, medmindre andet er angivet.

For knap en tredjedel af børnene i undersøgelsen er der en besvarelse fra begge forældre. Det giver gode muligheder for at se på besvarelser for henholdsvis mødre og fædres. Det gør vi i kapitel 5, der handler om forældrenes trivsel.

I andre analyser giver en besvarelse fra begge forældre mulighed for at anvende en kombination af de to forældres svar til at beskrive barnets hverdag. Det gør vi i afsnit 4.1, hvor vi anvender svaret fra den forælder, der hyppigst indgår i sprogligt stimulerende aktiviteter med barnet, og i afsnit 0, hvor vi anvender begge forældres svar til at beskrive andelen af børn, der har oplevet hårdhændet opdragelse/vold fra en forælder.

Familier, der indgår i SPOR, kan have mange former. Nogle af børnene i SPOR har fx to mødre eller to fædre. Antallet er imidlertid så lille, at det ikke er muligt at lave særskilte analyser blandt disse grupper af forældre. I denne rapportes analyser indgår 'medmødre' og 'medfædre' i analyserne af fædre og mødre ud fra den betragtning, at det er vigtigt, at alle forældre inkluderes i analyserne, og at det er vigtigt at få perspektivet på barnet og familielivet fra barnets anden forælder, uanset køn.

2.5 Præsentation af resultater

Rapportens deskriptive tilgang, hvor resultaterne præsenteres fordelt på de præsenterede baggrundsforhold, giver mulighed for at belyse eventuelle forskelle i udvikling, trivsel og dagligdag knyttet til barnets fødselskarakteristika og/eller familiens sociodemografiske baggrund. I de følgende kapitler afholder vi os imidlertid fra egentlige fortolkninger af rapportens resultater. Det skyldes, dels at flere af de baggrundsforhold, vi inddrager i rapportens analyser, kan være knyttet til hinanden (fx uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet), og dels at der kan være andre forhold, der har betydning for udvikling og trivsel. Det kræver derfor mere detaljerede analyser, for at det skal være muligt at udtale sig om mulige årsagssammenhænge og eventuelle mekanismer bag rapportens resultater.

Der er anvendt χ^2 -test til at undersøge, om rapportens udfaldsmål er signifikant forskelligt fordelt på rapportens baggrundsvariable (signifikansniveau angivet i figurene). I teksten omtales kun forskelle mellem grupper, der er statistisk signifikant ved et 5 %-signifikansniveau.

3 Børns udvikling og trivsel

Spæd- og småbørnsalderen er en periode af livet, der er præget af en rivende udvikling, fysisk psykisk og socialt. Det lille barns hjerne er plastisk og formbar og meget modtagelig både for positive og negative input (Kolb & Gibb, 2011). Ugunstige forhold i de tidlige år kan medføre problemer senere i livet som fx depression, mentale helbredsproblemer, skolefrafald, langtidsledighed, misbrug, vold og kriminalitet (Robinson et al., 2017). Danske undersøgelser har fundet en forekomst af mentale helbredsproblemer på 16-17 % blandt børn på 9-10 måneder (Ammitzbøll et al. 2016) og 16-18 % blandt børn på 1½ år (Skovgaard et al., 2010).

Det er vigtigt for et barn at opnå en tryk tilknytning til en omsorgsperson, da dette har en positiv betydning for barnets videre udvikling (Cassidy, 2018). Tilknytning udvikles igennem interaktion med omsorgspersoner, hvorved det lille barn udvikler indre arbejdsmodeller, der styrker udviklingen af selvregulering og adaptive funktioner (National Scientific Council on the Developing Child, 2015). En sikker tilknytning og en sund udvikling hos barnet opnås ved at skabe et opvækstmiljø præget af omsorgsfulde, støttende og forudsigelige voksne.

I SPOR har vi målt to vigtige aspekter af spæd- og småbørns psykosociale og kognitive udvikling og trivsel: socio-emotionel udvikling samt to aspekter af sprogudvikling.

3.1 Socio-emotionel udvikling

For små børn centrerer socio-emotionelle kompetencer sig omkring at regulere følelser i interaktion med andre og begyndende interaktion med jævnaldrende (Denham & Brown, 2010).

Socio-emotionel udvikling er et barns fremspirende evne til:

- at opleve, håndtere og udtrykke det fulde spektrum af positive og negative følelser
- at udvikle tætte, tilfredsstillende relationer til andre børn og voksne
- aktivt at udforske omgivelser og tilegne sig viden (Kiil et al., 2017)

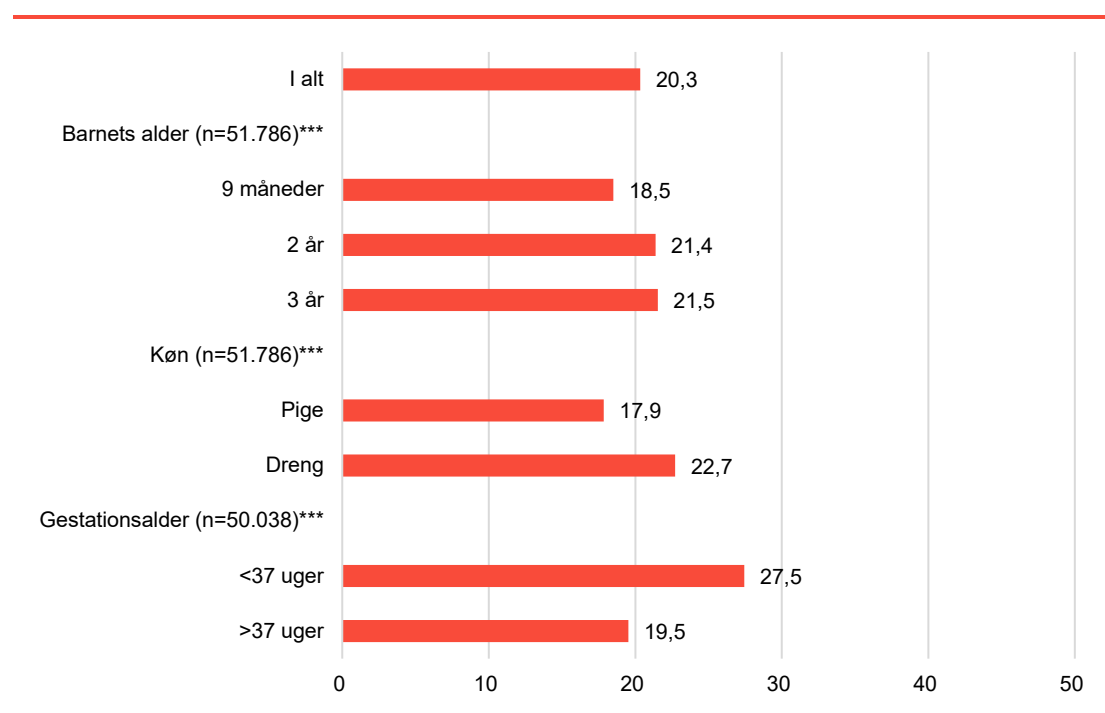
Socio-emotionel udvikling er en fundamental del af små børns overordnede helbred og trivsel og kommer generelt til udtryk igennem adfærd. Hvad der er acceptabel adfærd, afhænger dog i høj grad af barnets alder, kultur, familieværdier og kontekst. Små børn har endnu ikke noget sprog, og signaler for mistriksel kommer derfor til udtryk igennem gråd eller manglende gråd, lyde, udtryk, fagter og fysisk mistriksel, såsom forstoppelse (Carter et al., 2004).

I SPOR måler vi socio-emotionel udvikling med det standardiserede måleinstrument ASQ:SE-2. Vi anvender tre alderstilpassede versioner af måleinstrumentet. Forældrene til børn på 9 måneder har udfyldt 12-måneders-versionen, forældre til 2-årige har udfyldt 24-måneders-versionen, mens forældrene til de 3-årige har fået 36-måneders-versionen. De tre skemaer består af henholdsvis 27, 31 og 35 spørgsmål, som fx: 'Kan dit barn lide at blive taget op og holdt om?', og 'Tjekker dit barn, om du er i nærheden, når det udforsker nye steder, som fx en park eller en vens hjem?'. Hertil kan forældrene svare: 'ofte eller altid', 'af og til' og 'sjældent eller aldrig', og de kan desuden krydse af, hvis de er bekymrede i forhold til det enkelte udviklingsmål. Der findes på nuværende tidspunkt ikke danske retningslinjer for, ved hvilket ASQ:SE-2 score et barn er i risiko for ikke at være alderssvarende i deres socio-emotionelle udvikling. I denne rapport definerer vi i tråd med de internationale vejledninger risikoen som at have et

ASQ:SE-2-score, der ligger i den øverste del af fordelingen i barnets aldersgruppe (median+1,5X(Q3-Q1)/2) (Squires et al., 2015). Blandt børn på 9 måneder samt 2-årige er det ved et ASQ:SE-2-score over 50. Blandt 3-årige defineres et ASQ:SE-2-score over 80 som værende i risiko. For de 2- og 3-årige børn i SPOR er det et lidt lavere skæringspunkt sammenlignet med de amerikanske monitoreringszoner (12 mdr.: score i intervallet 40-50, 24 mdr.: 50-65 og 36 mdr.: 75-105). I rapportens analyser omtaler vi børn på henholdsvis 9 mdr. og 2 år med et score over 50 og 3-årige børn med et score over 80 som værende i risiko for ikke at være alderssvarende i deres socio-emotionelle udvikling. Det er i den forbindelse vigtigt at være opmærksom på, at der her er tale om en *risikobetragtning* baseret på, at disse børn ligger højere end børn i samme aldersgruppe typisk vil gøre, og ikke nødvendigvis et udtryk for, at børnene rent faktisk *har* socio-emotionelle problemer.

Med udgangspunkt i rapportens definition befinder samlet set 20,3 % af børnene i SPOR-samlet sig i risiko for ikke at være alderssvarende i sin socio-emotionelle udvikling. Figur 3.1 viser andelen af børn, der er i risiko fordelt på karakteristika knyttet til barnet. Det fremgår her, at en lidt højere andel af drengene end pigerne er i risiko for ikke at have en alderssvarende udvikling. Mest markant er imidlertid forskellen mellem børn, der er født før 37. gestationsuge og børn, der er født til tiden. Mens andelen af børn i risiko er 19,5 % blandt børn født til tiden, er der blandt de for tidligt fødte 27,5 %, der er i risiko for ikke at have en alderssvarende socio-emotionel udvikling.

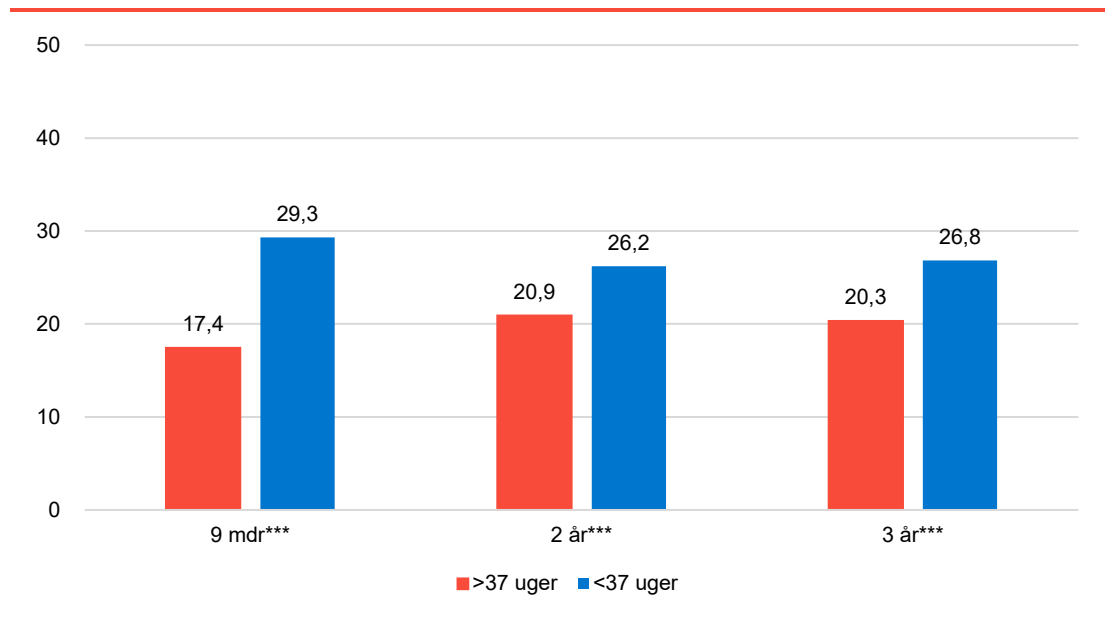
Figur 3.1 Andel børn i risiko for ikke at være alderssvarende i deres socio-emotionelle udvikling fordelt på karakteristika knyttet til barnet (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Ser vi imidlertid på de tre aldersgrupper hver for sig, er forskellen mellem de for tidligt fødte og børn født til tiden mest udtalt ved 9-månedersalderen, hvorefter forskellen mellem de to grupper mindskes en smule ved 2-årsalderen (Figur 3.2).

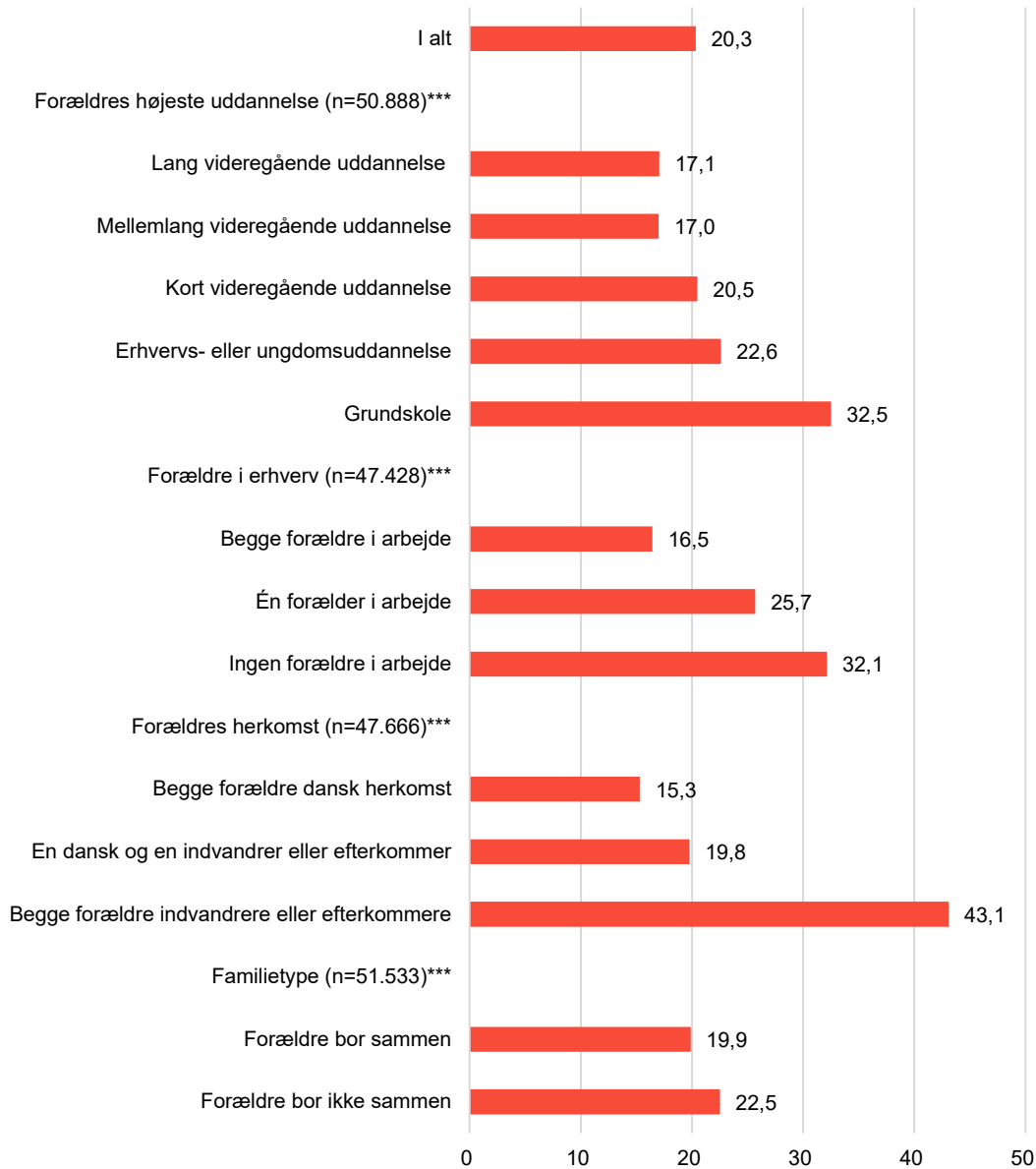
Figur 3.2 Andel børn i risiko for ikke at være aldersvarende i deres socio-emotionelle udvikling fordelt på gestationsuge (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001
Anm.: n = 50.038

Figur 3.3 viser andelen af børn, der er i risiko for ikke at være aldersvarende i deres socio-emotionelle udvikling fordelt på familiens sociodemografiske karakteristika. Her ses en klar social gradient, hvor andelen af børn, der er i risiko for ikke at være alderssvarende i deres udvikling, er markant højere blandt børn, hvor forældrenes højeste uddannelse er grundskole og blandt børn, hvor ingen af forældrene er i arbejde. Herudover ses en højere andel af børn i risikogruppen blandt børn fra familier, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Her er andelen af børn, der er i risiko for ikke at have en alderssvarende socio-emotionel udvikling 43,1 %. En mulighed er dog, at indvandrere eller efterkommere forstår spørgsmålene om barnets udvikling på en anden måde end danske forældre (se afsnit 6.4 om metodemæssige overvejelser). Blandt børn af forældre, hvor begge forældre er danske, eller hvor én forældre er dansk, og den anden forælder indvandrer eller efterkommer, er andelen henholdsvis 15,3 og 19,8 %. Endelig er der blandt børn, hvor forældrene ikke bor sammen, en lidt højere andel, der er i risiko for ikke at være alderssvarende i deres socio-emotionelle udvikling.

Figur 3.3 Andel børn i risiko for ikke at være aldersvarende i deres socio-emotionelle udvikling fordelt på familiens baggrundskarakteristika (%)

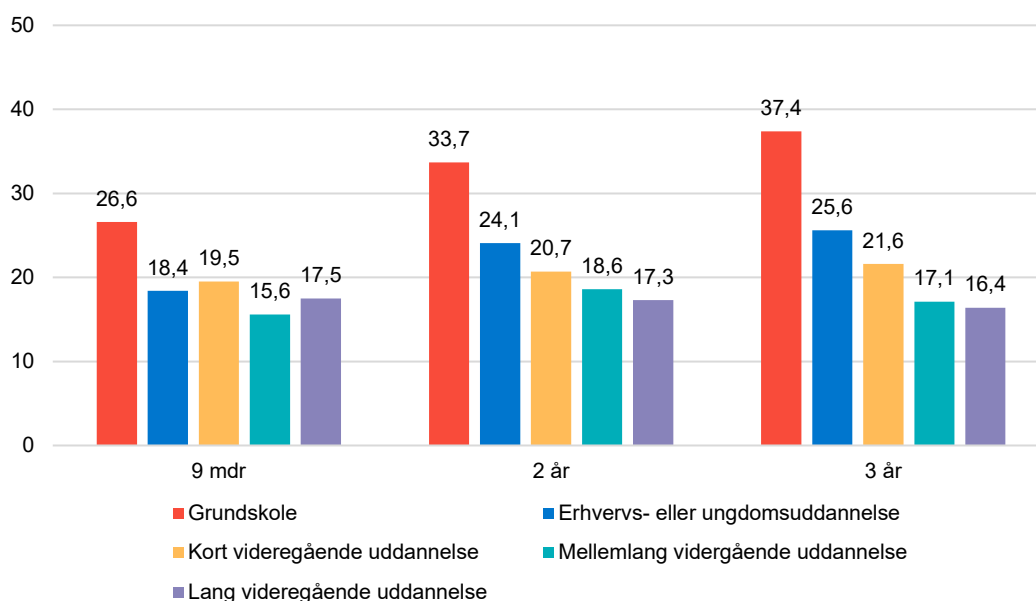

Noter: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Vælger vi at se nærmere på de tre aldersgrupper, finder vi, at den sociale gradient i socio-emotionel udvikling bliver mere udtalt i takt med, at børnenes alder stiger. Figur 3.4 viser således, at andelen af børn, der er i risiko for ikke at have en aldersvarende udvikling, er relativ ens på tværs af de tre aldersgrupper blandt forældre med en videregående uddannelse. Blandt børn af forældre, hvor højeste uddannelse er grundskole eller en erhvervs- eller ungdomsuddannelse, stiger andelen af børn, der er i risikozonen for ikke at være aldersvarende i deres socio-emotionelle udvikling, derimod med alderen, dog mest udtalt blandt børn af forældre med grundskolen som den højeste uddannelse. Hvor der blandt 9-måneders børnene er 9,1 procentpoints forskel mellem børn af højtuddannede og børn af forældre med en grundskoleek-

samen, er forskellen ved 2-årsalderen 16,4 procentpoint. Ved 3-årsalderen er forskellen i andel, der er i risiko for ikke at være alderssvarende i deres socio-emotionel udvikling yderligere øget til 21 procentpoints mellem børn af højt og lavt uddannede. Samme tendens ses for antal forældre i erhverv og forældres herkomst, hvor forskellen også bliver mere udtalt med stigende aldersgruppe (resultater ikke vist).

Figur 3.4 Andel børn på 9 måneder, 2 år og 3 år i risiko for ikke at være aldersvarende i deres socio-emotionelle udvikling fordelt på forældres højeste uddannelse

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Anm.: n = 50.888

3.2 Sprogudvikling

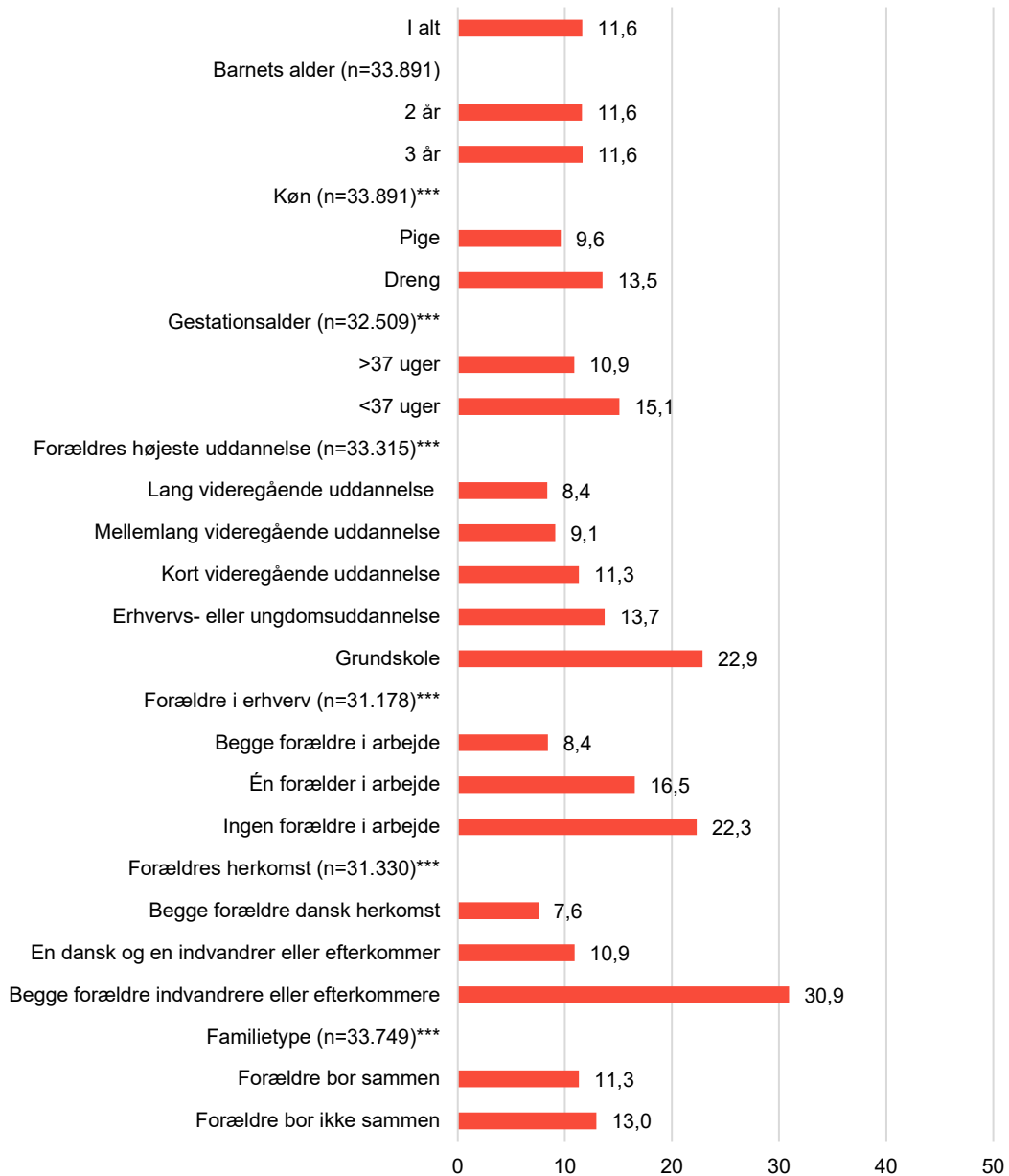
Evnen til at forstå og tale er en vigtig udviklingsmæssig milepæl. Allerede fra spædbarnsalderen udvikler barnets sprog sig i dialog med dets primære omsorgspersoner, hvor forældrenes opmærksomhed, svar på barnets signaler og lyde samt holden pauser, så det lille barn kan nå at svare, lærer barnet kommunikationens 'spilleregler' (Madigan, 2019a; Pant & Johansen, 2017). Børn, der møder voksne, som indgår i samtaler af god kvalitet med det lille barn, har således bedre forudsætninger for at udvikle sig sprogligt og intellektuelt (Greenspan & Shanker, 2007). At forstå andres intentioner og at kunne give udtryk for sine egne samt kunne dele opmærksomhed om noget tredje med en anden person, er nøglen til at lære og indgå i samspil med de sociale relationer, barnet møder i sin hverdag. Tidlige sproglige kompetencer har også betydning for kommunikations- og sprogfærdigheder senere i livet og for indlæring i skolen (Rescorla, 2011; NICHD Early Child Care Research Network, 2005). Flere studier finder, at der er social ulighed i børns sprogudvikling (Pace et al., 2017). Også i Danmark er der stor forskel på førskolebørns sproglige udvikling (Bleses et al., 2008).

I SPOR måler vi to aspekter af sprogudvikling: sprogforståelse (7 spørgsmål) og talesprog (10 spørgsmål) med to delskalaer, der stammer fra måleinstrumentet 2-5 (Kadesjö et al., 2017). Forældrene til de 2- og 3-årige børn bliver bedt om at vurdere en række udsagn om barnets sprogudvikling (fx 'Har svært ved at forstå ord' og 'Er usikker på sproglyde (siger fx t i stedet

for f, sota i stedet for sofa)'), hvortil de kan svare 1) passer ikke, 2) passer nogle gange/i en vis grad eller 3) passer godt. Herefter lægges svarene sammen til et totalscore for hver delskala. For sprogforståelse er det muligt at score mellem 7 og 21, mens det for talesprog er muligt at score mellem 10 og 30. For begge skalaer gælder, at jo højere scoret er, jo dårligere er sprogudviklingen. Der findes endnu ingen retningslinjer for, hvilket skæringspunkt der skal anvendes som udtryk for, at sprogudviklingen er uden for normalen. Et dansk studie (Ammitzbøll et al., 2016) finder, at knap 10 % af børn på 9-10 måneder har ét eller flere tegn på sprogproblemer (vurderet af sundhedsplejersken), og ved 3-årsalderen vurderes det, at 5 % af børnene har behov for en særlig sprogindsats (talepædagog), mens 10 % vil have behov for en fokuseret sproglig indsats (pædagoger) (Danmarks Evalueringsinstitut, 2011). I denne rapportes analyser har vi valgt at fokusere på de børn, der ligger blandt de ca. 10 % dårligst scorende i deres aldersgruppe, defineret ved et 2-5 score ved 90 %-percentilen eller derover. For de 2-årige svarer det til et score på 13 eller derover på skalaen for sprogforståelse (11,6 % af børnene) og et score på 19 eller derover for talesprog (11,4 %). For de 3-årige er skæringspunktet for sprogforståelse 11 (11,6 % af børnene) og 16 for talesprog (12,5 %).

Figur 3.5 viser andelen af børn, der ligger blandt de ca. 10 % dårligst scorende på sprogforståelse i deres aldersgruppe, fordelt på barnets og familiens baggrundskarakteristika. Andelen af børn, der ligger blandt de dårligst scorende i deres aldersgruppe, er lidt højere, hvis barnet er en dreng, hvis barnet er for tidlig født, eller hvis forældrene ikke bor sammen. Mere markante forskelle ses, hvis forældrene er lavt uddannede, ikke er i arbejde, eller hvis begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Blandt børn af forældre, der begge er indvandrere eller efterkommere, er det næsten hvert tredje barn, der ligger blandt de ca. 10 % dårligst scorende i aldersgruppen. Blandt højtuddannede er andelen med den dårligste sprogforståelse i aldersgruppen 8,4 %. Denne andel stiger med faldende uddannelse, og blandt børn af forældre med en grundskoleeksamen som højeste uddannelse er det mere end hver femte barn (22,9 %), der ligger blandt de ca. 10 % dårligst scorende i aldersgruppen. Herudover ses også en tydelig social gradient i forhold til forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet.

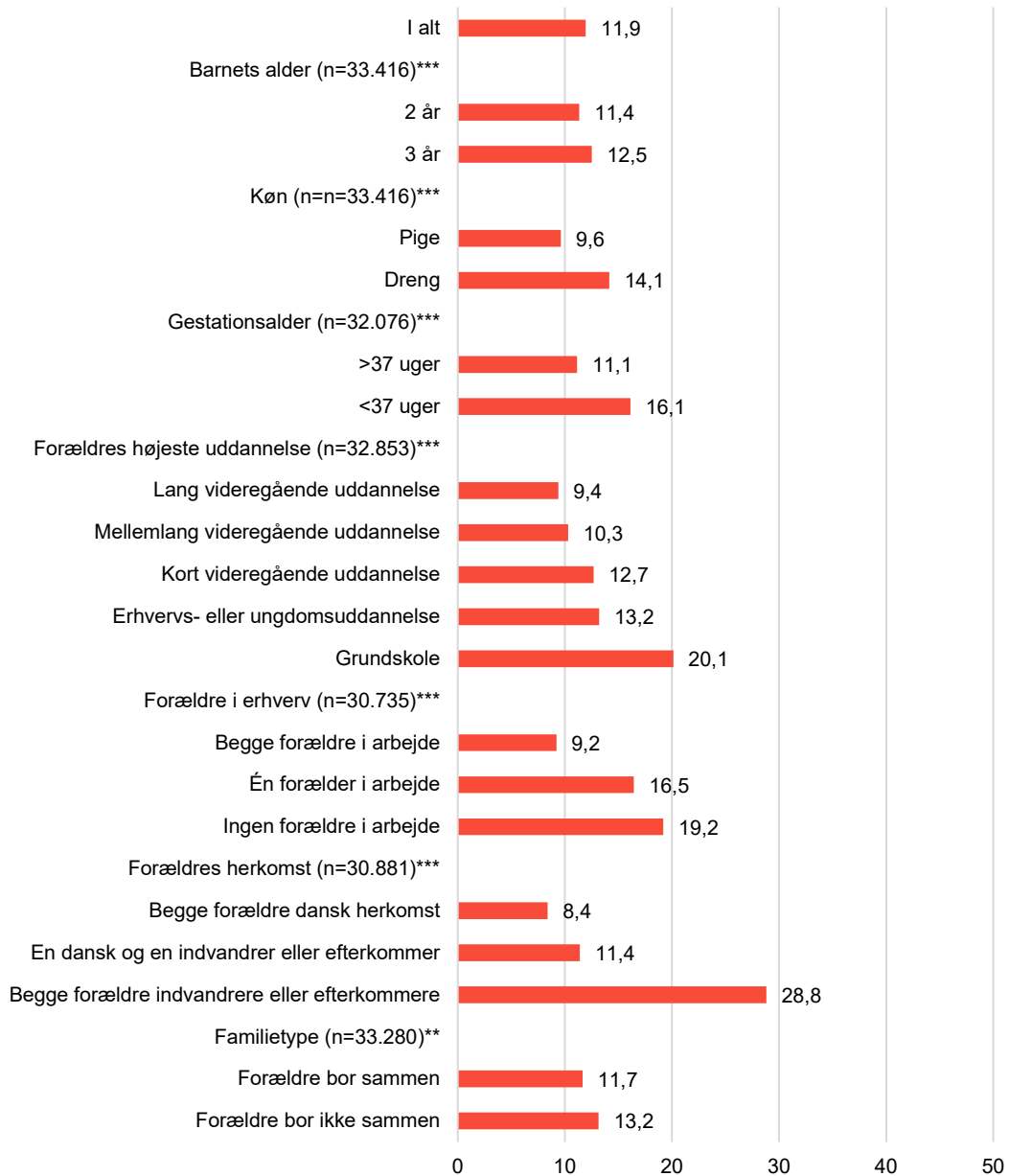
Figur 3.5 Andel børn, der ligger blandt de ca. 10 % dårligst scorende på sprogforståelse i deres aldersgruppe (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Ser vi på andelen af børn, som ligger blandt de ca. 10 % dårligst scorende, hvad angår tale-sprog, tegner der sig et næsten identisk billede i forhold til det, vi ser for sprogforståelse (Figur 3.6). Også her er sprogdudvikling knyttet til køn, gestationsalder og familiens sociodemografiske baggrundskarakteristika.

Figur 3.6 Andel børn, der ligger blandt de ca. 10 % dårligst scorende på talesprog i deres aldersgruppe (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

3.3 Opsummering

I dette kapitel har vi fokuseret på to vigtige aspekter af spæd- og småbørns udvikling og trivsel: socio-emotionel udvikling samt to aspekter af sprogudvikling. Analyserne viser, at ca. hvert femte af børnene i SPOR er i risikogruppen for ikke at være aldersvarende i deres socio-emotionelle udvikling. Andelen er lidt højere blandt drenge og markant højere blandt børn, der er født for tidligt. Der ses en klar social gradient i andelen af børn, der er i risiko for ikke at være

alderssvarende. Andelen er markant højere blandt børn, hvor forældrenes højeste uddannelse er grundskole, blandt børn, hvor ingen af forældrene er i arbejde, og blandt børn, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Samme mønster ses for sprogudvikling, hvor der for både sprogforståelse og talesprog også ses en tydelig social gradient i andelen af børn, der ligger blandt de ca. 10 % dårligst scorende i deres aldersgruppe.

Opdelt på aldersgruppe viser analyserne, at den sociale gradient i socio-emotionel udvikling bliver mere udtalt i takt med, at børnenes alder stiger. Samme tendens ses for antal forældre i erhverv og forældres herkomst, hvor forskellen også øges med børnenes alder.

4 Livet i hjemmet

Hjemmet er det lille barns primære base. Hvordan, man indretter sig som familie, er meget forskellig og afhænger både af familiens økonomi, forældrenes uddannelse og arbejdssituation, samt hvilken kultur forældrene kommer fra. Først og fremmest er der forskel på, hvilken type af forældre barnet vokser op med, dvs. om forældrene er autoritative, autoritære eller eftergivende i deres opdragelse af barnet (Dahl & Ottosen, 2018). Men også rammerne uden om hjemmet kan have betydning for familiens muligheder og for, hvordan det opleves at være barn. Nogle børn vokser op på landet, hvor der fx er god plads og nem adgang til natur og udendørsfaciliteter, hvor barnet kan lege i dagligdagen. Andre børn vokser op i en mindre lejlighed i storbyen, hvor der er mindre adgang til natur og udendørsfaciliteter i dagligdagen, men til gengæld nemmere adgang til andre aktiviteter. På tilsvarende vis er der forskel på, hvor lange arbejdsdage forældre har, graden af fleksibilitet i arbejdet og ikke mindst, hvor lang transporttid, der er mellem arbejde og daginstitution.

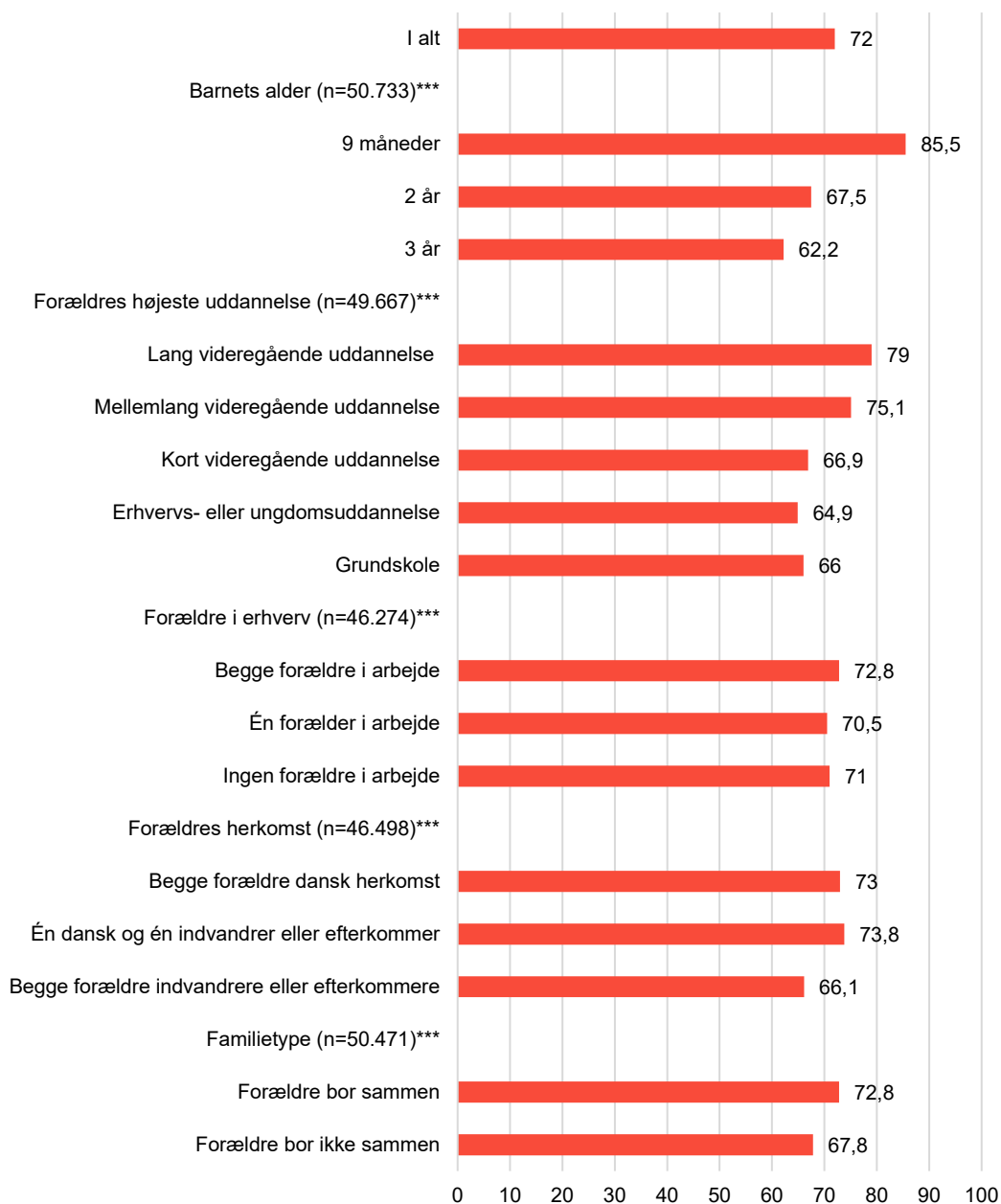
I dette afsnit præsenterer vi resultater fra analyser af en række forhold knyttet til børns daglige liv i hjemmet, som kan have stor betydning for barnets udvikling og trivsel: sprogligt stimulerende aktiviteter, skærmbrug, opdragelse samt dagtilbud og pasning.

4.1 Sprogligt stimulerende aktiviteter

Fælles forælder-barn-aktiviteter såsom højtlesning, sang, rim og remser har positiv effekt på børns sproglige udvikling, og forskningen tyder på, at særligt børn fra familier med lav socio-økonomisk baggrund har glæde af sådanne aktiviteter (Madigan et al., 2019a; Pace et al., 2017; Bleses et al. 2008; Dickinson et al., 2012). Udover at være sprogligt stimulerende, er der ved højtlesning og lignende aktiviteter desuden mulighed for en stund med nærvær og dialog mellem forælder og barn.

I SPOR har vi spurgt forældrene, hvor ofte de laver forskellige sprogligt stimulerende aktiviteter sammen med deres barn. For alle tre alderstrin spørger vi, hvor ofte forældrene har lavet børnerim og -remser, sunget samt læst historie for deres barn i løbet af den sidste måned. Blandt forældrene til børn på 9 måneder, har vi yderligere spurgt om, hvor tit de har leget lege som fx 'tutte bøh' med deres barn. Hertil kan forældrene svare: 'flere gange om dagen', 'hver dag eller næsten hver dag', 'et par gange om ugen', 'et par gange om måneden', 'sjældent' og 'aldrig'. Et stort flertal på ni ud af ti af børnene i SPOR indgår dagligt eller næsten dagligt i en eller flere aktiviteter med en forælder. I dette afsnit skelner vi ikke mellem de konkrete aktiviteter men fokuserer i stedet på andelen af børn, der indgår i flere sprogligt stimulerende aktiviteter sammen med en forælder dagligt eller næsten dagligt, her defineret som mindst to aktiviteter. Forældre kan have forskellige præferencer for, hvad de laver med deres barn, og måske er det primært den ene forælder, der fx synger og læser, mens den anden foretrækker andre aktiviteter. Såfremt begge forældre har besvaret spørgsmålene om stimulerende aktiviteter, anvender vi derfor svaret fra den forælder, som har angivet den højeste hyppighed af aktiviteten med barnet. Da andelen er baseret på én forælders svar vil den reelle andel af børn, der dagligt eller næsten dagligt laver to eller flere sprogligt stimulerende aktiviteter dog kunne være højere end angivet i Figur 4.1.

Figur 4.1 Andel børn, der laver mindst to aktiviteter dagligt eller næsten dagligt med en forælder fordelt på barnets alder og familiens baggrundskarakteristika (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Figur 4.1 viser andelen af børn, der som minimum laver én af aktiviteterne dagligt eller næsten dagligt sammen med en forælder, fordelt på rapportens baggrundsvariable. Mere end syv ud af ti (72,0 %) af børnene laver mindst to af de nævnte aktiviteter med deres forældre dagligt eller næsten dagligt. Andelen er højest blandt de yngste børn på 9 måneder, hvor 85,5 % af børnene dagligt eller næsten dagligt deltager med en forælder i to af de stimulerende aktiviteter, der spørges til. Blandt de 2- og 3-årige er andelen på henholdsvis 67,5 og 62,2 %. Figuren viser også, at børn af forældre med en lang eller mellemlang videregående uddannelse i højere grad indgår sammen med en forælder i de nævnte aktiviteter sammenlignet med børn af forældre med lavere uddannelser. Det samme gælder børn, hvor forældrene bor sammen, og for

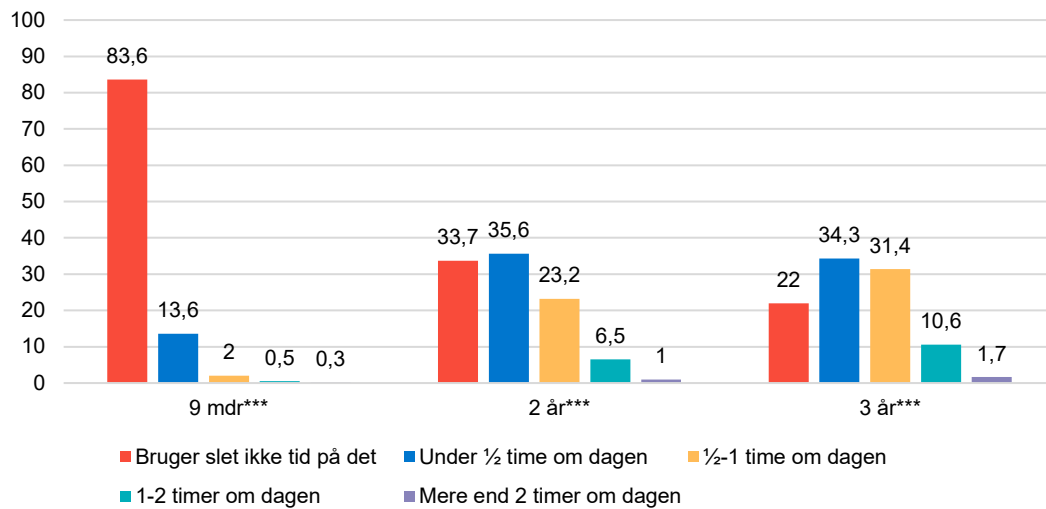
børn, hvor begge forældre er i arbejde, om end forskellen mellem grupperne er lille. Endelig ses forskelle afhængigt af forældrenes herkomst, hvor børn af to indvandrere eller efterkommere i lidt lavere grad laver mindst to stimulerende aktiviteter med deres forældre på en næsten daglig basis eller hyppigere, sammenlignet med, hvis begge forældre er af dansk herkomst. Gennemføres analyserne separat for børn på 9 måneder, 2 år og 3 år ses de samme mønstre, hvad angår fordeling på familiens baggrundskarakteristika.

4.2 Børns skærmtid

Digitale medier, tv og computere er blevet en integreret del af danske småbørnsfamiliers hverdag, og udviklingen samt udbredelsen af digitale medier er sket over en relativ kort årrække. Spæd- og småbørns brug af især digitale medier er derfor stadig et nyt forskningsområde. Mens der er generel enighed om, at spædbørn ikke har gavn af skærmb brug, italesættes der både mulige negative men også mulige positive konsekvenser af småbørns skærmb brug. Ud over underholdning kan skærmb brug, afhængigt af barnets alder, kvaliteten af indholdet samt kontekst (fx om barnet sidder alene eller ser indholdet sammen med en voksen) være forbundet med læring og gensidig dialog om indholdet (Linebarger & Vaala, 2010; Beatty & Egan, 2018). Skærmb brug indebærer imidlertid også en risiko for, at skærmen erstatter andre aktiviteter, som er en vigtig del af børns udvikling, såsom leg og nærværende forælder-barn kommunikation og aktiviteter (Duch et al., 2013; Madigan et al., 2019b; Canadian Pediatric Society, 2017). Flere studier tyder på en negativ association mellem småbørns skærmtid og kognitive udvikling, herunder udvikling af sprog (van den Heuvel et al., 2019; Carson et al., 2015). American Academy of Pediatrics samt WHO anbefaler, at spædbørn ikke bruger tid foran en skærm (bortset fra videochat med fx familiemedlemmer), og at børn i 2- og 3-årsalderen ikke overskrider en times skærmb brug om dagen (World Health Organization, 2019; American Academy of Pediatrics, 2018). Herudover anbefales det, at de skærmm aktiviteter, småbørn bruger tid på, bør være af høj kvalitet.

Ifølge udenlandske studier anvender en betydelig andel af helt små børn digitale medier, mens endnu flere bruger tid på at se tv (Chandra et al., 2016; Rideout, 2017). Vi ved imidlertid meget lidt om danske spæd- og småbørns brug af digitale medier og skærm generelt. I SPOR har vi derfor spurgt forældrene om børnenes brug af to former for skærmm aktiviteter i dagligdagen: 1) digitale medier samt 2) fjernsyn eller computer (til at se tv eller film). Forældrene blev stillet de to følgende spørgsmål: 'På en almindelig hverdag, hvor lang tid bruger [barnets navn] med en iPad, tablet eller telefon (fx til at spille spil og se film)' og 'På en almindelig hverdag, hvor lang tid bruger [barnets navn] på at se tv eller film på fjernsynet eller en computer?'. Hertil kunne forældrene svare: 'bruger slet ikke tid på det', 'under ½ time om dagen', '½-1 time om dagen' '1-2 timer om dagen' og 'mere end 2 timer om dagen'. Fordelingen på de to former for skærmm aktiviteter ses i Figur 4.2 og Figur 4.3.

Figur 4.2 Tidsforbrug på iPad, tablet eller telefon (fx til at spille spil eller se film) på en typisk hverdag opdelt efter alder (%)

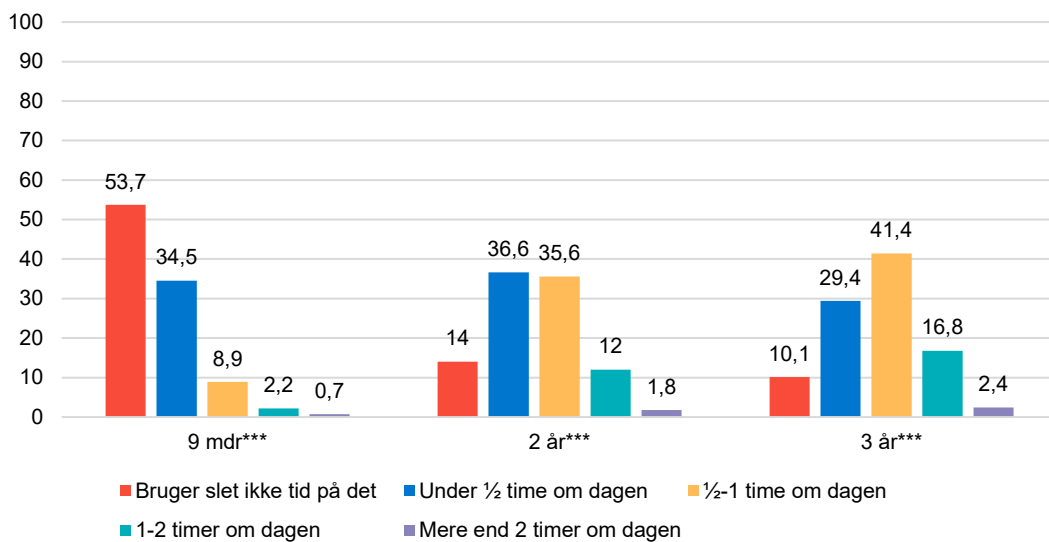

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Anm.: n = 47.106

Figur 4.2 viser, at et stort flertal (83,3 %) af børnene på 9 måneder slet ingen tid bruger på digitale medier, mens brugen af iPads, tablets eller telefon bliver mere udbredt med alderen. Ved 3-årsalderen er det således kun 22 %, der slet ikke bruger tid på digitale medier. Knap hver tredje bruger 1/2-1 time, mens 12,3 % bruger 1 time eller mere på en typisk hverdag. Når det gælder børnenes tidsforbrug på at se tv eller film på fjernsynet eller en computer (Figur 4.3) gælder det for alle aldersgrupper, at tidsforbruget er højere end for digitale medier. Ligesom for digitale medier stiger tidsforbruget med alderen, om end forskellene mellem børnene på 9 måneder og de ældre børn er knap så markante. Blandt børnene på 9 måneder bruger lidt over halvdelen (53,7 %) slet ikke tid på at se tv og film, og 34,5 % bruger under 1/2 time på en typisk hverdag.

Figur 4.3 Tidsforbrug på at se tv eller film på fjernsyn eller computer på en typisk hverdag opdelt efter alder (%)

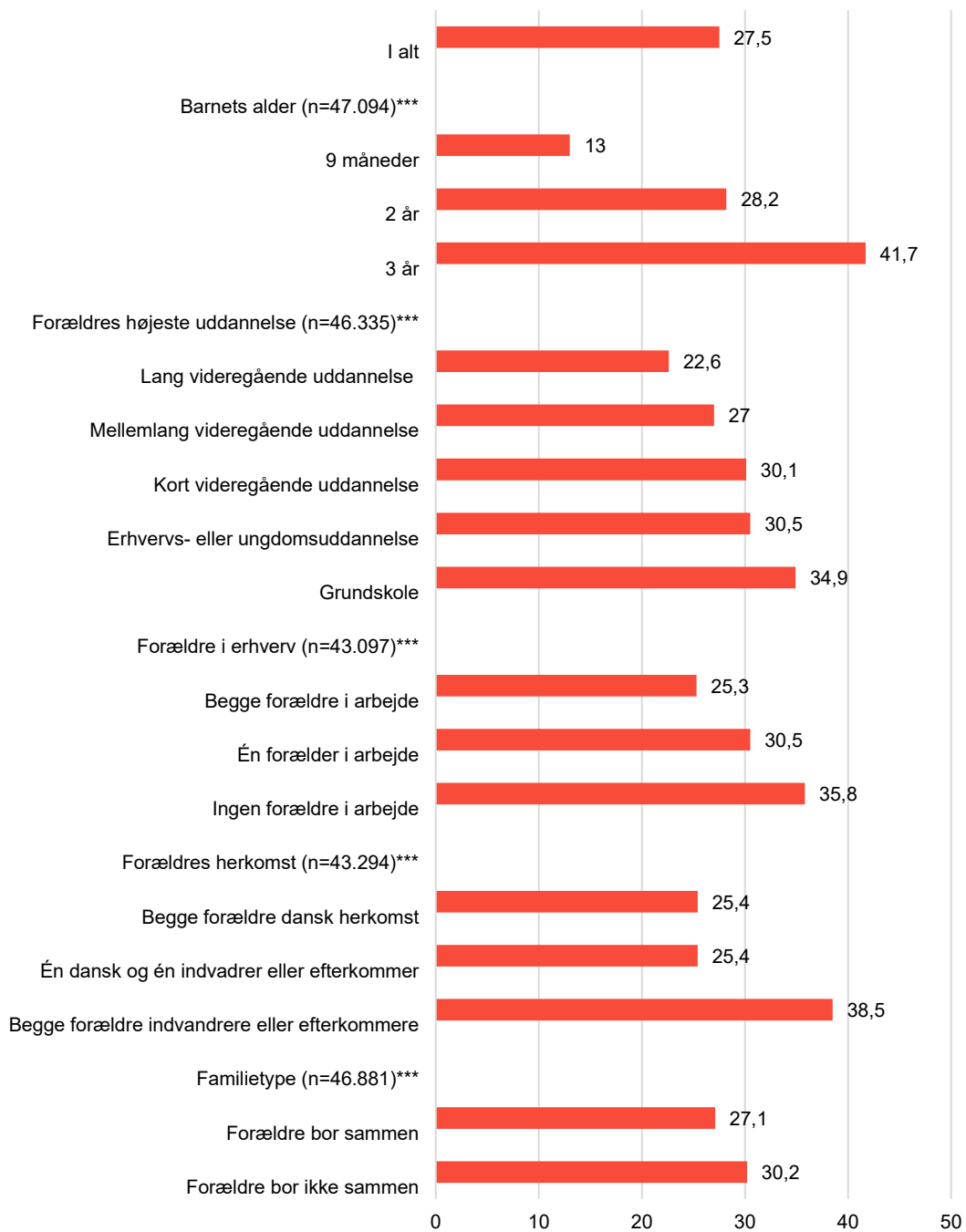
Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Anm.: n = 47.092

I det følgende fokuserer vi på den andel af børn, der samlet set har et højere skærmbrug end de anbefalede retningslinjer for spæd- og småbørns skærmbrug, når man både medtager tid brugt på digitale medier og tid brugt på at se tv og film på fjernsyn eller computer. For at tage højde for, at spædbørn kan indgå i videochat, definerer vi et skærmbrug højere end retningslinjerne som en 1/2 times skærmbrug eller mere for børnene på 9 måneder og 1 time eller mere for de 2- og 3-årige. Børn på 9 måneder, der bruger under 1/2 time på hver af de to skærmaktiviteter, og 2- og 3-årige, der bruger henholdsvis 1/2-1 time på en af aktiviteterne og under 1/2 time på den anden skærmaktivitet, kan ikke med sikkerhed klassificeres som værende henholdsvis over eller under de anbefalede retningslinjerne. For ikke at overvurdere andelen af børn med et skærmbrug, der overstiger retningslinjerne, klassificeres disse børn som at have et skærmbrug, der ligger under grænsen.

Figur 4.4 viser, at godt hver fjerde barn i SPOR har et dagligt skærmbrug, der er højere, end hvad der anbefales. Dette dækker dog over en betydelig aldersvariation, hvor andelen med et for højt skærmbrug stiger med alderen. Mens knap 13 % af børnene på 9 måneder har mere skærmtid end det anbefalede, gør det samme sig gældende for 41,7 % af de 3-årige. For børn af forældre med grundskole som højeste uddannelse er andelen af børn med et skærmbrug, der overstiger det anbefalede, højere end for børn med forældre med et højere uddannelsesniveau. Mens godt hvert tredje barn (34,9 %) af forældre med en grundskoleeksamen overskrider anbefalingerne, gælder det knap hvert fjerde barn (22,6 %) af forældre med en lang videregående uddannelse. På tilsvarende vis er der en markant højere andel af børn, som har et højere skærmbrug end det anbefalede, hvis begge forældre ikke er i arbejde, eller hvis begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Endelig er andelen med et skærmbrug over det anbefalede en smule men signifikant højere blandt børn, hvor forældrene ikke bor sammen.

Figur 4.4 Andel børn, der har et skærmbrug højere end det anbefalede fordelt på familiens baggrundskarakteristika (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

4.3 Opdragelse

Alle forældre oplever af og til, at deres børn gør noget, som de ikke må, eller at barnet er trætt og irriterende. At prøve grænserne af, er en del af et barns naturlige udvikling. Forældres håndtering af sådanne situationer har stor betydning for barnets trivsel. Alt efter både barnets og forældrenes temperament og evne til at regulere sig selv, kan de mere udfordrende situationer

udvikle sig meget forskelligt. En støttende og positiv forældreadfærd og opdragelsesstil er en af de stærkeste prædiktorer for børns udvikling og trivsel. Således er en autoritativ opdragelsesstil – dvs. en forældreadfærd, hvor der er nærhed og anerkendelse i relationen til barnet, samtidig med at der stilles krav og sættes grænser – positivt forbundet med barnets følelsesmæssige og adfærdsmæssige regulering, selvværd samt kognitive udvikling og uddannelsesmæssige præstationer. Omvendt kan en ikke-involveret eller en autoritær forældrestil præget af regler, manglende lydhørhed over for barnet og måske hårdhændet opdragelse have negativ betydning for barnets udvikling og trivsel op gennem barndommen (Barlow & Coren, 2018; Amato & Fowler, 2002). Hvis barnet fx er udadreagerende er det let at komme ind i en negativ spiral med megen skældud, som får barnet til at føle sig forkert. Her er det vigtigt at være i stand til at fokusere mindre på det negative og mere på det positive, så udviklingen kan vendes. I dette afsnit beskriver vi anvendelsen af forskellige former for opdragelse og forældreadfærd, positive såvel som negative.

4.3.1 Støttende former for forældreadfærd

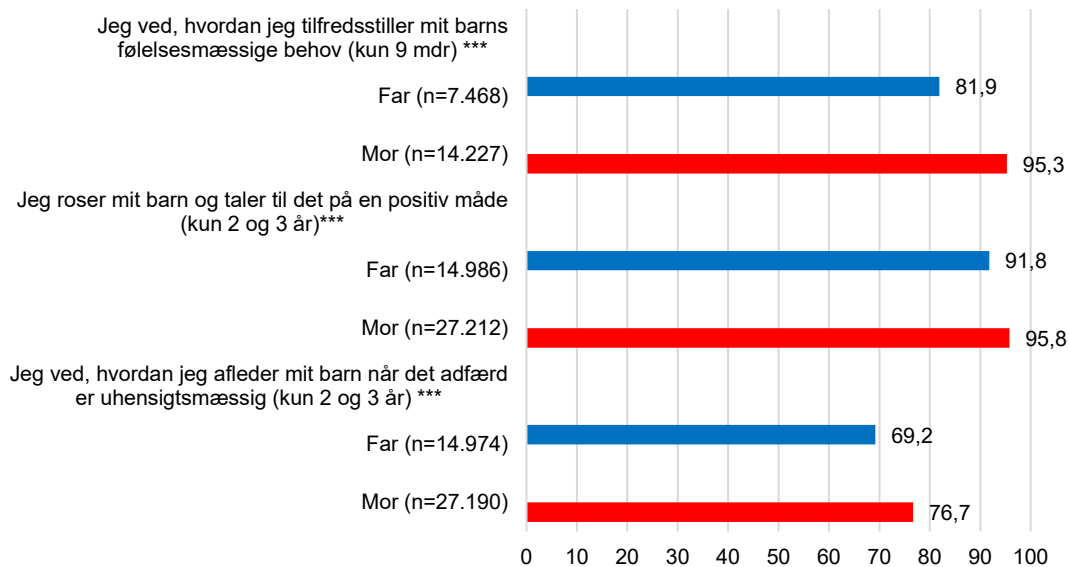
Støttende forældreadfærd kan komme til udtryk på mange måder, fx ved at man lytter til barnet, sætter ord på barnets følelser og sætter rammer på en venlig men bestemt måde. I SPOR har vi derfor spurgt forældrene til en række former for støttende forældreadfærd.

Forældrene til børn på 9 måneder blev bedt om at vurdere udsagnet: 'Jeg ved, hvordan jeg tilfredsstiller mit barns følelsesmæssige behov', med efterfølgende eksempler på hensigtsmæssig adfærd: 'Jeg kan hjælpe mit barn med at falde til ro, når han/hun græder, ved at synge eller snakke med ham/hende med en blid stemme eller ved at holde ham/hende tæt ind til mig'.

Forældrene til de 2- og 3-årige børn blev bedt om at vurdere, hvordan udsagnet: 'Jeg roser mit barn og taler til det på en positiv måde', beskriver deres adfærd og fik følgende eksempler på hensigtsmæssig forældreadfærd: 'Jeg giver mit barn ros, når han/hun samler sit legetøj op', og 'Jeg roser mit barns gode opførsel, når han/hun ignorerer sine søskendes drillerier'. Herudover blev de bedt om at vurdere, hvordan udsagnet: 'Jeg ved, hvordan jeg kan aflede mit barn, når dets adfærd er uhensigtsmæssig'. Her blev der givet følgende eksempler på hensigtsmæssig forældreadfærd: 'Når mit barn vil tage sin lillesøsters dukke, spørger jeg ham/hende, om han/hun kan vælge et andet stykke legetøj at lege med', eller 'Når mit barn begynder at løbe indendørs, minder jeg ham/hende om, at man kun må gå indendørs. Alternativt tager jeg ham/hende med ud at lege'.

De tre spørgsmål stammer fra SEAM-familieprofil og varierer med barnets alder (Squires et al., 2017). Forældrene bliver bedt om at give det svar, der passer bedst på deres egen adfærd og har følgende svarmuligheder: 'det meste af tiden', 'nogle gange', 'ikke endnu' eller 'ved ikke'. I analyserne i dette afsnit fokuserer vi på den andel af forældre, der svarer 'det meste af tiden', fordi det er vigtigt at reagere hensigtsmæssigt på sit barns behov. Det er imidlertid vigtigt at huske, at ingen forældre er perfekte, og at det også er vigtigt for børn at lære, hvordan man fx siger undskyld, hvis man er kommet til at være urimelig. Da forældre kan opleve børn samt det at være forælder forskelligt (Crnic & Ross, 2017) og måske tilmed tilbringer et forskelligt antal timer med deres barn dagligt, præsenterer vi mødres og fædres besvarelser separat (Figur 4.5).

Figur 4.5 Andel mødre og fædre, der har svaret, at de 'for det meste' anvender de tre respektive støttende former for forældreadfærd (%)

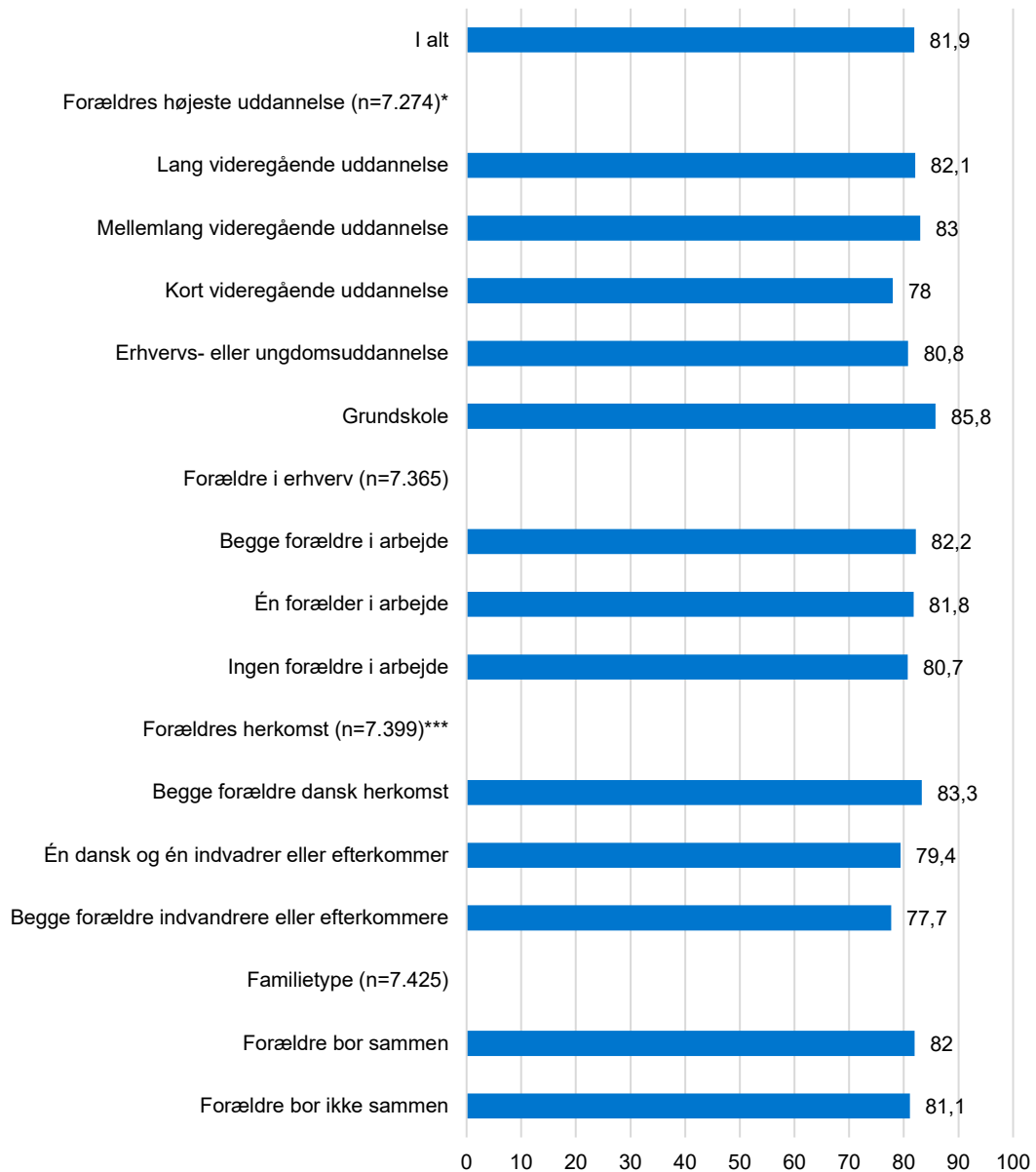

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Af Figur 4.5 fremgår det, at det for alle tre former af støttende forældreadfærd er flertallet af forældre, der har angivet, at de 'for det meste' anvender den pågældende forældreadfærd, men også at mødrene i højere grad end fædre angiver dette. Et stort flertal (95,3 %) af mødre til børn på 9 måneder oplever, at de ved, hvordan de kan tilfredsstille deres barns behov, mens den tilsvarende andel blandt fædre er 81,9 %. På tilsvarende vis er det også en højere andel (76,7 %) af mødre til et barn på 2 eller 3 år, der ved, hvordan de kan aflede barnet, når dets adfærd er uhensigtsmæssig sammenlignet med fædrene, hvor 69,2 % ved, hvordan barnets adfærd kan afledes. I forhold til at rose og tale positivt til barnet er forskellene mellem mødre og fædre mindre markante.

Andelen af mødre til børn på 9 måneder, der har angivet, at de for det meste ved, hvordan de tilfredsstiller deres barns følelsesmæssige behov, er meget høj (95,3 %), og der ses kun få og små signifikante forskelle, når man opdeler på familiens baggrundskarakteristika (resultater ikke vist). Figur 4.6 viser andelen af fædre, der for det meste ved, hvordan de tilfredsstiller barnets følelsesmæssige behov, opdelt på familiens baggrundskarakteristika. Ligesom blandt mødrene er kun relativt få signifikante. Her ses den højeste andel (85,1 %), når forældreparrets højeste uddannelse er grundskolen, mens den laveste andel (78 %) ses blandt fædre fra forældrepar med en kort videregående uddannelse som højeste uddannelse. Fælles for mødre og fædre er, at andelen, der for det meste ved, hvordan de skal tilfredsstille deres barns følelsesmæssige behov, er ca. 6 procentpoint lavere blandt forældre, hvor begge i forældreparret er indvandrere eller efterkommere sammenlignet med forældre, hvor begge forældre er af dansk herkomst.

Figur 4.6 Andel fædre til børn på 9 måneder, der for det meste ved, hvordan de tilfredsstiller barnets følelsesmæssige behov fordelt på familiens baggrundskarakteristika (%)

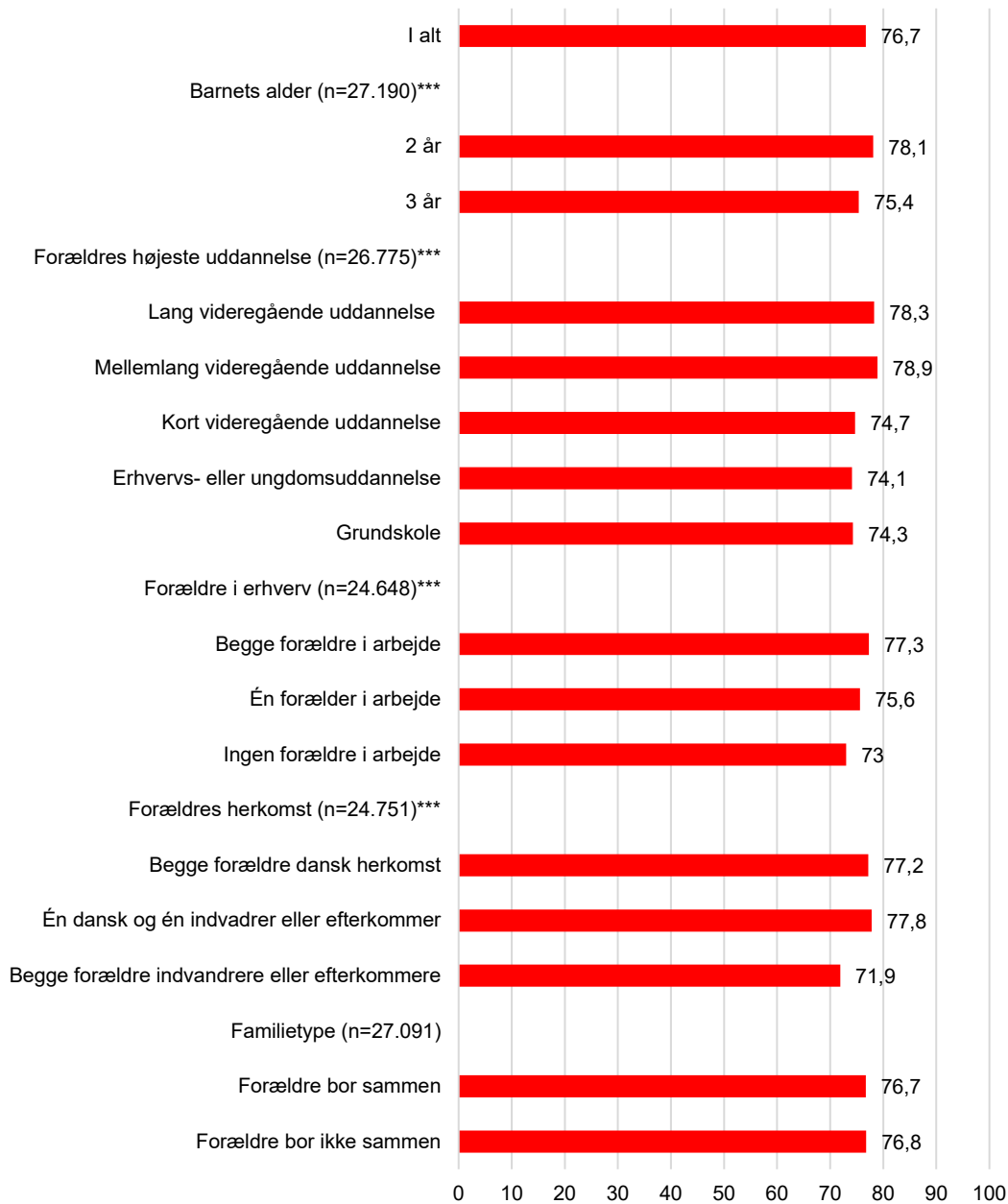

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Som vist i Figur 4.5 svarer et stort flertal af både mødre (95,8 %) og fædre (91,8 %) til 2- og 3-årige børn, at udsagnet: 'Jeg roser mit barn og taler til det på en positiv måde', for det meste beskriver deres forældreadfærd. Der ses kun få og ganske små signifikante forskelle på tværs af familiens baggrundskarakteristika (resultater ikke vist).

Figur 4.7 og Figur 4.8 viser andelen af mødre og fædre, der har svaret, at de for det meste ved, hvordan de kan aflede deres barn, når barnets adfærd er u hensigtsmæssig, fordelt på familiens baggrundskarakteristika.

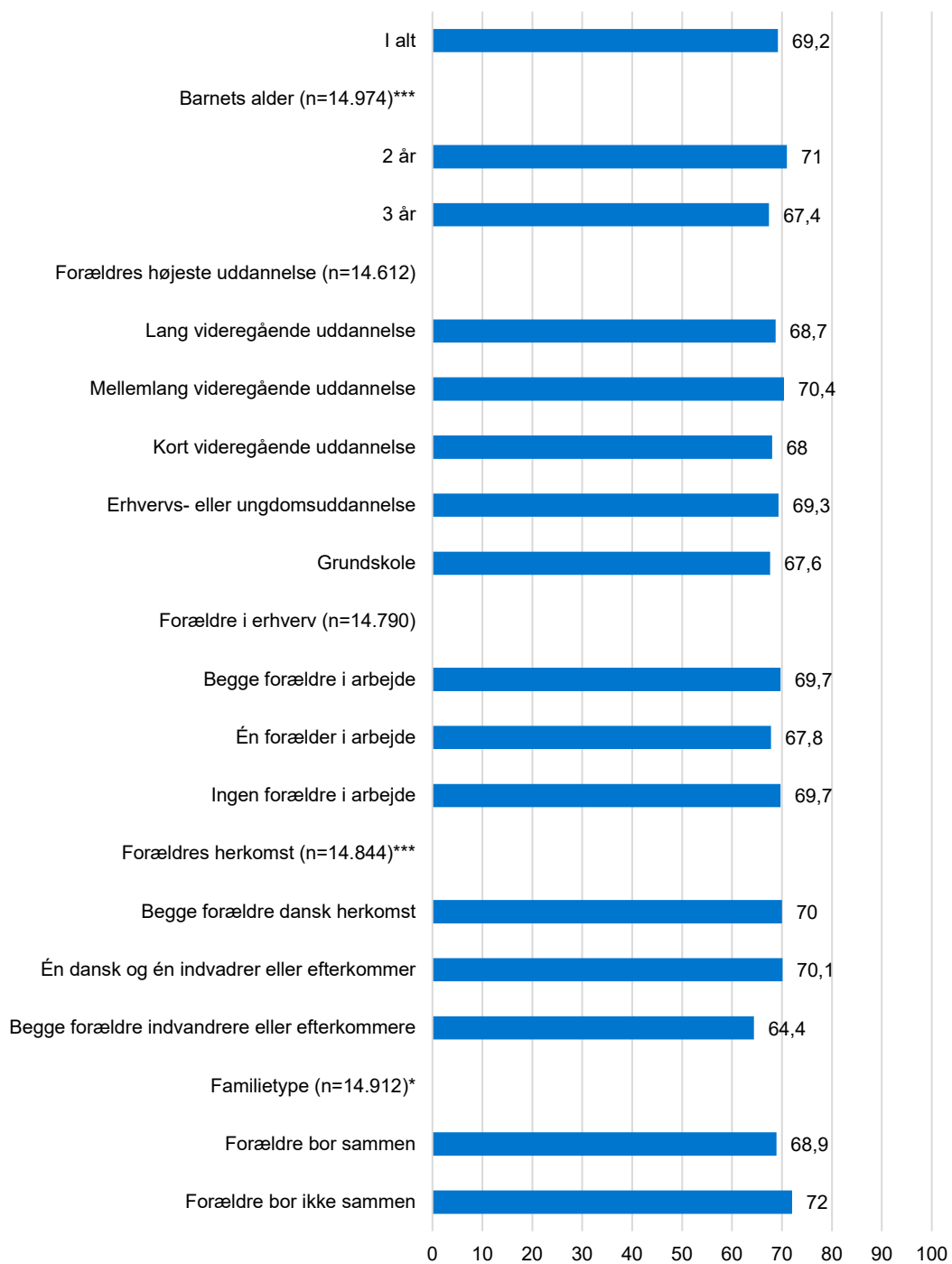
Figur 4.7 Andel mødre til 2- og 3-årige børn, der for det meste ved, hvordan de skal aflede barnet, når dets adfærd er uhensigtsmæssig fordelt på familiens baggrunds-karakteristika (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Fælles for forældrene er, at andelen, der ved, hvordan de kan aflede barnet, når dets adfærd er uhensigtsmæssig, er lidt lavere blandt forældre til 3-årige, og blandt forældre, hvor begge i forældreparret er indvandrere eller efterkommere. Blandt mødre er andelen, der ved, hvordan de skal aflede barnet, desuden lidt højere, såfremt forældreparret har en mellemlang eller lang videregående uddannelse (hhv. 78,9 og 78,3 %), eller hvis begge forældre er i arbejde. Blandt fædre, der ikke bor sammen med barnets mor, ses en lidt men signifikant højere andel (72 %), der ved, hvordan de skal aflede barnet ved uhensigtsmæssig adfærd. Blandt fædre, der bor sammen med barnets mor, er andelen 68,9 %.

Figur 4.8 Andel fædre til 2- og 3-årige børn, der for det meste ved, hvordan de skal aflede barnet, når dets adfærd er uhensigtsmæssig fordelt på familiens baggrundskarakteristika (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

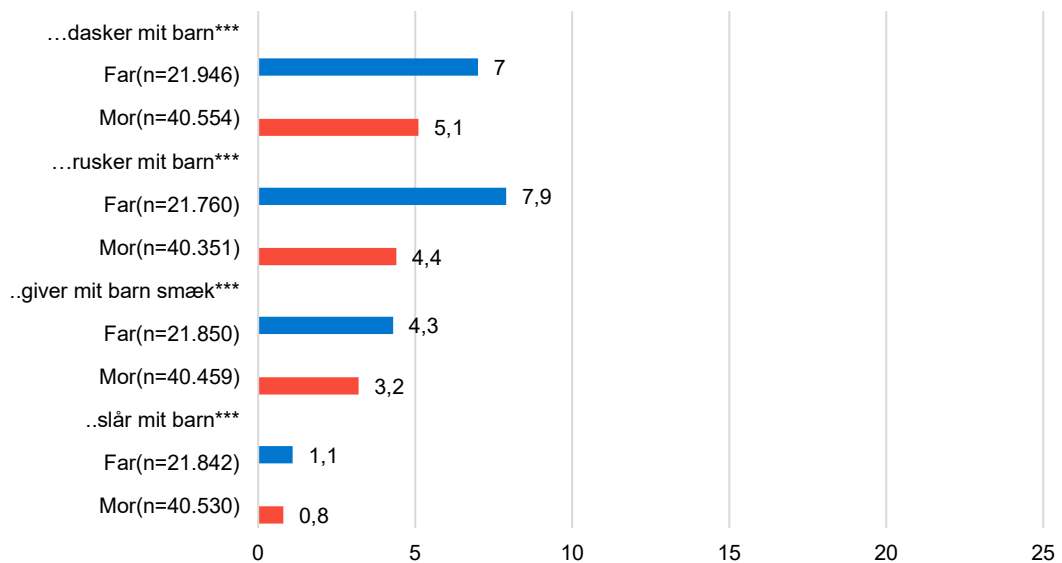
4.3.2 Hårdhændet opdragelse og vold

At have børn kan være krævende, og en analyse af danske data finder, at risikoen for, at barnet behandles hårdhændet er særlig høj i småbarnsalderen (Rayce et al., 2016). Samme undersøgelse finder, at vold i opdragelsen kan være knyttet til et manglende overskud i familien. (Rayce et al., 2016). På tilsvarende vis øger stress i forælderrollen risikoen for hårdhændet opdragelse (McQuillan & Bates, 2017). Anvendelse af straf tidligt i barndommen øger risikoen for, at barnet opfattes som svært at opdrage senere i barndommen (Dahl, 2016). Dette kan skyldes, at hårdhændet opdragelse øger risikoen for adfærdsproblemer (Wiggins et al., 2015), hvilket igen øger risikoen for, at der anvendes hårdhændet opdragelse. Når et barn er udsat for hårdhændet opdragelse og vold, øger det risikoen for dårlig trivsel både på kort og lang sigt.

I SPOR præsenteres forældrene for fem udsagn, der alle omhandler brug af hårdhændet opdragelse eller vold i opdragelsen. Ordlyden af udsagnene er: 'Når mit barn ikke opfører sig ordentligt... 1) 'tager jeg hårdt fat i armen på ham/hende', 2) 'dasker jeg ham/hende', 3) 'rusker jeg ham/hende', 4) 'giver jeg ham/hende smæk', og 5) 'slår jeg ham/hende'. For hvert af udsagnene bliver forældrene bedt om, at markere det tal på svarskaalen, der bedst beskriver deres måde at opdrage på de sidste 2 måneder. Svarskaalen går fra 1 til 7, hvor 1 er ensbetydende med, at forældrene aldrig anvender den pågældende form for opdragelse, mens 7 svarer til, at de altid anvender denne form for opdragelse. Erfaringsmæssigt ved vi, at det at tage hårdt fat i sit barn kan tolkes forskelligt, og at en relativt stor andel af forældrene svarer, at de tager hårdt fat i deres barn. Tager man hårdt fat for at forvolde smerte, eller forsøger man fx at forhindre sit 3-årige barn i at løbe ud på en trafikeret vej? I SPOR er det 42,4 % af mødre og 49,45 % af fædre, der svarer, at de har taget hårdt fat i deres barn, hvilket indikerer, at udsagnet også her tolkes forskelligt. I analyserne i dette afsnit fokuserer vi på de resterende fire former for hårdhændet opdragelse og vold: dask, rusk, smæk og at slå. Vi definerer hårdhændet opdragelse og vold som angivelsen af et tal højere end 1 – dvs. at forælderen i én eller anden grad har brugt den pågældende form for opdragelse. Denne definition vil betyde en variation i grad og hyppighed inden for det, der i disse analyser betegnes som hårdhændet opdragelse eller vold. Udgangspunktet for det valgte skæringspunkt er imidlertid, at hårdhændet opdragelse eller vold aldrig er acceptabelt.

Figur 4.9 viser andelen af mødre og fædre, der i en eller anden grad har anvendt de fire respektive former for opdragelse i løbet af de sidste 2 måneder. For alle fire former gælder det, at en højere andel af fædre har anvendt hårdhændet opdragelse eller vold. Dask og rusk er de to former for hårdhændet opdragelse/vold, som den største andel af forældrene angiver at have brugt i løbet af de sidste par måneder. Blandt fædre er det henholdsvis 7 og 8 %, mens henholdsvis 5,1 og 4,4 % af mødre anvender dask og rusk i opdragelsen. I forhold til smæk og have slået barnet svarer 4,3 % af fædre, at de har givet deres lille barn smæk, mens 1,1 % angiver, at de har slået barnet. Blandt mødre er andelen lidt lavere.

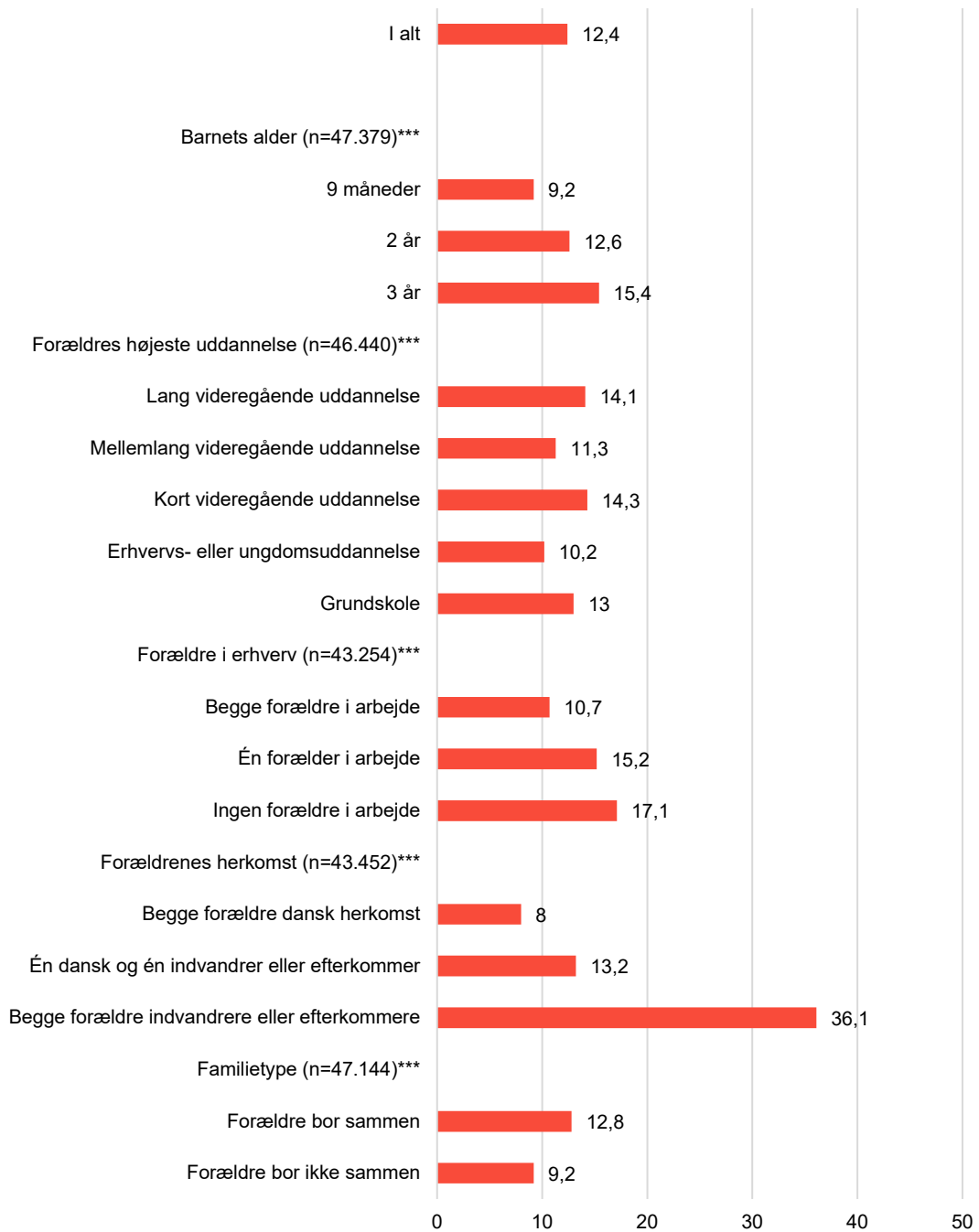
Figur 4.9 Andel mødre og fædre, der har anvendt hårdhændet opdragelse/vold i løbet af de sidste 2 måneder (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Vi fokuserer i det følgende på de børn, hvor mindst én af barnets forældre har svaret, at de anvender én eller flere af de fire former for hårdhændet opdragelse/vold. Ikke alle børn i SPOR har besvarelser fra begge forældre, og nogle børn har stedforældre. Det betyder, at vi ikke ved, hvorvidt disse forældre bruger hårdhændet opdragelse/vold. Andelen af børn, der oplever hårdhændet opdragelse eller vold i opdragelsen, kan derfor være højere, end de resultater, som vi præsenterer. Figur 4.10 viser, at 12,4 % af børnene i SPOR er blevet udsat for en eller anden form for hårdhændet opdragelse/vold i løbet af de sidste 2 måneder. Andelen er højest (15,4 %) blandt de 3-årige, men knap hver tiende barn på 9 måneder har også oplevet hårdhændet/vold fra en forælder. Der er signifikante forskelle på tværs af samtlige af familiens baggrundsforhold, men det tydeligste mønster er knyttet til forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet samt til forældrenes herkomst. Andelen af børn, der udsættes for mindst én form for hårdhændet opdragelse eller vold, er højere blandt de børn, hvor ingen af forældrene er i arbejde (17,1 %), end blandt de børn, hvor begge forældre er i arbejde (10,7 %). Den højeste andel af børn, der udsættes for hårdhændet opdragelse/vold, ses imidlertid blandt børn, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Blandt disse børn har mere end hver tredje barn været udsat for hårdhændet opdragelse eller vold i løbet af de sidste to måneder. Blandt børn med én eller to danske forældre er andelen henholdsvis 13,2 og 8 %. Ser vi på familiens uddannelsesniveau, ses der intet klart mønster i anvendelsen af hårdhændet opdragelse eller vold.

Figur 4.10 Andel børn, der har været udsat for mindst én form for hårdhændet opdragelse/vold fra en forælder fordelt på familiens baggrundskarakteristika (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

4.4 Dagtilbud og pasning

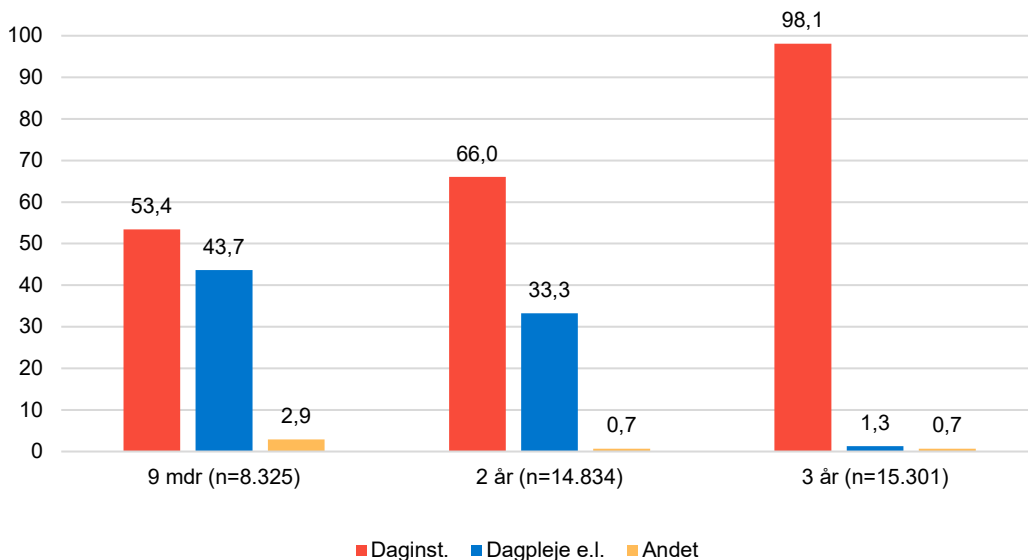
I slutningen af barnets første leveår begynder de fleste børn at blive passet uden for hjemmet. Mange danske småbørn tilbringer en betydelig andel af deres vågne timer i pasningstilbud, og selvom forældrene og hjemmet stadig er barnets primære omsorgspersoner og base, udgør pasningstilbuddet en væsentlig rolle i barnets liv med betydning for udvikling og trivsel. Kvaliteten af barnets dagtilbud har betydning for barnets udvikling, hvor dagtilbud af høj kvalitet fremmer trivsel, udvikling og med tiden også skoleparathed (NICHD, 2002; Christoffersen et al., 2014). Særligt udsatte børn har glæde af dagtilbud af høj kvalitet i form af styrkede kognitive, sproglige og sociale kompetencer, men er også mere sårbare over for dagtilbud af lav kvalitet (Christoffersen et al., 2014). Barnets dagtilbud kan således spille en vigtig rolle for nogle børns udvikling, positiv såvel som negativ.

I SPOR har vi spurgt forældrene: 1) hvordan deres barn bliver passet i dagtimerne netop nu, og såfremt barnet passes af andre end forældrene, 2) hvor mange timer barnet tilbringer i dagtilbuddet/pasningsordningen.

4.4.1 Dagtilbud og pasningstype

Lidt over halvdelen af børnene på 9 måneder i SPOR passes af andre end deres forældre. Heraf går 53,4 % i daginstitution, mens 43,7 % blev passes i dagpleje (Figur 4.11). Næsten alle 2- og 3-årige børn i SPOR passes af andre end deres forældre, 96,5 % af de 2-årige og 98,4 % af de 3-årige. Blandt de 2-årige går en tredjedel i dagpleje, men 66 % passes i daginstitution. Ved 3-årsalderen går næsten alle børnene i aldersintegreret institution eller børnehave.

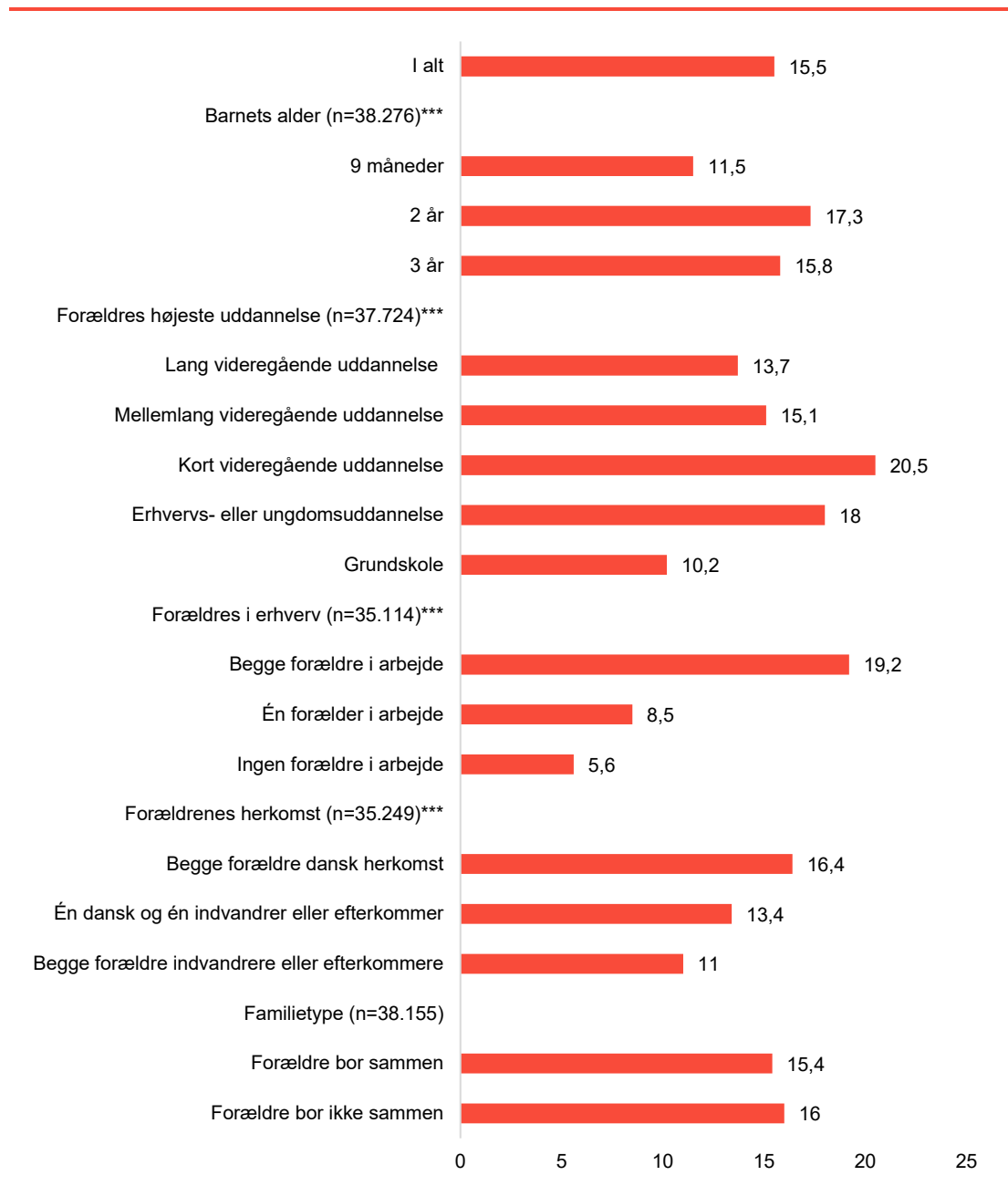
Figur 4.11 Pasningstyper blandt børn, der ikke passes af en forælder i dagtimerne (%)

4.4.2 Antal timer i dagtilbud eller pasningsordning

Figur 4.12 viser andelen af børn, der har lange dage i deres dagtilbud eller pasningsordning (mere end 8 timer) fordelt på familiens baggrundsforhold. Samlet set tilbringer 15,5 % af de børn, der passes af andre end deres forældre, mere end 8 timer i deres dagtilbud eller pasningsordning. Andelen er højest blandt de 2- og 3-årige, hvor henholdsvis 17,3 og 15,8 % passes længere end 8 timer. For børnene på 9 måneder gælder dette godt hver tiende (11,1 %). Blandt børn, hvor begge forældre arbejder, er det næsten hver femte barn, der tilbringer længere end 8 timer i deres dagtilbud eller pasningsordning. Det er næsten fire gange så høj en andel sammenlignet med de børn, hvor ingen af forældrene arbejder, og cirka dobbelt så høj en andel end for de børn, hvor den ene forælder arbejder, mens den anden ikke gør.

Figur 4.12 Andel børn, der dagligt tilbringer mere end 8 timer i pasningstilbud fordelt på familiens baggrundskarakteristika (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Ser vi på forældrenes uddannelse, er andelen af børn, der tilbringer mere end 8 timer i pasningstilbud, højest for de børn, hvor forældrene har en kort videregående uddannelse eller en erhvervs- eller ungdomsuddannelse som højeste fuldførte uddannelse. De laveste andele ses blandt børn, hvor forældrenes højeste uddannelse er grundskolen (10,2 %) eller en lang videregående uddannelse som den højeste fuldførte uddannelse (13,7 %). Endelig er andelen, der tilbringer mere end 8 timer i pasningstilbuddet højere blandt børn af to danske forældre, end blandt børn, hvor mindst én forælder er indvandrer eller efterkommer.

4.5 Opsummering

I dette kapitel har vi fokuseret på en række forhold knyttet til børns daglige liv i hjemmet, som kan have stor betydning for barnets udvikling og trivsel. I forhold til aktiviteter i hjemmet viser analyserne, at godt hver fjerde af børnene i SPOR har et dagligt skærmbrug, der er højere end det, der anbefales for deres aldersgruppe, men også at et stort flertal på mere end ni ud af ti indgår i mindst en sprogligt stimulerende aktivitet på næsten daglig eller daglig basis, og at 72 % dagligt eller næsten dagligt indgår i to aktiviteter. I forhold til opdragelse anvender mødrene i højere grad en støttende forældreadfærd end fædre. Blandt børnene på 9 måneder svarer mere end ni ud af ti af mødrene og otte ud af ti af fædre, at de for det meste ved, hvordan de skal tilfredsstille deres barns følelsesmæssige behov. For langt størstedelen af de 2-3-årige svarer barnets forældre, at de for det meste bruger ros og taler til barnet på en positiv måde. Tre ud af fire mødre og godt to tredjedele af fædre til de 2-3-årige svarer desuden, at de for det meste ved, hvordan barnet kan afledes ved uhensigtsmæssig adfærd. Vi finder en tydelig social ulighed i sprogligt stimulerende aktiviteter og skærmbrug. Dette gælder forældrenes uddannelse såvel som tilknytning til arbejdsmarkedet. Herudover ses også tydelige forskelle afhængigt af forældrenes herkomst. En forskel, der også ses for alle tre former for støttende forældreadfærd.

Kapitlets analyser viser, at mindst hver niende barn i SPOR har oplevet en eller anden grad af hårdhændet opdragelse/vold i løbet af de sidste 2 måneder i form af dask, rusk, smæk eller er blevet slået. For alle fire former gælder det, at en højere andel af fædre har anvendt hårdhændet opdragelse/vold. Andelen stiger med barnets alder, men de mest markante forskelle ses i relation til forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet samt til forældrenes herkomst, hvor en højere andel af børn med to forældre, der er indvandrere eller efterkommere har oplevet hårdhændet opdragelse/vold.

Lidt over halvdelen af børnene på 9 måneder passes af andre end deres forældre, mens næsten alle 2- og 3-årige børn passes i et dagtilbud. Samlet set tilbringer ca. hvert sjette barn mere end 8 timer i dagtilbud eller pasningsordning. Andelen er højest blandt de 2- og 3-årige, blandt børn fra familier, hvor begge forældre er i arbejde, blandt børn, hvor forældrene højeste uddannelse er en kort videregående uddannelse eller en erhvervs- eller ungdomsuddannelse, og blandt børn af forældre, der begge er af dansk herkomst.

5 Forældres trivsel og netværk

En sensitiv forældreadfærd har afgørende betydning for en god tilknytning mellem barn og forældre (Zeegers et al., 2017), som igen har betydning for barnets udvikling psykisk og socialt (Groh et al., 2014; 2017). Alle forældre oplever at føle sig presset – det kan være af personlige årsager og/eller årsager relateret til barnet, barnets søskende eller partneren. At håndtere forælderrollen og møde det lille barn på en sensitiv måde, når man er presset, stiller store krav om at kunne tilsidesætte egne behov. I hvilken grad, det er muligt, afhænger af den enkelte forælders sociale og psykiske ressourcer samt netværk.

Fra forskningen ved vi, at der er en række socioøkonomiske forhold, der er knyttet til lav trivsel blandt voksne. Disse er et lavt uddannelsesniveau, lav indkomst samt manglende tilknytning til arbejdsmarkedet (Santini et al., 2020; Sundhedsstyrelsen, 2018). Forskningen finder imidlertid også, at der er en række netværksrelaterede faktorer, som er positivt relateret til voksnes trivsel, såsom at være en aktiv del af et socialt netværk og at kunne hente støtte fra sociale relationer (Santini et al., 2020).

I dette kapitel beskriver vi udvalgte aspekter af spæd- og småbørnsforældres trivsel og netværk: trivsel, stress i forælderrollen, oplevet praktisk og følelsesmæssig støtte og samarbejde mellem skilte forældre. Resultaterne præsenteres i dette afsnit separat for mødre og fædre.

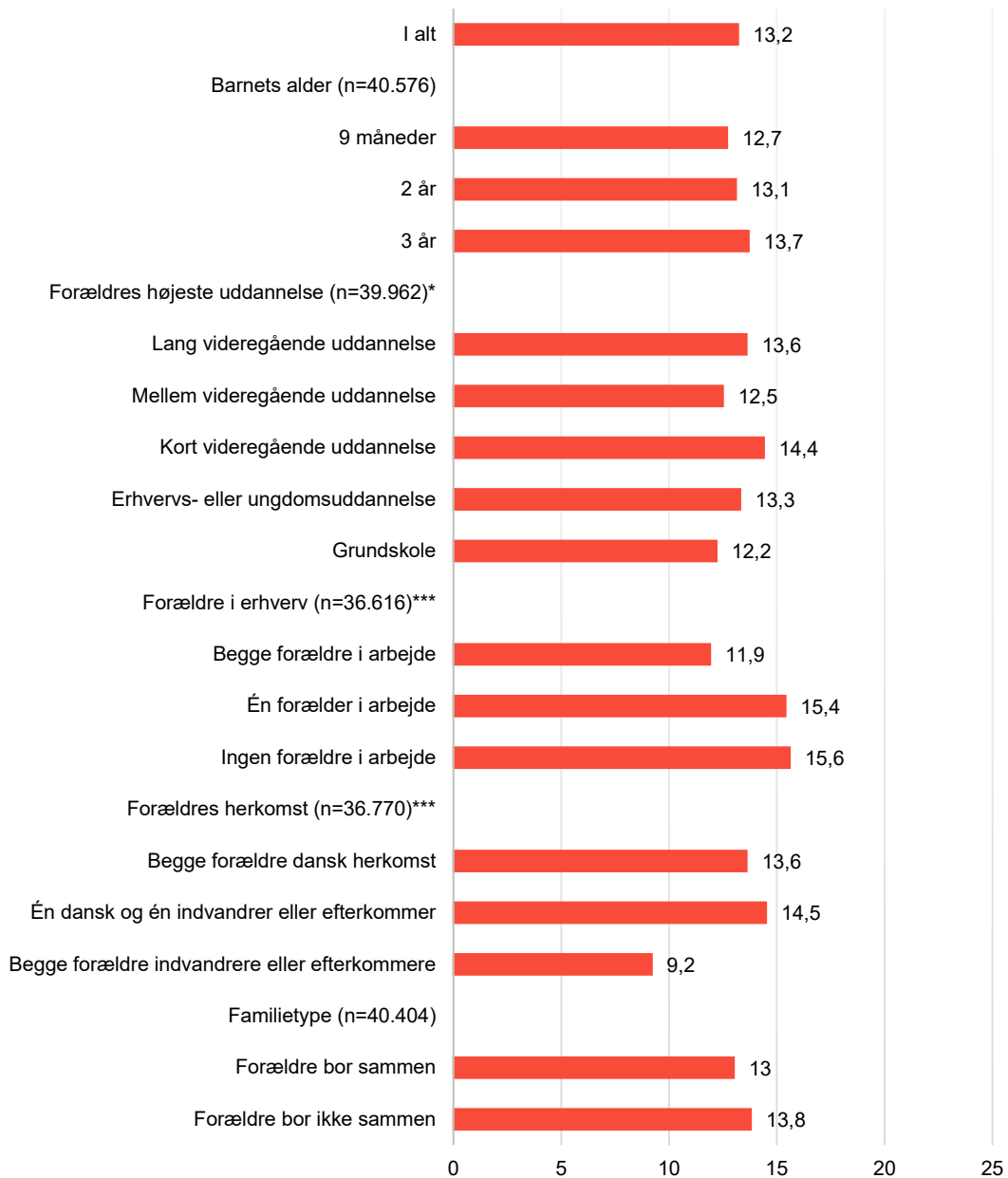
5.1 Trivsel

Spæd- og småbørn er dybt afhængige af deres forældre, og derfor vil deres udvikling og trivsel også påvirkes af det overskud, deres forældre har til at indgå i en positiv og passende interaktion med barnet. Når forældre oplever mentale helbredsproblemer såsom depression eller depressive symptomer, er der risiko for, at de i mindre grad er følelsesmæssigt 'tunet ind' på deres barns behov og dermed også mindre tilbøjelige til at reagere på disse på en hensigtsmæssig måde (Field, 2010; Beardslee et al., 1998). Det kan påvirke den positive interaktion mellem barn og forælder, der er så vigtig for barnets udvikling og trivsel. På tilsvarende vis er forældres mentale helbredsproblemer en risikofaktor for hårdhændet opdragelse (Smith, 2004), hvilket også påvirker børns udvikling og trivsel negativt (Bayer et al., 2012; Rayce et al., 2016).

I SPOR måler vi forældrenes trivsel ved hjælp af det internationalt validerede måleredskab WHO-5 (World Health Organization, 1998), som består af fem positivt formulerede spørgsmål, der spørger om, hvordan man har haft det de seneste 14 dage, fx om man 'har været glad og i godt humør' og 'har følt sig rolig og afslappet'. Svarmulighederne er: 'hele tiden', 'det meste af tiden', 'lidt mere end halvdelen af tiden', 'lidt mindre end halvdelen af tiden', 'lidt af tiden' og 'på intet tidspunkt'. Den samlede score går fra 0 til 100, hvor et højt score er lig med bedre trivsel. Et score lavere end 50 anvendes som skæringspunktet for, hvornår en person har lav trivsel og er i øget risiko for stress eller depression. I dette afsnit fokuserer vi på andelen af mødre og fædre, der har lav trivsel og er i øget risiko for at udvikle stress eller depression.

Figur 5.1 og Figur 5.2 viser andelen af henholdsvis mødre og fædre, der er i risiko for stress eller depression fordelt på familiens baggrundskarakteristika.

Figur 5.1 Andel mødre, der er i risiko for stress eller depression (baseret på måleinstrumentet WHO-5) (%)

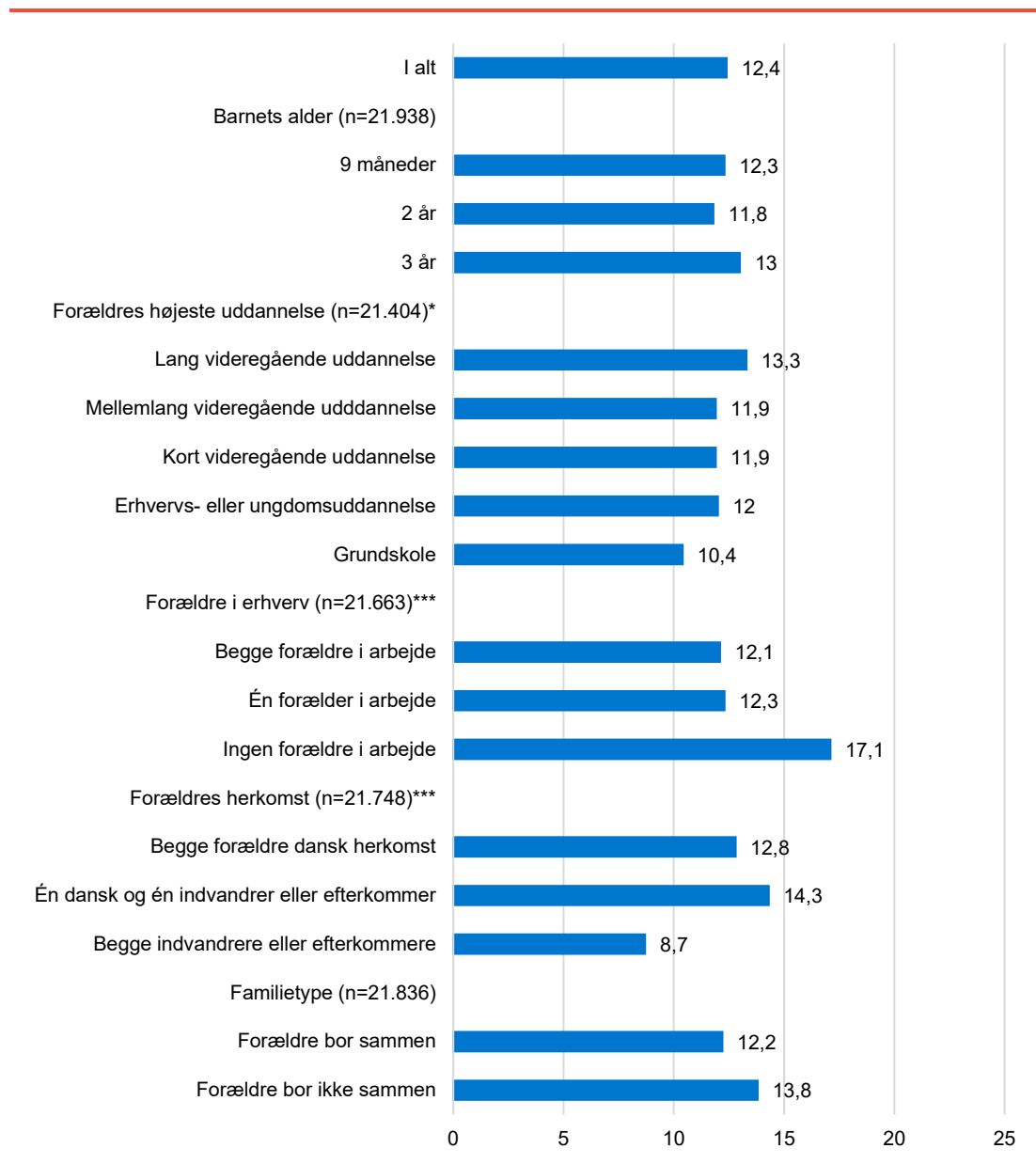

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Henholdsvis 13,2 % af mødrene og 12,4 % af fædrene placerer sig i risikozonen for at udvikle stress eller depression. For såvel mødre som fædre er andelen, der er i risiko for stress eller depression, højere, når ingen af barnets forældre er i arbejde (15,6 % blandt mødrene og 17,1 % blandt fædrene), og for mødrene også, når kun én forælder er i arbejde (15,4 %). De tilsvarende andele er 11,9 og 12,1 %, såfremt begge forældre er i arbejde. Der er for både mødre og fædre små men signifikante forskelle i trivsel afhængigt af forældreparrets uddannelsesniveau. Blandt fædrene er andelen, som er i risiko for stress eller depression højest, hvis mindst en af forældrene er højtuddannet. I forhold til forældrenes herkomst er der både

for mødre og fædre en væsentligt lavere andel i risikogruppen, hvis begge forældre er indvandrere eller efterkommere sammenlignet med familier, hvor begge forældre er danske, eller hvor én forælder er dansk, og én er indvandrer eller efterkommer.

Figur 5.2 Andel fædre, der er i risiko for stress og depression (baseret på måleinstrumentet WHO-5) (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

5.2 Stress i forælderrollen

Stress i forælderrollen, er blevet beskrevet som processer, som medfører fysiske og psykiske reaktioner, knyttet til forsøget på at tilpasse sig de krav, der er til forælderrollen (Deater-Deckard, 2004). Forældrestress er en subjektiv oplevelse, der både kan påvirkes af forholdet til barnet og dets karakteristika, men også af parforhold, hvordan man håndterer stress, samt ydre forhold, såsom fx arbejdsliv (Crnic & Ross, 2017). Derfor kan et forældrepar opleve det at

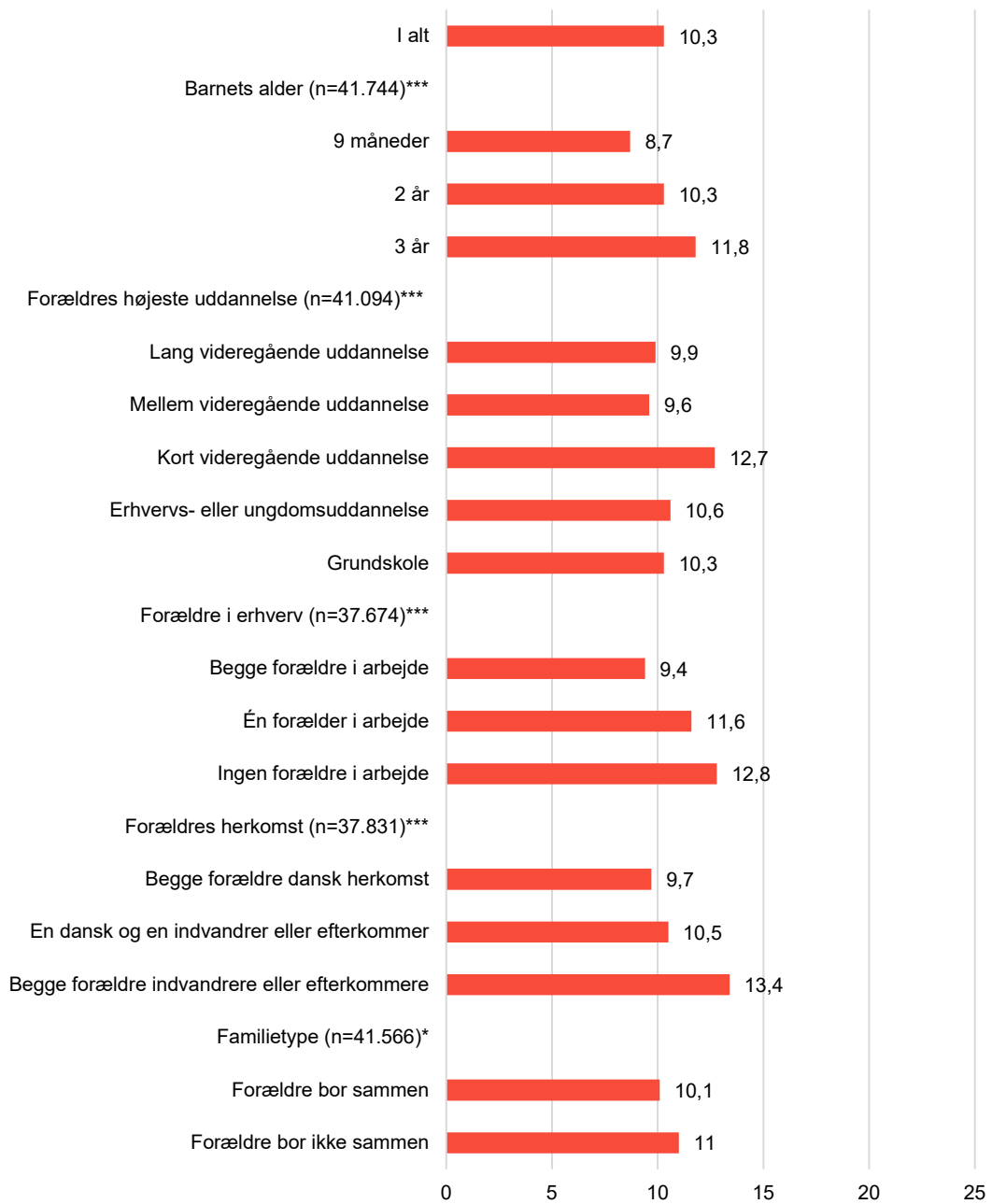
være forældre forskelligt, selvom de er forældre til det samme barn. Ud over at stress i forælderrollen kan være en belastning for den enkelte forælder, øger forældrestress også risikoen for, at der anvendes hårdhændet opdragelse (McQuillan & Bates, 2017).

I SPOR har vi spurgt forældrene til stress i forælderrollen ved hjælp af måleredskabet the Parental Stress Scale (PSS) (Berry & Jones, 1995). PSS består af en række spørgsmål om positive og negative aspekter af forælderrollen. Flere studier, heriblandt to danske valideringsstudier af PSS blandt henholdsvis spædbørnsmødre (Pontoppidan et al., 2018) og 2-18-årige (Nielsen et al. 2020), har fundet, at stress i forælderrollen består af to dimensioner: 1) stress i forælderrollen og 2) manglende tilfredshed med forælderrollen. Vi tager i dette afsnit udgangspunkt i disse to dimensioner, der med udgangspunkt i de to valideringsstudier måles med henholdsvis ni (stress i forælderrollen) og syv spørgsmål (manglende tilfredshed i forælderrollen) fra PSS.

Målet for stress i forælderrollen omfatter ni forskellige udsagn, som alle er knyttet til forældrestress (fx 'At have et barn/børn gør det svært, at få mine forskellige ansvar og forpligtigelser til at gå op', og 'Den største kilde til stress i mit liv er mine børn'). svarkategorierne 'meget enig', 'enig' eller 'hverken enig eller uenig' defineres som indikation på forældrestress og kodes 1, mens de resterende svarkategorier 'meget uenig' og 'uenig' kodes 0. Et samlet score på 9 er således udtryk for, at der er indikation på stress i forælderrollen for alle ni spørgsmål, mens et score på 0 betyder, at der ikke er indikation på stress i forælderrollen. Analyserne i dette afsnit fokuserer på de forældre, hvis score ligger blandt de højeste 10 % blandt henholdsvis mødre og fædre. Det svarer til et samlet score på 7 eller derover.

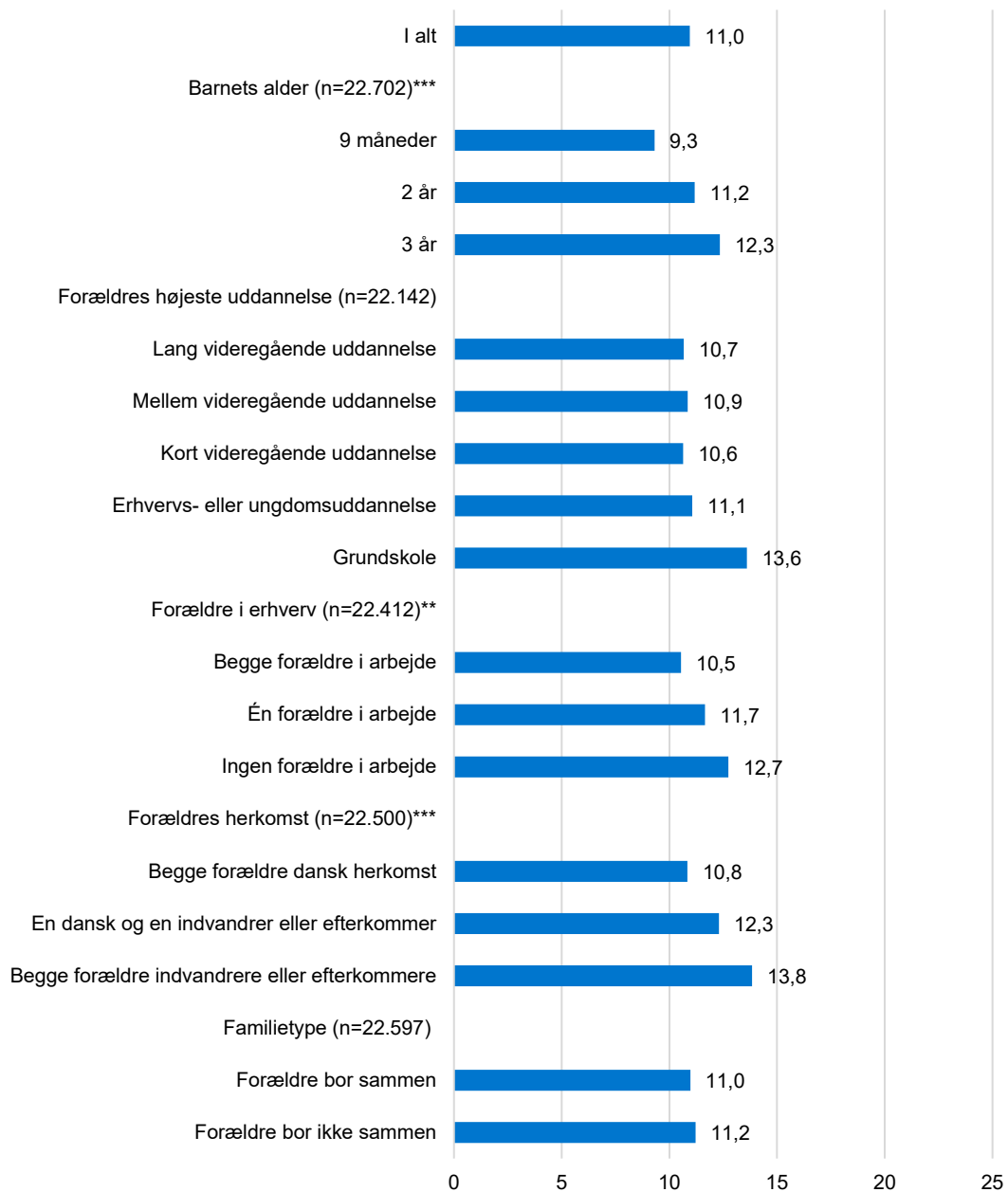
Figur 5.3 og Figur 5.4 viser andelen af henholdsvis mødre og fædre, der oplever mindst syv indikatorer på stress i forælderrollen. For såvel mødre som fædre gælder det, at der kun ses små men signifikante forskelle på tværs af rapportens baggrundsvariable. Andelen, der oplever mindst syv indikatorer, er let stigende med barnets alder. Fælles for forældrene er desuden, at andelen, der oplever mindst syv indikatorer på forældrestress, er lidt højere, hvis begge forældre er uden arbejde, sammenlignet med, når begge forældrene arbejder. Ligeledes ses en højere andel af mødre og fædre, der oplever mindst syv indikatorer på forældrestress, når begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Blandt mødre ses en lidt højere andel med mindst syv indikatorer på forældrestress, når forældreparrets højeste uddannelse er en kort videregående uddannelse.

Figur 5.3 Andel mødre, der oplever mindst syv indikatorer på stress i forældrerollen (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

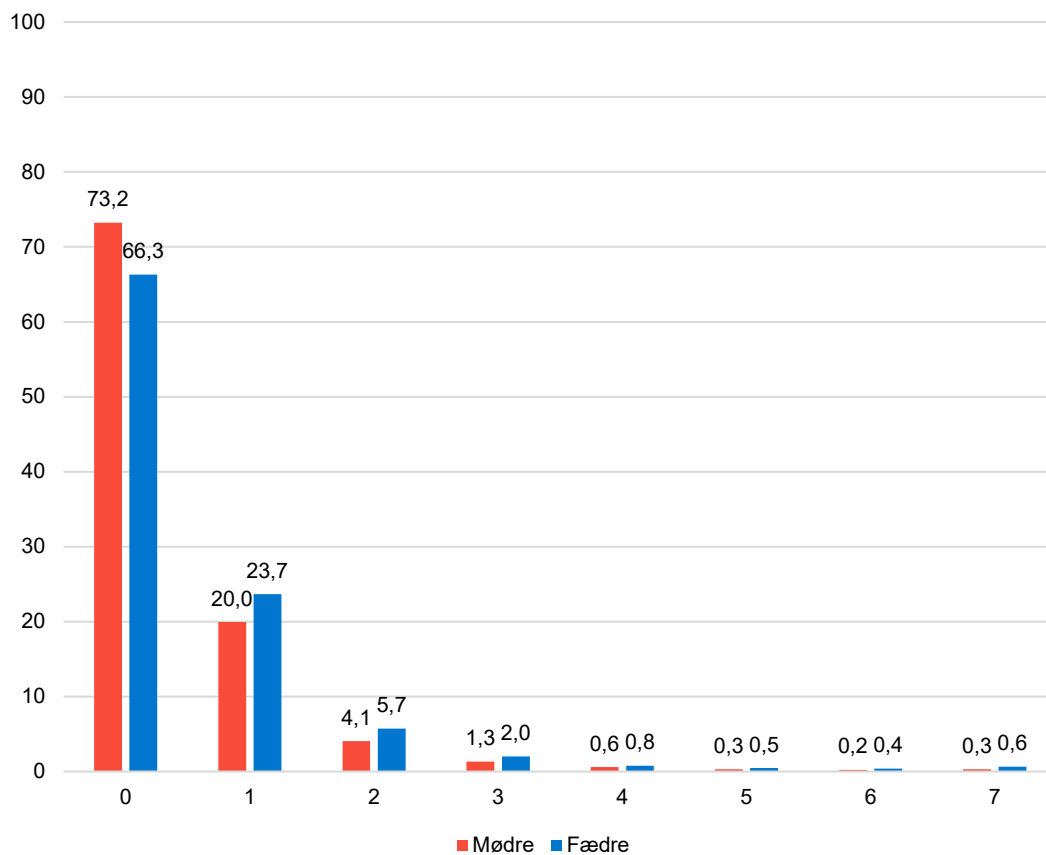
Figur 5.4 Andel fædre, der oplever mindst syv indikatorer på stress i forældrerollen (%)

Noter: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Ud over stress i forældrerollen blev forældrene bedt om at svare på, hvor enige eller uenige de var i syv positivt formulerede udsagn knyttet til tilfredshed i forældrerollen (fx 'At være forælder tilfredsstillende mig', og 'Jeg nyder at tilbringe tid sammen med mit barn/mine børn'). Svarkategorierne 'meget uenig', 'uenig' og 'hverken enig eller uenig' defineres som indikation på en manglende tilfredshed i forældrerollen. Figur 5.5 viser, at forældrene rapporterer ganske få indikatorer på manglende tilfredshed i forældrerollen. Omvendt er det kun en meget lille andel af forældrene, der scorer højt på skalaen, hvorfor manglende tilfredshed i forældrerollen ikke præsenteres opdelt på familiens baggrundsvARIABLE. Til trods for at forældrerollen kan være stressende, oplever forældrene således en relativ stor tilfredshed i forældrerollen.

Figur 5.5 Andel mødre og fædre fordelt på antal indikatorer på manglende tilfredshed i forælderrollen (%)

Anm.: Mødre: n = 41.732; Fædre: n = 22.695

5.3 Praktisk og følelsesmæssig støtte

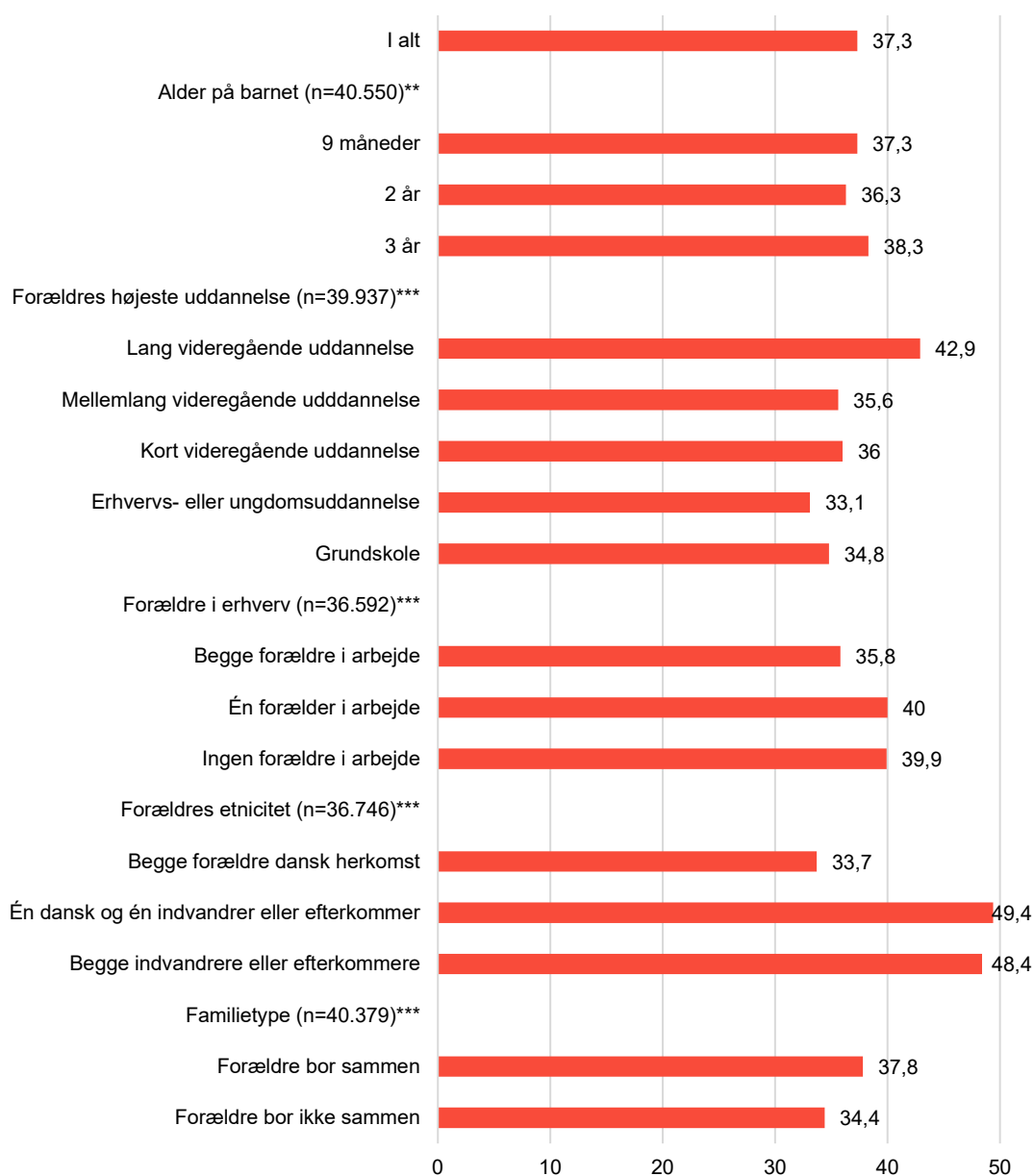
At have (og bidrage til) et stærkt socialt netværk er positivt relateret til mental sundhed (Santini et al., 2020). I en hverdag med små børn kan det desuden være en stor hjælp at have et godt netværk med støttende sociale relationer. Et godt socialt netværk handler således ikke kun om *antallet* af sociale relationer, men i høj grad også om *funktionen* af ens sociale relationer (Due et al. 1999). Er det fx muligt at hente hjælp i sit sociale netværk? Støttende sociale relationer kan bidrage til, at stressende situationer eller livsbegivenheder opleves mindre stressende ved at fungere som en såkaldt buffer (Cohen & Wills, 1985) og kan både have karakter af hjælp til at klare praktiske gøremål (fx børnepasning) og følelsesmæssig støtte. Omvendt kan mangel på støttende sociale relationer betyde, at hverdagen og alvorlige livsbegivenheder opleves som mere stressende. I analyserne i dette afsnit fokuserer vi på de forældre, der har begrænset adgang til støttende sociale relationer.

I SPOR spørger vi forældrene til den funktionelle del af deres netværk. Det gør vi ved hjælp af følgende to spørgsmål, der adresserer henholdsvis praktisk og følelsesmæssig støtte: 'Er der nogle i dit netværk (fx familie eller venner), der kan hjælpe dig praktisk i hverdagen, hvis du har brug for det?', og 'Har du mindst én anden voksen, som du kan tale godt med, hvis du har bekymringer eller problemer?' Svarkategorierne er 'altid', 'ofte', 'af og til', 'sjældent' og 'aldrig'.

Vi fokuserer på de forældre, der har svaret 'af og til', 'sjældent' eller 'aldrig' – dvs. at de højst af og til kan få praktisk hjælp.

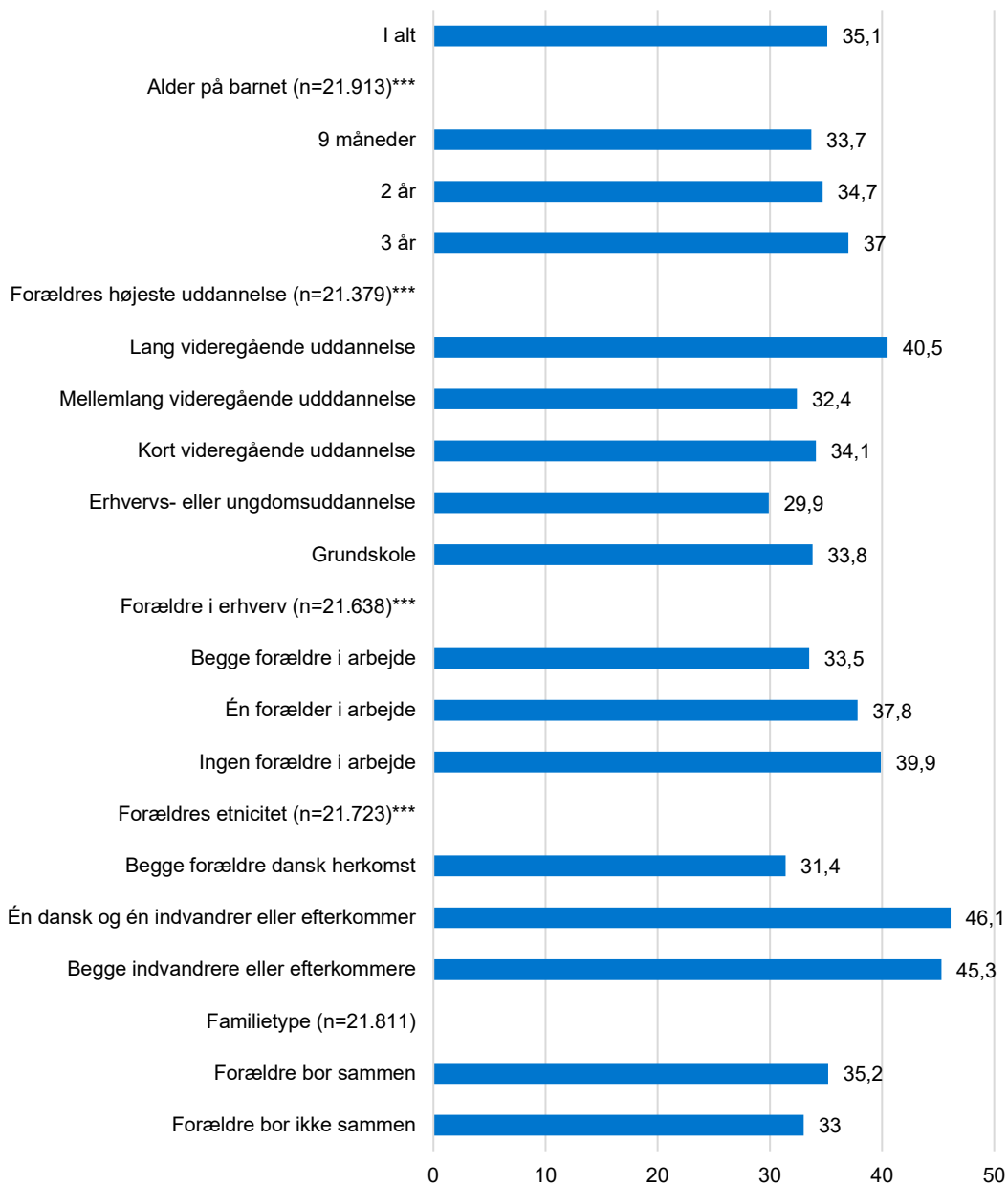
Figur 5.6 og Figur 5.7 viser andelen af mødre og fædre, der højst af og til føler, at de kan få praktisk hjælp fra deres netværk. Dette gælder godt hver tredje af såvel mødre som fædre. Særligt i familier, hvor mindst en forælder har en lang videregående uddannelse (40,5-42,9 %) og i familier, hvor mindst en forælder er indvandrer eller efterkommer (45,3-49,4 %), er andelen høj. Herudover ses der ganske små men signifikante forskelle afhængigt af barnets alder, og for mødre også afhængigt af familietype. Endelig er der for både mødre og fædre en højere andel, der højst af og til kan få praktisk hjælp af en i deres netværk, hvis ingen eller kun den ene forælder er i arbejde.

Figur 5.6 Andel mødre, der højst af og til kan få praktisk hjælp fra en i deres netværk (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Figur 5.7 Andel fædre, der højst af og til kan få praktisk hjælp fra en i deres netværk (%)

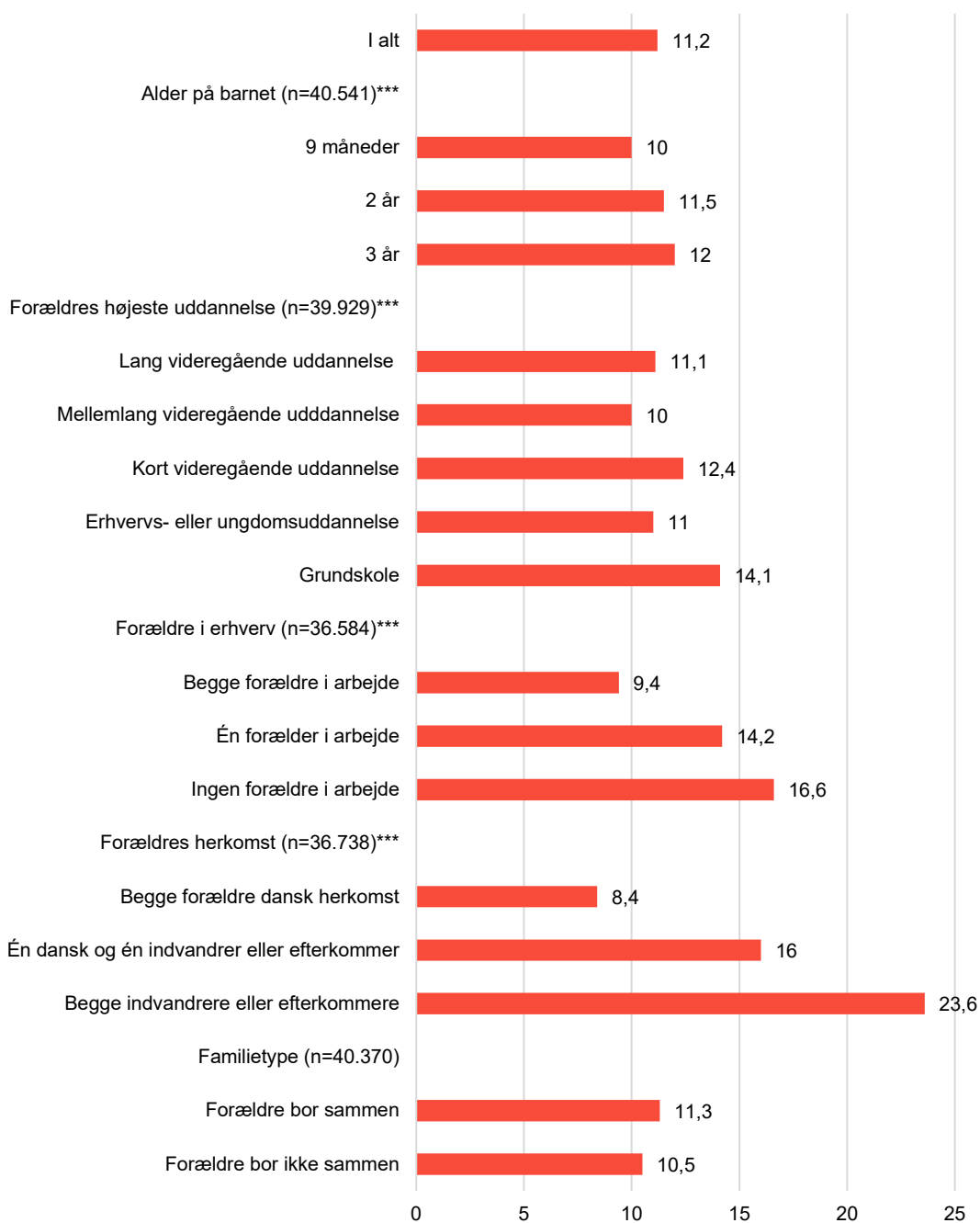
Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Hvis vi ser på følelsesmæssig støtte (Figur 5.8 og Figur 5.9), finder vi, at godt hver tiende (11 %) af mødrene højst af og til har en anden voksen, de kan tale med om bekymringer eller problemer. For fædrene er andelen væsentlig højere, hvor hver femte enten svarer, at de af og til, sjældent eller aldrig har en, de kan tale godt med.

Både mødre og fædre rapporterer om mindre adgang til følelsesmæssig støtte, jo ældre barnet er, dog mest udtalt blandt fædrene. Ligesom for praktisk hjælp ses der for følelsesmæssig støtte også en højere andel af forældre, der højst af og til kan få støtte, hvis begge forældre ikke er i arbejde, og hvis begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Blandt fædre fra familier, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere vurderer knap en tredjedel (31,1 %), at de højst af og til har en anden voksen i deres netværk, som de kan tale godt med

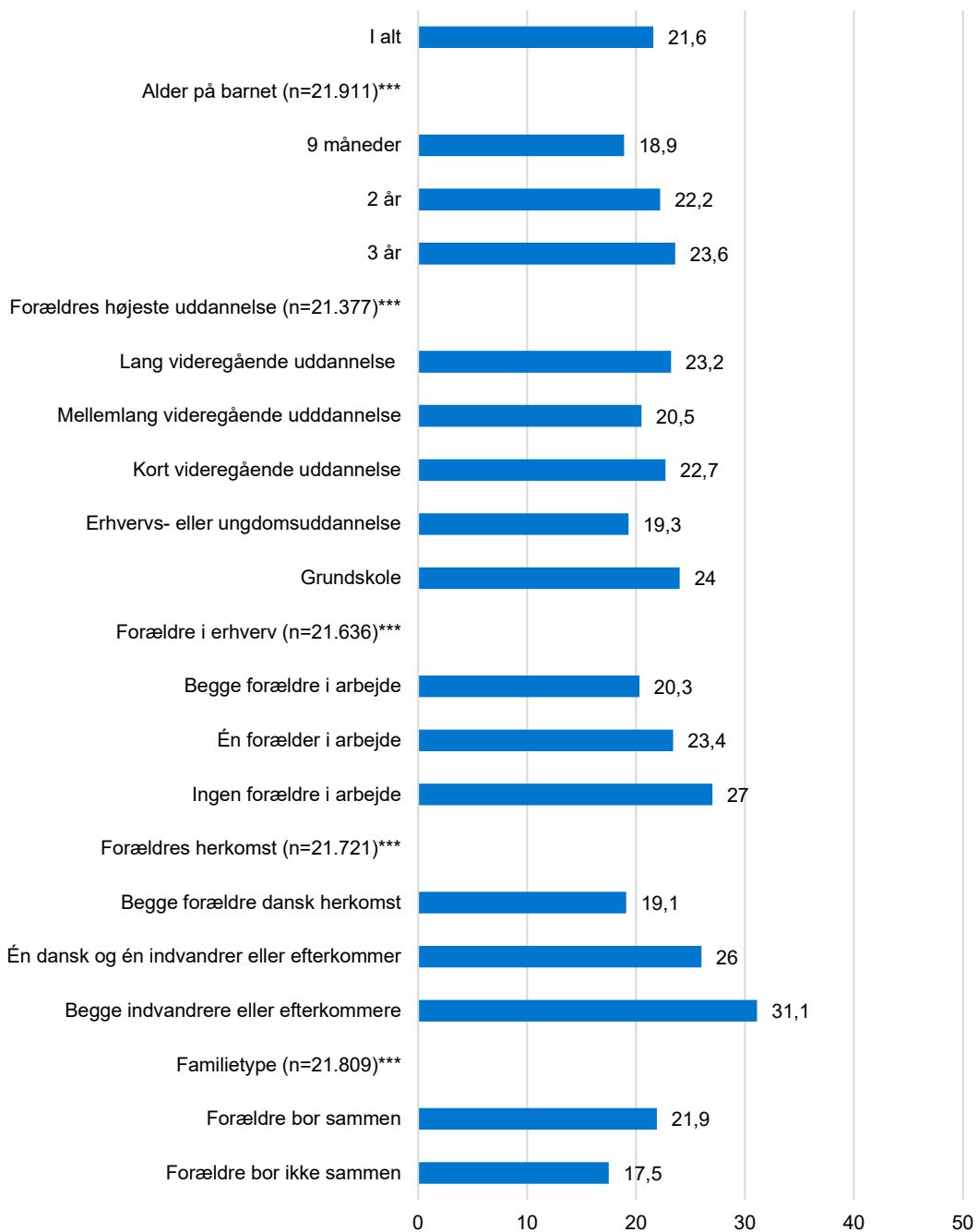
om problemer eller bekymringer. Det samme gælder 23,6 % af mødre, hvilket er næsten tre gange så stor en andel som blandt mødre fra forældrepar, hvor begge er danske (8,4 %). Endelig ses der blandt fædre, der bor sammen med barnets mor en lidt højere andel, der højst af og til kan tale godt med en anden voksen, hvis de har bekymringer eller problemer sammenlignet med fædre, der ikke bor sammen med barnets mor.

Figur 5.8 Andel mødre, der højst af og til har en anden voksen, de kan tale med, hvis de har bekymringer eller problemer (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Figur 5.9 Andel fædre, der højst af og til har en anden voksen, de kan tale med, hvis de har bekymringer eller problemer (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

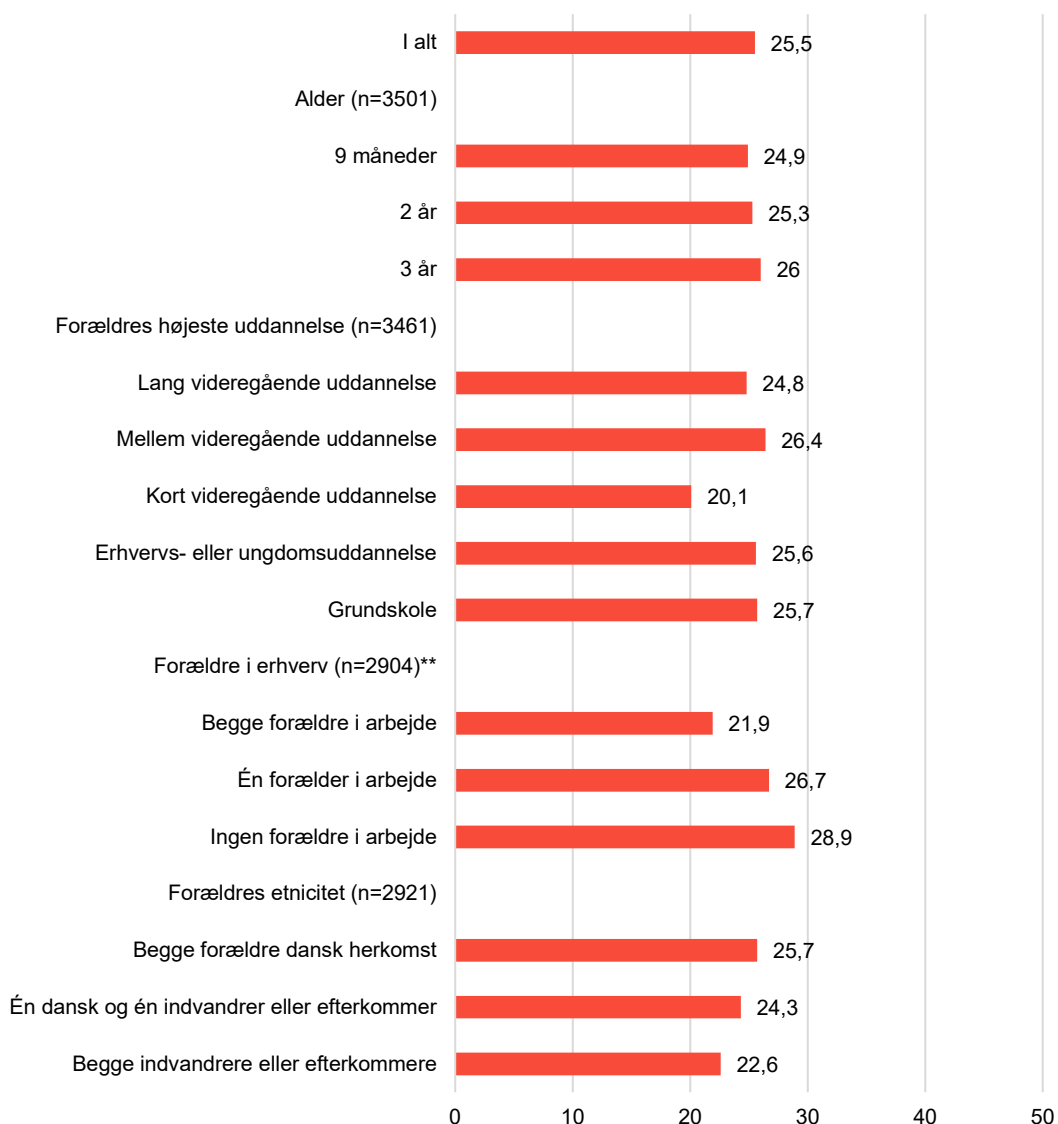
5.4 Samarbejde mellem ikke samboende forældre

I spæd- og småbørnsalderen bor flertallet af børn i en familie, hvor forældrene bor sammen. I SPOR gælder det 83,8 % af børnene på 9 måneder, 80,5 % af de 2-årige og 78,3 % af de 3-årige. For et mindretal af børnene vil barnets forældre være gået fra hinanden i løbet af de første år af barnets liv, eller måske allerede inden barnet kom til verden. Selvom forældrene ikke længere er sammen, skal de i de fleste tilfælde stadig samarbejde om barnets liv. For

nogle forældre kan dette være vanskeligt efter et samlivsbrud. Forældrenes samarbejde om barnet har stor betydning for barnets trivsel, og børn, der oplever, at forældrene samarbejder om deres liv, trives bedre. Omvendt kan konfliktfyldte forældrerelationer påvirke forældrenes evne til at fokusere på barnets behov og påvirke barnets trivsel negativt (Ottosen et al., 2011). I dette afsnit ser vi på, hvorvidt forældre, der ikke bor sammen med barnets anden forælder, oplever at kunne samarbejde omkring barnet med den anden forælder.

I SPOR har vi spurgt de forældre, der ikke længere bor sammen med barnets anden forælder, hvor enige de er i, at de samarbejder med den anden forælder om barnets liv. Figur 5.10 og Figur 5.11 viser andelen af mødre og fædre, der har svaret, 'meget uenig', 'uenig' eller 'hverken enig eller uenig' til udsagnet: 'Vi samarbejder omkring vores barns liv' fordelt på rapportens baggrundsvariable. Vi fokuserer i analyserne på de forældre, der ikke er enige i, at de samarbejder omkring barnets liv, dvs. dem, der har svaret 'meget uenig', 'uenig' eller 'hverken eller'.

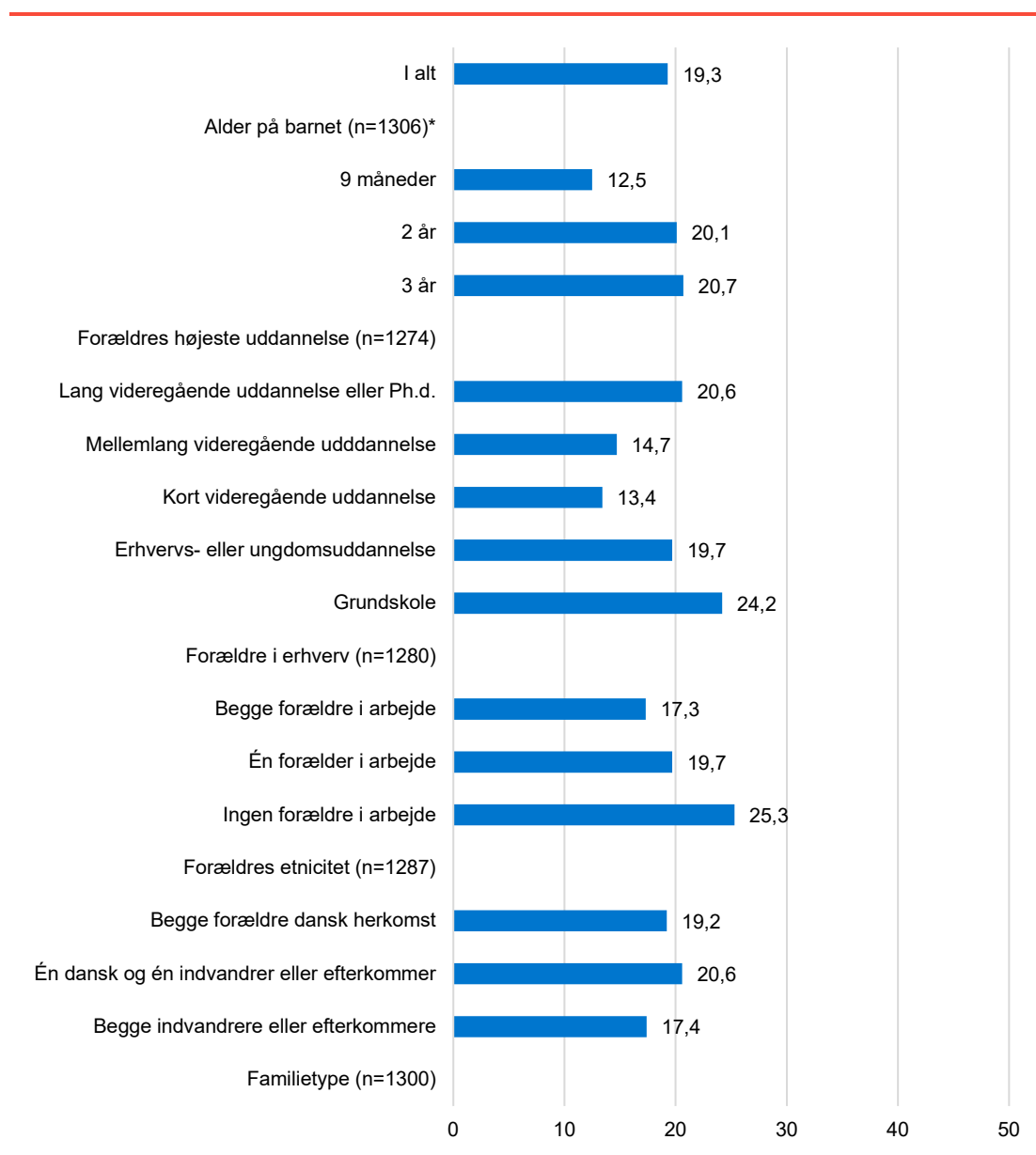
Figur 5.10 Andel mødre, der ikke er enig i udsagnet 'Vi samarbejder omkring vores barns liv' (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Omkring hver fjerde mor og hver femte far fra familier, hvor forældrene ikke bor sammen, svarer enten, at de er uenige, eller at de hverken er enige eller uenige i, at de samarbejder omkring deres barns liv. Andelen af fædre, der oplever udfordringer, er markant højere blandt fædre til 2- eller 3-årige børn, hvorimod der for mødrene ikke er forskelle på tværs af barnets alder. For mødre finder vi også, at en større andel vurderer samarbejdet til at være udfordrende, hvis der er tale om et forældrepar, hvor enten en eller begge forældre er uden arbejde. Blandt fædrene ses en tilsvarende tendens. Forskellen er imidlertid ikke signifikant.

Figur 5.11 Andel fædre, der ikke er enige i udsagnet 'Vi samarbejder omkring vores barns liv' (%)

Noter: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

5.5 Opsummering

I dette kapitel har vi fokuseret på aspekter af spæd- og småbørnsforældres trivsel og netværk, som kan have stor betydning for barnets udvikling og trivsel. Vi finder, at ca. hver ottende af mødrene og fædre har så lav trivsel, at de er i risikozonen for at udvikle stress eller depression, og at cirka hver tiende mor og far oplever mindst syv indikatorer på stress i forælderrollen. Godt hver tredje af såvel mødre som fædre oplever højst af og til, at de kan få praktisk hjælp fra deres netværk, mens godt hver tiende af mødrene og hver femte af fædre svarer, at de højst af og til har en anden voksen, de kan tale med om bekymringer eller problemer. I familier, hvor barnets forældre ikke bor sammen, svarer hver fjerde mor og hver femte far, enten at de er uenig, eller hverken enig eller uenig i, at de og barnets anden forælder samarbejder omkring barnets liv.

Der ses små men signifikante forskelle i andele med lav trivsel afhængigt af forældreparrets uddannelsesniveau, men kun systematiske forskelle blandt fædre, hvor andelen, der er i risiko for stress eller depression er højest, når forældreparret har en lang videregående uddannelse. De mest markante forskelle ses afhængigt af antal forældre i erhverv og forældres herkomst, hvor den højeste andel med lav trivsel ses, hvis begge forældre (og for mødrene også hvis blot én forælder) er uden for erhverv, og hvis begge forældre er af dansk herkomst. Også i relation til forældrestress er andelen, der oplever mindst syv indikatorer på stress i forælderrolle højere, hvis begge forældre er uden arbejde. Blandt mødre gælder det også, såfremt forældreparrets højeste uddannelse er en kort videregående uddannelse. Andelen med syv indikatorer er desuden højere, hvis begge forældre er indvandrere eller efterkommere, sammenlignet med forældre, hvor begge forældre er af dansk herkomst. Samlet set oplever et stort flertal af forældrene i SPOR dog også tilfredshed i forælderrollen, og et stort flertal oplever maksimalt én indikator på manglende tilfredshed i forælderrollen.

I forhold til praktisk og følelsesmæssig støtte er andelen, der højst af og til kan få praktisk hjælp, særligt høj blandt forældre, hvor mindst én i forældreparret har en lang videregående uddannelse, eller hvor mindst én forælder er indvandrer eller efterkommer, men også hvis ingen forældre er i arbejde. For følelsesmæssig støtte er andelen af forældre, der højst af og til kan tale godt om bekymringer med en anden voksen, på tilsvarende vis højere, hvis ingen i forældreparret er i arbejde, eller hvis begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Både mødre og fædre rapporterer desuden om lidt mindre følelsesmæssig støtte, jo ældre barnet er.

Blandt forældre, der ikke bor sammen med barnets anden forælder er andelen, der ikke er enig i, at de samarbejder, markant højere blandt fædre til 2- eller 3-årige børn, mens der for mødrene ikke er forskel på tværs af barnets alder. Blandt mødre er andelen, der ikke er enig i, at forældreparret samarbejder, højere, hvis én eller begge forældre er uden arbejde.

6 Perspektivering

Denne rapport præsenterer forløbsundersøgelsen SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet samt udvalgte resultater fra undersøgelsens første dataindsamling. Fokus har i rapporten været på a) spæd- og småbørns udvikling og trivsel, b) det daglige liv i hjemmet, samt c) forældrenes trivsel og netværk, og hvordan disse fordeler sig på sociodemografiske baggrundsforhold.

Forældrenes trivsel, interaktion med barnet og hinanden samt det daglige liv i hjemmet udgør en afgørende ramme for barnets udvikling. Derfor er det positivt, at rapportens overordnede fund er, at flertallet af de forældre, der har deltaget i SPOR, trives og oplever en høj grad af tilfredshed i forældrerollen, til trods for at det også kan være stressende at være forælder. Et stort flertal af forældrene svarer, at de for det meste anvender de former for støttende forældredadfærd, der spørges til i SPOR. Mere end 90 % af børnene i SPOR indgår i mindst én sprogligt stimulerende aktivitet sammen med en forælder på næsten daglig eller daglig basis, og 72 % indgår i mindst to aktiviteter. Det er også positivt, at et stort flertal af børnene på 9 måneder ikke bruger mere skærmtid, end det anbefales for deres aldersgruppe. Skærmbbruget stiger imidlertid markant med alderen, og godt fire ud af ti af de 3-årige børn har et skærmbrug, der ligger højere end de anbefalede retningslinjer. Endelig tilbringer 84,5 % af de børn, der passes uden for hjemmet, maksimalt 8 timer dagligt i deres dagtilbud.

6.1 Social ulighed på tværs af rapportens indikatorer

Rapporten beskriver børnenes socio-emotionelle og sproglige udvikling fordelt på barnets og familiens sociodemografiske baggrundskarakteristika. Her viser resultaterne imidlertid en betydelig social ulighed i børnenes socio-emotionelle og sproglige udvikling. Blandt børn fra familier med grundskolen som højeste uddannelse er 32,5 % i risiko for ikke at være alderssvarende i deres socio-emotionelle udvikling mod 17,1 % af børn, hvor mindst én forælder har en mellemlang eller lang videregående uddannelse. På tilsvarende vis ses der blandt børn af lavtuddannede en dobbelt så stor andel, som ligger blandt de ca. 10 % dårligst scorende på talesprog i aldersgruppen, sammenlignet med børn af højtuddannede. For sprogforståelse er denne andel næsten tre gange så stor sammenlignet med børn af højtuddannede forældre. Der er således risiko for, at børn fra mindre privilegerede familier allerede fra spæd- og småbørnsalderen er 'bagud' i forhold til deres jævnaldrende fra mere privilegerede familier. Et forhold, der understreges af, at den sociale ulighed i socio-emotionel udvikling øges med stigende alder.

Ser vi på det daglige liv i hjemmet, ses der til trods for de overordnede positive fund en tydelig social ulighed i sprogligt stimulerende aktiviteter, skærmbrug. Dette gælder forældrenes uddannelse såvel som tilknytning til arbejdsmarkedet. En særlig tydelig social gradient ses i relation til sprogligt stimulerende aktiviteter og små børns skærmbrug, som der hidtil kun har været meget begrænset viden om i en dansk kontekst. Hvor godt hvert tredje barn af lavt uddannede forældre har et skærmbrug, der for aldersgruppen overstiger det anbefalede, gælder det godt hvert femte barn, hvis mindst én af barnets forældre har en lang videregående uddannelse.

Vender vi blikket mod forældrenes trivsel, ser vi også her en række sociale forskelle, om end de er mindre markante, end det ses for barnets udvikling, når vi ser på forældreparrets uddannelsesmæssige baggrund. Dette gælder andelen i risiko for stress eller depression, andelen der oplever mindst syv indikatorer på stress i forældrerollen, og andelen der højst af og til har en anden voksen at tale med, hvis de har bekymringer eller problemer. Derimod ses der for

trivsel og følelsesmæssig støtte mere tydelige forskelle afhængigt af, om barnets forældre er i arbejde eller ej. Et stort mindretal (hhv. 37,3 og 35 %) af mødre og fædre i SPOR svarer, at de højst af og til kan få praktisk hjælp af deres netværk. Også her ses en højere andel, når ingen af forældrene er i arbejde. Andelen, der højst af og til kan få praktisk hjælp, er dog markant højere, hvis mindst én af forældrene har en lang videregående uddannelse, end hvis begge forældre har en grundskoleuddannelse. Blandt mødre, der ikke bor sammen med barnets anden forældre, og hvor ingen i forældreparret er i arbejde ses en lavere andel, der oplever, at de samarbejder om barnets liv, sammenlignet med hvis begge forældre er i arbejde.

6.2 Små børn oplever stadig hårdhændet opdragelse og vold

Samlet set har 12,4 % af børnene i SPOR været udsat for mindst én form for hårdhændet opdragelse/vold (dasket til, rusket, fået smæk eller at være blevet slået) i løbet af de to sidste måneder. Andelen er stigende med barnets alder, er højere såfremt barnets forældre ikke er i arbejde, og markant højere, hvis begge barnets forældre er indvandrere eller efterkommere (36,1 %). Blandt børn af to forældre med dansk herkomst har 8 % været udsat for hårdhændet opdragelse/vold. En tidligere analyse baseret på 'Forløbsundersøgelsen af danske børn født i 1995' fandt, at 12,9 % af mødre i undersøgelsen havde anvendt vold i opdragelsen af deres 3-årige børn (Rayce et al., 2016). Der indgik ikke oplysninger om fædres brug af vold i opdragelsen, hvilket betyder, at andelen kan have været højere. Børnene i undersøgelsen var født i 1995, og dermed før revselsesretten blev ophævet. At mere end hvert tiende barn i SPOR i en eller anden grad har oplevet at blive dasket, rusket, har fået smæk og/eller er blevet slået inden for de sidste 2 måneder er bekymrende og vidner om, at der, til trods for at det er 23 år siden, revselsesretten blev ophævet, stadig er brug for støtte og indsatser, der sikrer børn en tryk opvækst.

6.3 Udvikling og trivsel i familier med indvandrer- eller efterkommerbaggrund

Børn af to forældre, der er indvandrere eller efterkommere, skiller sig ud på udvikling samt en række af de forhold, der kan have betydning herfor. Der er i denne rapport analyser dog ikke taget højde for betydningen af familiens sociale baggrundskarakteristika. Det er derfor vigtigt at have for øje, at det er muligt, at de forskelle, der ses i relation til forældrenes herkomst, i nogen grad kan knyttes til forældrenes uddannelsesmæssige og sociale baggrund og ikke alene kulturelle forskelle. Herudover er det muligt, at det forhold, at spørgeskemaet kun var tilgængeligt på dansk, kan have betydning for forældrenes forståelse af spørgsmålene og dermed tolkningen af rapportens resultater (se afsnit 6.4 for metodemæssige overvejelser). Sammenlignet med børn af mindst én forælder med dansk herkomst er der en markant højere andel børn, der er i risiko for ikke at være aldersvarende i deres socio-emotionelle udvikling (43,1 %), ligesom en højere andel af børnene ligger blandt de 10 % dårligst scorende på sprogforståelse (30,9 %) og talesprog (28,8 %). En væsentlig højere andel af børnene bruger mere skærmtid, end det anbefales for deres alder, og selvom et flertal på mindst 66,1 % laver to eller flere af de sprogligt stimulerende aktiviteter, der spørges til i undersøgelsen, sammen med en forælder på næsten daglig eller daglig basis, er det stadig en lidt lavere andel, sammenlignet med børn, hvor mindst én af forældrene er af dansk herkomst. Til gengæld er der en lavere andel af de børn, der passes uden for hjemmet, som dagligt tilbringer mere end 8 timer i deres dagtilbud.

Ser vi på forældrenes trivsel, er der en markant højere andel af forældre, der i mindre grad kan få henholdsvis praktisk hjælp og følelsesmæssig støtte, sammenlignet med familier, hvor begge forældre er af dansk herkomst. En lidt højere andel oplever mindst syv indikatorer på stress i forældrerollen. På tilsvarende vis er der en ca. 6 procentpoints lavere andel af mødre og fædre, der svarer, at de for det meste ved, hvordan de tilfredsstiller deres 9 måneder gamle barns følelsesmæssige behov, og blandt forældrene til de 2- eller 3-årige, hvordan de kan aflede barnet, når dets adfærd er uhensigtsmæssig. Trivselsmæssigt, er der imidlertid blandt forældre, hvor begge i forældreparret er indvandrere eller efterkommere, en lidt lavere andel, der har så lav trivsel, at de er i risiko for stress eller depression. Et nyt studie fra Databasen Børns Sundhed finder i tråd med dette, at andelen af mødre, hvor sundhedsplejersken har bemærkninger til mors psykiske tilstand ved 8-månedersbesøget, er lavere blandt mødre, hvor begge forældre har indvandrer- eller efterkommerbaggrund (Pommerencke et al., 2021). Omvendt viser samme undersøgelse, når målingen baseres på EPDS-score, en tendens til, at mødre fra forældrepar med indvandrer- eller efterkommerbaggrund har en lidt højere forekomst af efterfødselsdepression. Undersøgelsen har dog ikke data fra forældre til lidt ældre småbørn.

6.4 Metodemæssige overvejelser

Denne rapport resultater er baseret på spørgeskemabesvarelser fra forældre til mere end 50.000 danske spæd- og småbørn i alderen 9 måneder, 2 år og 3 år samt deres forældre. Det svarer til, at godt en fjerdedel af børnene i de respektive aldersgrupper i Danmark har deltaget i SPORs baselineundersøgelse. Det store antal deltagende børn og forældre er en af styrkerne i SPOR-undersøgelsen.

Selvom SPOR omfatter et stort udsnit af danske spæd- og småbørn, er det i en rapport som denne stadig vigtigt at forholde sig til, i hvilken grad de børn der deltager i SPOR, er repræsentative for børn i de tre aldersgrupper. Vi ved fra tidligere undersøgelser, at der er risiko for, at mindre ressourcestærke familier i lavere grad vælger at deltage i spørgeskemaundersøgelser. Derfor, og fordi et af SPORs formål er, at undersøgelsens data skal kunne bruges til effektstudier af fx sociale indsatser, valgte vi at oversample børn med baggrundskarakteristika, som øger risikoen for at opleve udfordringer i barndommen. For børn i den såkaldte risikogrube var svarprocenten 48,3 %, mens den for børn, der ikke var en del af risikogruppen, var 71,1 %. Sammenlignet med den fulde population af danske børn i undersøgelsens aldersgrupper er der i SPOR en lidt højere andel af børn, hvor forældrene ikke bor sammen, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere, og hvor forældreparrets højeste gennemførte uddannelse er grundskolen. Herudover er der en lidt lavere andel børn, hvor begge forældre er i arbejde. Forskellene er signifikante, men procentvis er der i de fleste tilfælde tale om ganske små forskelle.

Børnene i SPOR adskiller sig ikke væsentligt fra den fulde population af børn i undersøgelsens aldersgrupper. Det er imidlertid stadig nødvendigt at være opmærksom på, at de forældre, der har svaret på spørgeskemaet, kan have andre karakteristika, end de forældre, der ikke har svaret. Her er et opmærksomhedspunkt, at spørgeskemaerne i SPOR kun var tilgængelige på dansk. Det er derfor muligt, at der kan være sket en selektion blandt forældre med indvandrer- eller efterkommerbaggrund forstået således, at det i højere grad kan være forældre med gode dansk kundskaber, der har deltaget i SPOR. I den forbindelse viser bortfaldsanalyser, at der blandt de familier med anden etnisk herkomst end dansk, som valgte ikke at deltage i SPOR, er en signifikant højere andel af forældrepar med grundskolen som højeste fuldførte uddannelse (25,7 % vs. 14,9) og en højere andel af forældrepar, hvor ingen af forældrene er i arbejde

(25,3 vs. 17,2 %). Det er således muligt, at børn af forældre med mere begrænsede dansk-kundskaber kan være underrepræsenteret i SPOR, og at det i højere grad er de mere ressourcestærke familier, der deltager i SPOR. Dette må ses som en svaghed i forhold til analyser af børn og forældre med indvandrer- eller efterkommerbaggrund, og kan betyde, at forekomsten af nogle af rapportens udfaldsmål kan være undervurderet. Omvendt kan vi ikke udelukke, at sproglige og kulturelle forhold kan have betydning for forståelsen af de spørgsmål, der indgår i SPOR og dermed målingen af de aspekter af udvikling og trivsel blandt børn og forældre. Et eksempel er måling af barnets socio-emotionelle udvikling, hvor vi anvender den danske udgave af måleredskabet ASQ:SE-2, som er tilpasset en dansk kontekst (Squires et al., 2019). Der er imidlertid kulturelle forskelle i forhold til, hvordan man fx opfatter selvstændighed og initiativ hos et barn, eller hvor tidligt man forventer, at de fx skal være renlige. ASQ:SE-2 er således oversat og tilpasset mange forskellige kulturer. Den danske version, som vi anvender i SPOR, indfanger derfor ikke nødvendigvis helt præcist udviklingen hos børn af forældre med indvandrer- eller efterkommerbaggrund. Det er også muligt, at forældrenes dansk-kundskaber gør det svært at forstå spørgsmål eller svarmuligheder. Det ville derfor have været optimalt at kunne gøre SPOR-spørgeskemaerne tilgængelige på flere sprog. Flere af de måleredskaber, der anvendes i SPOR, foreligger på forskellige sprog, men ikke alle. Det er samtidigt omfattende at udarbejde spørgeskemaer på flere forskellige sprog, og samtidig sikre, at nye oversættelser forstås ens på tværs af sprog. Dette arbejde har vi ikke haft mulighed for i SPOR.

SPOR er baseret på forældrenes egne oplysninger om deres barn og familiens daglige liv. Det ser vi som en styrke ved undersøgelsen. Forældrene oplever deres barn i alle dagligdagens situationer og kan give information om familiens trivsel og daglige liv i hjemmet, som det ikke er muligt at få oplysninger om fra registre. Forældre kender deres børn rigtig godt og er derfor gode informanter. De er dog også subjektive informanter, da de er influeret af deres egne holdninger, og hvordan de selv har det. Vi ved fx, at mødre, der har depressive symptomer, vurderer deres barns trivsel og udvikling anderledes, end mødre, der ikke har depressive symptomer (Salomonssen & Sleed, 2010). Det ændrer dog ikke ved, at forældrenes vurdering er et værdifuldt supplement til de oplysninger, vi har i registrene. For et projekt som SPOR er det ikke muligt at gennemføre fx observationer eller interview på grund af det store antal deltagere. Gennem brug af spørgeskema er det muligt at få information om et stort antal børns udvikling og forhold, der kan have betydning for familiens og børnenes trivsel. En yderligere styrke er koblingen til registerdata, der giver præcis information om familiernes baggrundskarakteristika.

I denne rapport har vi valgt at præsentere rapportens udfaldsmål fordelt på barnets alder, forældreparrets uddannelsesniveau, tilknytning til arbejdsmarkedet, herkomst, hvorvidt forældrene bor sammen og for nogle analyser også barnets køn og gestationsalder. Disse baggrundsvariable er valgt, fordi de udgør væsentlige karakteristika eller forhold, der kan bidrage til at kvalificere analyserne. Disse baggrundsforhold eller karakteristika er dog langt fra de eneste forhold, der kan have betydning for børns udvikling, liv i hjemmet samt forældres trivsel. I fremtidige analyser vil det således være relevant også at se på betydningen af andre karakteristika og forhold knyttet til børnenes familier. Et eksempel er her forældrenes alder og betydning for barnets udvikling (Falster et al., 2018). Et andet relevant forhold at belyse er, hvad det at have søskende betyder for barnets udvikling, det daglige liv i hjemmet og stress i forældrerollen (Howe & Recchia, 2014).

Denne rapport er baseret på tværsnitsdata fra SPORs første dataindsamling. Med sit deskriptive format, hvor udvalgte aspekter af barnets udvikling, forældrenes trivsel og det daglige liv i hjemmet er præsenteret på en række sociodemografiske baggrundsfaktorer, giver rapporten et her-og-nu indblik i, hvordan trivsel og familieliv ser ud blandt undersøgelsens spædbørns-

og småbørnsfamilier. I et længere perspektiv er det vigtigt at fremhæve SPORs longitudinale studiedesign som en væsentlig styrke ved undersøgelsen, ligesom at børnene vil kunne følges i registre. Med indsamlingen af anden runde af SPOR-data i 2019-2020 vil det allerede i 2021 være muligt at udnytte forløbsdata til at undersøge, hvordan børnene udvikler sig, hvad der har betydning for deres udvikling samt gennemføre effektstudier af de forhold og indsatser børn og forældre møder tidligt i barndommen.

6.5 Praksismæssige perspektiver

Rapporten giver et indblik i et stort udsnit af danske småbørns udvikling og trivsel, daglige liv i hjemmet og deres forældres trivsel og netværk, samt hvordan en række centrale aspekter af udvikling og trivsel i familierne fordeler sig på centrale baggrundsforhold. Det er vigtig viden for praktikere. Den markante sociale ulighed i børns udvikling og trivsel, der stadig ses, viser, at det fortsat er vigtigt for praksisfeltet såsom fx sundhedsplejersker, pædagoger og dagplejere at have et ekstra fokus på de grupper, hvor der er større risiko for, at børn eller forældre oplever udfordringer, så der kan sættes ind med den rette støtte, hvor det er nødvendigt. Et af de specifikke områder, der endnu er sparsom viden om, og som det derfor kan være væsentligt at have opmærksomhed på, er børnenes skærmtid. Rapporten viser, at der særligt blandt de 3-årige børn er et stort mindretal på mindst fire ud af ti, der har et dagligt skærmbrug, der overstiger det anbefalede. Desuden er der en del af forældrene, der giver udtryk for, at de har et ret begrænset netværk. Derudover er der stadig et betydeligt mindretal af børn, der har oplevet en eller anden grad af hårdhændet opdragelse eller vold over for barnet. Dette er alle væsentlige emner, der er vigtige for praksisfeltet at have fokus på.

6.6 Forskningsmæssige perspektiver

Resultaterne i denne rapport viser, at der allerede i spæd- og småbørnsalderen er en betydelig social ulighed i børns udvikling og trivsel. Det er i tråd med, hvad tidligere undersøgelser har fundet (Ammitzbøll et al. 2018; Skovgaard, 2010; Bleses et al. 2016). Rapporten viser også social ulighed i en række af de forhold i familien, som kan have betydning for barnets udvikling og trivsel. Det er ikke muligt at drage konklusioner om årsagssammenhænge på baggrund af rapportens deskriptive analyser. Samlet set peger rapportens resultater dog på, at der fortsat er behov for at have fokus på udvikling og trivsel hos børn fra mindre ressourcestærke hjem, og hvad der skal til, for at denne fremmes. Det kræver først og fremmest viden om, hvilke årsagsmekanismer, der er på spil, og dernæst mere viden om, hvilke indsatser og strukturelle rammer, der bedst støtter op om børnenes udvikling og trivsel.

Fra internationale studier ved vi, at indsatser til forældre med små børn har potentiale til at påvirke barnets trivsel og udvikling positivt, og at særligt indsatser målrettet familier med udfordringer ser ud til at have til at have potentiale (Heckman et al., 2013, Currie & Rossin-Slater, 2015; Hoynes et al., 2016; Hjort et al., 2017; Furlong et al. 2013; Piquero et al. 2016; Barlow et al., 2016, Rayce et al., 2017). Der er imidlertid stadig brug for viden om, hvilke indsatser der er effektive, og i hvilken grad disse indsatser fungerer i en dansk kontekst. Hertil kommer viden om betydningen af forhold og indsatser i dagtilbud (og på sigt skole) samt indsatser knyttet til det sociale system.

Med SPOR har vi fået en datakilde, der er ikke bare giver mulighed for at følge de samme børns udvikling og trivsel, men som også er velegnet til effektstudier af forhold knyttet til barnets

daglige liv samt forebyggende og afhjælpende indsatser, der har til formål at støtte småbørn og deres familier. De forhold, der gør SPOR særligt velegnet til effektstudier, er: 1) det store antal deltagende børn spredt ud over Danmark, 2) undersøgelsens spørgeskemadata, om forhold det ikke er muligt at opnå viden om gennem registre (barnets udvikling, forældrenes trivsel og familiens daglige liv i hjemmet), 3) besvarelser fra begge forældre for et stort antal børn, 4) at SPOR-data kan kobles med registerdata og data fra andre undersøgelser samt 5) undersøgelsens longitudinelle studiedesign. Samme forhold betyder, at SPOR også er et væsentligt bidrag til at opnå ny viden om små børns udvikling og trivsel, hvad der karakteriserer børn med henholdsvis god og en mindre god udvikling og trivsel på de enkelte alderstrin samt til associationsstudier generelt.

Tidligere forløbsundersøgelser er primært baseret på oplysninger fra børnenes mødre, og vi ved derfor ikke så meget om fædre, til trods for at de oftest vil have en central rolle i barnets liv. I SPOR er der for næsten en tredjedel af de børn, der deltager i undersøgelsen, en besvarelse fra begge forældre. Det giver en unik mulighed for at se på fars oplevelse af barnet og det at være forælder, ligesom det i fremtidige analyser vil være muligt at undersøge betydningen af forhold relateret til begge barnets forældre. Vi er opmærksomme på, at ikke alle familier består af en mor og en far, og at man kan være familie på flere måder. Antallet af familier, der består af andre konstellationer, er dog på nuværende tidspunkt så lille i SPOR, at det ikke er muligt at lave separate analyser på denne gruppe.

Der ligger et stort arbejde bag igangsættelsen og driften af en forløbsundersøgelse som SPOR. Ved regelmæssig gennemførelse af SPOR forventer vi imidlertid, at SPOR vil være en datakilde, der vil kunne gøre det muligt at følge et stort udsnit af danske spæd- og småbørn op gennem livet, og som gennem forskning og analyse vil bidrage til mere viden om, hvordan vi bedst muligt fremmer en god og sund udvikling blandt alle børn og unge.

Litteratur

- Almond, D., & Currie, J. (2011). Killing me softly: The fetal origins hypothesis. *Journal of Economic Perspectives*, 25(3), 153-172.
- Amato, P.R., & Fowler, F. (2002). Parenting Practices, Child Adjustment, and Family Diversity. *Journal of Marriage and Family*, 64(3), 703–771.
- American Academy of Pediatrics (2018). *Children and Media Tips from the American Academy of Pediatrics*. Itasca, IL: American Academy of Pediatrics.
- Ammitzbøll, J., Holstein, B.E., Wilms, L., Andersen, A., & Skovgaard, A.M. (2016). A new measure for infant mental health screening: development and initial validation. *BMC Pediatrics*, 16(1), 1-10.
- Ammitzbøll, J., Pant, S.W., Holstein, B.E., Pedersen, T.P., & Due, P. (2018). *Sundhedsprofil for børn og unge i Region Hovedstaden og kommuner 2016/2017*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Arnold, D.S., O'Leary, S.G., Wolff, L.S., & Acker, M.M. (1993). The Parenting Scale: A measure of dysfunctional parenting in discipline situations. *Psychological Assessment*, 5(2), 137–144.
- Barlow, J., Bergman, H., Kornør, H., Wei, Y., & Bennett, C. (2016). Group-based parent training programmes for improving emotional and behavioural adjustment in young children. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (8).
- Barlow, J., & Coren, E. (2018). The effectiveness of parenting programs: a review of Campbell reviews. *Research on Social Work Practice*, 28(1), 99-102.
- Bayer, J.K., Ukoumunne, O.C., Mathers, M., Wake, M., Abdi, N., & Hiscock, H. (2012). Development of children's internalising and externalising problems from infancy to five years of age. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 46(7) 659–668.
- Beardslee, W.R., Versage, E.M., & Gladstone, T.R.G. (1998). Children of Affectively Ill Parents: A Review of the Past 10 Years. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 37(11), 1134-1141.
- Beatty, C., & Egan, S.M. (2018). Screen-Time and Vocabulary Development: Evidence from the Growing Up in Ireland Study. *ChildLinks – Children and the Digital Environment*, 3, 18-22.
- Berry, J.O., & Jones, W.H. (1995). The parental stress scale: Initial psychometric evidence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(3), 463-472.
- Bleses, D., Vach, W., & Wehberg, S. (2008). Individuelle forskelle i danske børns tidlige sprogtilegnelse. Hvad kan børne- og forældrerelaterede baggrundsfaktorer forklare? *Psyke og Logos*, 29(2), 512-527.
- Bleses, D., Jensen, P., Nielsen, H., Sehested, K., & Sjö, N.M. (2016). *Børns tidlige udvikling og læring: målgrupperapport*. København: Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.

- Bronfenbrenner, U., & Morris, P.A. (1998). The Ecology of Developmental Processes. In W. Damon, & R.M. Lerner (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Theoretical Models of Human Development* (pp. 993-1028). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc.
- Cable, N. (2014). Life Course Approach in Social Epidemiology: An overview, Application and Future Implications. *Journal of Epidemiology*, 24(5), 347-352.
- Canadian Pediatric Society. (2017). Screen time and young children: Promoting health and development in a digital world, *Paediatrics & Child Health*, 22(8), 461-468.
- Carson, V., Kuzik, N., Hunter, S., Wiebe, S.A., Spence, J.C., Friedman, A., Tremblay, M.S., Slater, L.G., & Hinkley, T. (2015). Systematic review of sedentary behavior and cognitive development in early childhood. *Preventive Medicine*, 78, 115-122.
- Cassidy, J. (2018). The nature of the child's ties. In J. Cassidy & P.R. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications* (pp. 3–24). New York: Guilford Press.
- Carter, A.S., Briggs-Gowan, M.J., & Davis, N.O. (2004). Assessment of young children's social-emotional development and psychopathology: recent advances and recommendations for practice. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 45(1), 109–134.
- Center on the Developing Child at Harvard University. (2010). *The Foundations of Lifelong Health are Built in Early Childhood*. Cambridge, MA: Center on the Developing Child at Harvard University.
- Chandra, M., Jalaludin, B., Woolfenden, S., Descallar, J., Nicholls, L., Dissanayake, C., Williams, K., Murphy, E., Walter, A., Eastwood, J., & Eapen, V. (2016). Screen time of infants in Sydney, Australia: a birth cohort study. *BMJ Open*, 6(10), 1-7.
- Cheung, C.H.M., Bedford, R., De Urabain, I.R.S., Karmiloff-Smith, A., & Smith, T.J. (2017). Daily touchscreen use in infants and toddlers is associated with reduced sleep and delayed sleep onset. *Scientific Reports*, 7(1), 1-7.
- Christoffersen, M., Højen-Sørensen, A., & Laugesen, L. (2014). *Daginstitutionens betydning for børns udvikling: En forskningsoversigt*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Cohen, S., Wills, T.A. (1985). Stress, Social Support and the Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.
- Crnic, K.A., & Ross, E. (2017). Parenting stress and parental efficacy. In K. Deater-Deckard & R. Panneton (Eds.), *Parental Stress and Early Child Development: Adaptive and Maladaptive Development* (pp. 263-284). New York City, NY: Springer.
- Currie, J., & Rossin-Slater, M. (2015). Early-life origins of life-cycle well-being: Research and policy implications. *Journal of Policy Analysis and Management*, 34(1), 208-242.
- Dahl, K.M. (2016). Forældres opdragelsesvanskeligheder. In J.P. Thomsen (Ed.), *Unge i Danmark – 18 år og på vej til voksenlivet: Årgang 95 – Forløbsundersøgelsen af børn født i 1995* (pp. 23-48). København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

- Dahl, K.M., & Ottosen, M.H. (2018). *Kortlægning af viden om opdragelse. Delnotat 1-3*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2011). *Kommunernes sprogvurderingspraksis efter ny lov og børnenes resultater*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Deater-Deckard, K. (2014). *Parenting stress*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Denham, S.A., & Brown, C. (2010). "Plays Nice With Others": Social–Emotional Learning and Academic Success. *Early Education & Development*, 21(5), 652–680.
- Dickinson, D.K., Griffith, J. A., Golinkoff, R.M., & Hirsh-Pasek, K. (2012). How Reading Books Fosters Language Development around the World. *Child Development Research*, 2012, 1-15.
- Doyle, C., & Cicchetti, D. (2017). From the Cradle to the Grave: The Effect of Adverse Caregiving Environments on Attachment and Relationships throughout the Lifespan. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 24, 203–217.
- Duch, H., Fisher, E.M., Ensari, I., Harrington, A. (2013). Screen time use in children under 3 years old: a systematic review of correlates. <https://ijbnpa.biomedcentral.com>, 10(1), 1-10.
- Due, P., Holstein, B., Lund, R., Modvig, J., & Avlund, K. (1999). Social relations: Network, support and relational strain. *Social Science and Medicine*, 48(5), 661-673.
- Due, P., Krølner, R., Rasmussen, M., Andersen, A., Damsgaard, M.T., Graham, H., & Holstein, B.E. (2011). Pathways and mechanisms in adolescence contribute to adult health inequalities. *Scandinavian Journal of Public Health*, 39(suppl 6), 62-78.
- Elberling, H., Linneberg, A., Rask, C.U., Houman, T., Goodman, R., & Skovgaard, A.M. (2016). Psychiatric disorders in Danish children aged 5-7 years: A general population study of prevalence and risk factors from the Copenhagen Child Cohort (CCC 2000). *Nordic Journal of Psychiatry*, 70(2), 146-155.
- Falster, K., Hanly, M., Banks, E., Lynch, J., Chambers, G., Brownell, M., Eades, S., Jorm, L. (2018). Maternal age and offspring developmental vulnerability at age five: A population-based cohort study of Australian children. *PLOS Medicine*, 15(4), 1-20.
- Field, T. (2010). Postpartum depression effects on early interactions, parenting, and safety practices: a review. *Infant Behavior and Development*, 33(1), 1-6.
- Furlong, M., McGilloway, S., Bywater, T., Hutchings, J., Smith, S.M., & Donnelly, M. (2012). Behavioural and cognitive-behavioural group-based parenting programmes for early-onset conduct problems in children aged 3 to 12 years. *Campbell Systematic Reviews*, (8).
- Greenspan, S., & Shanker, S. (2007). The developmental pathways leading to pattern recognition, joint attention, language and cognition. *New Ideas in Psychology*, 25(2), 128-142.
- Groh, A.M., Fearon, R.P., Bakermans-Kranenburg, M.J., Van IJzendoorn, M.H., Steele, R.D., & Roisman, G.I. (2014). The significance of attachment security for children's social competence with peers: A meta-analytic study. *Attachment & Human Development*, 16(2), 103-136.

- Groh, A.M., Narayan, A.J., Bakermans-Kranenburg, M.J., Roisman, G.I., Vaughn, B.E., Fearon, R.P., & van IJzendoorn, M.H. (2017). Attachment and Temperament in the Early Life Course: A Meta-Analytic Review. *Child Development, 88*(3), 770-795.
- Hackney, M., Braithwait, S., & Radcliff, G. (1996). Postnatal depression: the development of a self-report scale. *Health Visit, 69*, 103–104.
- Heckman, J.J., Pinto, R., & Savelyev, P. (2013). Understanding the Mechanisms Through Which an Influential Early Childhood Program Boosted Adult Outcomes. *American Economic Review, 103*(6), 2052–2086.
- Hjort, J., Sølvsten, M., & Wüst, M. (2017). Universal Investment in Infants and Long-Run Health: Evidence from Denmark's 1937 Home Visiting Program. *American Economic Journal: Applied Economics, 9*(4), 78-104.
- Howe, N., & Recchia, H. (2014). Sibling relations and their impact on children's development. In M. Boivin (Ed.), *Encyclopedia on Early Childhood Development* (pp. 17-24).
- Hoynes, H., Schanzenbach, D.W., & Almond, D. (2016). Long-Run Impacts of Childhood Access to the Safety Net. *American Economic Review, 106*(4), 903-934.
- Kadesjö, B., Janols, L-O, Korkman, M., Mickelsson, K., Strand, G., Trillingsgaard, A., Lambek, R., Øgrim, G., Bredesen, A.M., & Gillberg, C. (2017). *Two-To-Five (2-5)*. Available at www.5-15.org.
- Kiil, A., Sjö, N.M., & Pontoppidan, M. (2017). Gode råd om måling af børns trivsel i interventionsstudier. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift, 54*(3), 54-65, 81.
- Kolb, B., & Gibb, R. (2011). Brain Plasticity and Behaviour in the Developing Brain. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 20*(4), 265–276.
- Kyhl, H.B., Jensen, T.K., Barington, T., Buhl, S., Norberg, L.A., Jørgensen, J.S., Jensen, D.F.G., Christensen, H.T., Lamont, R.F., & Husby, S. (2015). The Odense Child Cohort: Aims, Design, and Cohort Profile. *Paediatric and Perinatal Epidemiology, 29*(3), 250-258.
- Linebarger, D.L., & Vaala, S.E. (2010). Screen media and language development in infants and toddlers: An ecological perspective. *Developmental Review, 30*(2), 176-202.
- Madigan, S., Prime, H., Graham, S.A., Rodrigues, M., Anderson, N., Khoury, J., & Jenkins, J.M. (2019a). Parenting Behavior and Child Language: a Meta-analysis. *Pediatrics, 144*(4), 1-12.
- Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., & Tough, S. (2019b). Association between Screen Time and Children's Performance on a Developmental Screening Test. *JAMA Pediatrics, 173*(3), 244-250.
- McQuillan, M.E., & Bates, J.E. (2017). Parental Stress and Child Temperament. In K. Deater-Deckard & R. Panneton (Eds.), *Parental Stress and Early Child Development: Adaptive and Maladaptive Development* (pp. 75-106). New York City, NY: Springer.
- National Scientific Council on the Developing Child. (2015). *Supportive Relationships and Active Skill-Building Strengthen the Foundations of Resilience. Working Paper No. 13*. Cambridge, MA: National Scientific Council on the Developing Child.

- NICHD Early Child Care Research Network. (2002). Early Child Care and Children's Development Prior to School Entry: Results from the NICHD Study of Early Child Care. *American Educational Research Journal*, 39(1), 133-164.
- NICHD Early Child Care Research Network. (2005). Pathways to Reading: The Role of Oral Language in the Transition to Reading. *Developmental Psychology*, 41(2), 428-442.
- Nielsen, T., Pontoppidan, M. & Rayce, S.B. (2020). The Parental Stress Scale revisited: Rasch-based construct validity for Danish parents of children 2-18 years old with and without behavioral problems. *Health and Quality of Life Outcomes*, 18(1), 1-16.
- Olsen, E.M., Rask, C.U., Elberling, H., Jeppesen, P., Clemmensen, L., Munkholm, A., Li, X.Q., Hansen, M.H., Rimvall, M.K., Linneberg, A., Munch, I.C., Larsen, M., Jørgensen, T., & Skovgaard, A.M. (2020). Cohort Profile: The Copenhagen Child Cohort Study (CCC2000). *International Journal of Epidemiology*, 49(2), 370-371.
- Olsen, J., & Meder, I.K. (2014). Better health for mother and child – The Danish National Birth Cohort (DNBC), its structure, history and aims. *Norsk Epidemiologi*, 24(1-2), 37-38.
- Ottosen, M.H., Andreasen, A.G., Dahl, K.M., Hestbæk, A-D., Lausten, M., & Rayce, S.B. (2018). *Børn og unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2018*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Ottosen, M.H., Stage, S., & Jensen, H.S. (2011). *Børn i deleordninger: En kvalitativ undersøgelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Pace, A., Luo, R., Hirsf-Pasek, K., & Golinkoff, R.M. (2017). Identifying Pathways between Socioeconomic Status and Language Development. *Annual Review of Linguistics*, 3, 285-308.
- Pant, S.W., & Johansen, A. (2017). *Sundhedsplejerskers bemærkninger til sprog og kommunikation: Temarapport og årsrapport. Børn født i 2015*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Pant, S.W. & Pedersen, T.P. (2019). *Sundhedsprofil for børn født i 2017 fra Databasen Børns Sundhed*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Piquero, A.R., Jennings, W.G., Diamond, B., Farrington, D.P., Tremblay, R.E., Welsh, B.C., & Gonzalez, J.M.R. (2016). A Meta-Analysis Update on the Effects of Early Family/Parent Training Programs on Antisocial Behavior and Delinquency. *Journal of Experimental Criminology*, 12(2), 229-248.
- Pommerencke, L.M., Pant, S.W., Ammitzbøll, J., Laursen, B., & Pedersen, T.P. (2021) *Forældres psykiske tilstand i barnets første leveår og betydning for barnets udvikling og trivsel: Temarapport fra Databasen Børns Sundhed for børn født i 2018 og skoleåret 2019/20*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Pontoppidan, M., Nielsen, T., & Kristensen, I.H. (2018). Psychometric Properties of the Danish Parental Stress Scale: Rasch Analysis in a Sample of Mothers with Infants. *PlosOne*, 13(11), 1-20.

- Rayce, S.B., Poulsen, M.H., & Karmsteen, K. (2016). *Vold i opdragelsen: En kvantitativ beskrivelse af mødres vold mod børn med udgangspunkt i Årgang 95 - Forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Rayce, S.B., Rasmussen, I.S., Klest, S.K., Patras, J., & Pontoppidan, M. (2017). Effects of parenting interventions for at-risk parents with infants: a systematic review and meta-analysis. *BMC Open*, 7(12), 1-20.
- Rescorla, L. (2011). Late talkers: Do good predictors of outcome exist?. *Developmental Disabilities Research Reviews*, 17(2), 141-150.
- Rideout, V. (2017). *The Common Sense Census: Media Use by Kids Age Zero to Eight*. San Francisco, CA: Common Sense Media.
- Robinson, L.R., Bitsko, R.H., Thompson, R.A., Dworkin, P.H., McCabe, M.A., Peacock, G., & Thorpe, P.G. (2017). Addressing Health Disparities in Early Childhood. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 66(29), 769–772.
- Salomonsson, B., & Sleded, M. (2010). The Ages & Stages Questionnaire: Social–Emotional: A validation study of a mother-report questionnaire on a clinical mother–infant sample. *Infant Mental Health Journal*, 31(4), 412-431.
- Santini, D.Z.I., Stougaard, S., Koyanagi A., Ersbøll, A.K., Nielsen, L., Hinrichsen, C., Madsen K.R., Meilstrup, C., Stewart-Brown, S., & Koushede, V. (2020). Predictors of high and low mental well-being and common mental disorders: findings from a Danish population-based study. *European Journal of Public Health*, 30(3), 532–538.
- Skovgaard, A.M. (2010). Mental health problems and psychopathology in infancy and early childhood: An epidemiological study. *Danish Medical Bulletin*, 57, 1-30.
- Smith, M. (2004). Parental mental health: disruptions to parenting and outcomes for children. *Child & Family Social Work*, 8, 3-11.
- Småbørnsalliancen. (n.d.). *Småbørnsløftet – Et løfte om at gøre mere for de små børn*. Available at <https://småbørnsloftet.dk/>
- Squires, J., Bricker, D., & Twombly, E. (2019). *ASQ:SE-2 Ages & Stages Questionnaires®: Social-Emotional: Et spørgeskemasystem til screening og monitorering af babyers og småbørns sociale og følelsesmæssige udvikling som tager udgangspunkt i forældres og omsorgspersoners viden om barnet*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Squires, J., Bricker, D., Twombly, E., Murphy, K., & Hoselton, R. (2015). ASQ:SE-2 Technical Report. In J. Squires, D. Bricker, E. Twombly, *ASQ®:SE-2 User's Guide*. Baltimore, MD: Brookes Publishing.
- Squires, J., Bricker, D., Waddell, M., Funk, K., Clifford, J., & Hoselton, R. (2017). *SEAM Tm. Social-Emotional Assessment/Evaluation Measure. Dansk udgave med bidrag af Nina Madsen Sjö og Svend Kreiner*. København: Hogrefe.
- Sundhedsstyrelsen. (2018). *Danskernes Sundhed: Den Nationale Sundhedsprofil 2017*. København: Sundhedsstyrelsen.

- Taylor, S.E., Way, B.M., & Seeman, T.E. (2011). Early adversity and adult health outcomes. *Development and Psychopathology*, 23(3), 939-954.
- Thomsen, J.P. (Ed.) (2016). *Unge i Danmark – 18 år og på vej til voksenlivet: Årgang 95 – Forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. København: SFI – Det Nationale Center for Velfærd.
- Van den Heuvel, M., Ma, J., Borkhoff, C.M., Koroshegyi, C., Dai, D.W.H., Parkin, P.C., Maguire, J.L., & Birken, C.S. (2019). Mobile Media Device Use is Associated with Expressive Language Delay in 18-Month-Old Children, *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 40(2), 99-104.
- World Health Organization. (1998). *WHO (five) Well-Being Index*. København: World Health Organization Regional Office for Europe.
- World Health Organization. (2019). *Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age: summary*. Genève: World Health Organization.
- Wiggins, J.L., Mitchell, C., Hyde, L.W., & Monk, C.S. (2015). Identifying early pathways of risk and resilience: The co-development of internalizing and externalizing symptoms and the role of harsh parenting. *Development and Psychopathology*, 27(4 Pt 1), 1295-1312.
- Zeegers, M.A.J., Colonesi, C., Stams, G.-J.J.M., & Meins, E. (2017). Mind matters: A meta-analysis on parental mentalization and sensitivity as predictors of infant–parent attachment. *Psychological Bulletin*, 143(12), 1245–1272.

Bilag 1 Bilagstabel

Bilagstabel 1.1 Oversigt over måleredskaber og items i SPOR

Domæne	Tema	Måleredskab/items	Alders-gruppe	
Barnets udvikling og trivsel	Gestationsalder	Enkelt item	Alle	
	Kronisk sygdom eller handicap	To items fra 'Børn og Unge i Danmark'	Alle	
	Socioemotional udvikling	Ages and Stages Questionnaire-Social Emotional 2 (ASQ:SE-2) Versioner: 12 mdr., 24 mdr. og 36 mdr.	Alle	
	Sprogudvikling	2-5 delskalaer for a) sprogforståelse og b) talesprog	2 og 3 år	
	Temperament	Et item fra evaluering af 'Familieiværksætterne'	Alle	
Forælder-barn-relation og forældrestil	Forælder-barn-relation	Mother and baby interaction scale (MABISC)	9 mdr.	
	Forældrefærdigheder og viden	SEAM familieprofil Versioner: 2-17 mdr., 18-35 mdr. og 3-5½ år	Alle	
	Hårdhændet opdragelse/vold i opdragelsen	Fem items med inspiration fra the Parenting Scale af Arnold et al. (1993)	Alle	
Forældres trivsel	Stress I forælderrollen	The Parental Stress Scale (PSS)	Alle	
	Trivsel	WHO-5	Alle	
	Tilfredshed I parforholdet	Fire items fra The Couples Satisfaction Index (CSI)	Alle	
	Samarbejde mellem skilte forældre	Enkelt item	Alle	
	Praktisk og følelsesmæssig støtte	To items fra the Copenhagen Social Relations Questionnaire (CSRQ)	Alle	
Det daglige liv i hjemmet	Deleordning blandt skilte forældre	Fem items inspireret af 'BørnUngeLiv.dk' og 'Børn og Unge I Danmark'	Alle	
	Sprog talt I hjemme	To items fra 'Børn og Unge I Danmark'	Alle	
	Selvoplevet økonomi	Et item fra 'Børn og Unge I Danmark'	Alle	
	Arbejde og ugentlige arbejdstimer	To items fra evaluering af 'Familieiværksætterne'	Alle	
	Forældres forhold til mobiltelefon	To items inspireret af the Smartphone Addiction Scale (SAS)	Alle	
	Børns skærmtid	To items inspireret af studie af Cheung et al. 2017	Alle	
	Stimulerende aktiviteter	Fire items fra det irske studie 'Preparing for Life'	Alle	
	Amning (kun mødre)	Fire items fra evaluering af 'Familieiværksætterne'	9 mdr.	
	Rygning og passiv rygning	To items	Alle	
	Forældres alkoholforbrug	Alcohol Use Disorder Test - Alcohol Consumption Subscale (AUDIT-C)	Alle	
	Barn samvær med påvirkede voksne	Et item fra 'BørnUngeLiv.dk'		
	Dagtilbud og pasning	Type af pasning	Tre items	Alle
		Antal timer I dagtilbud	Et item fra 'Børn og Unge I Danmark'	Alle
Alder ved start I dagtilbud		Et item	Alle	

VIDEVELFÆRD

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD